

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2019-YL-210

SOSYAL BİLGİLER DERSLERİNDE BİR GÖRSEL
İLETİŞİM ARACI OLARAK KARİKATÜRLERİN ANLAM
ÇÖZÜMLEMESİNİ YAPMA

HAZIRLAYAN
Mihriban MİKE

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Yücel KABAPINAR
Dr. Öğr. Üyesi Adil Adnan ÖZTÜRK

AYDIN- 2019

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mihriban MIKE tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Görsel İletişim Aracı Olarak Karikatürlerin Anlam Çözümlemesini Yapma” başlıklı tez, 21.08.2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan			
Üye			
Üye			

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununtarih sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdür V.

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

21 /08 /2019
Mihriban MİKE

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER DERSLERİNDE BİR GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK KARİKATÜRLERİN ANLAM ÇÖZÜMLEMESİNİ YAPMA

Mihriban MİKE

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yücel KABAPINAR, Dr. Öğr. Üyesi Adil Adnan ÖZTÜRK

2019, 175 Sayfa

İçinde yaşadığımız çağ bilginin hâkim olduğu ve birçok alanda en etkili gücün bilgi olduğu bir dönemdir. Hatta günümüz toplumları “bilgi toplumu” olarak da adlandırılabilir. Özellikle yeni teknolojik faaliyetlerin hız kazanması, bilgi üretiminin artmasına ve bilginin yayılmasına zemin oluşturmuştur. Bu değişim ve farklılaşmalar eğitim alanında da etki oluşturmuş, sadece geleneksel eğitim-öğretim metotlarının uygulanmasıyla yapılmak istenecek bir faaliyetin yetersiz kalmasına sebebiyet vermiştir. Bilginin üretilmesi ve yayılması konusunda da eğitim büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda öğrencilerin sahip olması gereken özellikler farklılaşmış ve büyük bir değişim göstermiştir. Bir öğrencinin artık bilgiye sahip olmasının ötesinde bilgiyi işleme, eleştirel yaklaşması, problem çözme becerisine sahip olması, girişimci, sosyal, üretken olması, bilgi ve medya okuryazarı olması gerekmektedir. Bu sebepten dolayı görsel okuma ve yorumlama eğitim-öğretim açısından büyük bir öneme sahiptir. Sosyal Bilgiler dersi için istenilen öğrenci profilini oluşturmak amacıyla da karikatürlerle görsel okuma yapılabilir. Karikatür temelinde hazırlanacak olan etkinlikler öğrencileri eleştirmeye, düşünmeye, karşılaştırma yapmaya, yorumlamaya ve analiz etmeye sevk edeceğinden dolayı büyük katkı sağlayacaktır. Karikatürlerin içerisinde mizahi bir yönü barındırmasından dolayı da işlenecek dersler daha dikkat çekici ve eğlenceli olacaktır. Bu araştırmada verilen gerekçeler doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi öğrenme ortamlarında, karikatürlerin kullanıldığı öğretim etkinliklerinin tasarlanması, uygulanması ve uygulamanın etkililiğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaca yönelik olarak, araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1) Ön ve Son Algı anketine göre, öğrencilerin, karikatürlerin Sosyal Bilgiler derslerinde kullanımına ilişkin bakış açılarındaki değişim nasıldır?

2) Öğrencilerin kendilerine sunulan karikatürleri yorumlama sürecinde oluşturdukları ürünlerin ve sınıf içi iletişimin niteliği nasıldır?

3) Öğrencilerin ve araştırmacının karikatürlerle görsel okuma sürecine ilişkin duygu ve düşünceleri nasıldır?

Bu araştırmada, yeni bir öğretim uygulamasının etkileri araştırıldığından, nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Tezin konusu Sosyal Bilgiler dersinde bir görsel iletişim aracı olan karikatürlerin anlam çözümlemesini yapmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Anadolu yakasındaki özel bir okulda 7. sınıfa devam eden 16 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın veri toplama araçları olarak öğrenci ön ve son algı anketi, öğretmen algı anketi, çalışma yaprakları ve rubrikler, öğrenci ve araştırmacı günlükleri ve kamera kayıtları kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından elde edilen veriler içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir.

Araştırma sonrasında karikatürlerin kullanıldığı dersler hakkında öğrencilerin olumlu düşüncelerinin olduğu, öğrencilerin mutlu oldukları, derse daha aktif olarak katıldıkları, kendilerini ifade etmede gelişim gösterdikleri, olaylara eleştirel bir şekilde yaklaşabildikleri, çoklu bakış açısına sahip oldukları, karikatürleri anlama, okuma ve yorumlamada genel olarak zorluk çekmedikleri gözlemlenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin dersten keyif alarak derse katılmaları, çıkardıkları ürünler ve kendi çizimleri karikatürlerin kullanımı ile yapılan görsel okuma etkinliklerinden öğrencilerin ne derece mutlu olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Görsel Okuma, Görsel Okur-Yazarlık, Sosyal Bilgiler, Eylem Araştırması, Karikatür Okuma

ABSTRACT

ANALYZING CARICATURES AS A VISUAL COMMUNICATION TOOL IN SOCIAL STUDIES COURSES

Mihriban MİKE

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences

Thesis Advisor: Prof. Dr. Yücel KABAPINAR, Dr. Öğr. Üyesi Adil Adnan ÖZTÜRK

2019, 175 Pages

We live in an era in which information is an effective tool in many fields. In that sense, today's communities can be called as "information societies". The rapid advancement of technology has accelerated the production and spread of information. This inevitable change has also influenced the education in a way that traditional methods are no longer effective in teaching. Education has a fundamental force in producing and spreading the information. Furthermore, the characteristics of a pupil has drastically changed. Students are not only required to acquire the information, but they also develop some learning strategies such as problem solving, critical thinking, taking initiative, socializing, productivity, and media literacy. For this reason, it is vital to be able to analyze visuals in learning process. Caricatures can be used in social studies classes in order to achieve a desired student profile. The activities based on caricatures can be useful due to the fact that they can encourage students to develop some significant learning skills such as critical thinking and making analysis, comparison and interpretation. Since caricatures naturally include sense of humor, classes can be more appealing and fun to students. The objectives of this study which is based on the facts presented above are to design, implement, and evaluate the teaching materials for social studies courses based on caricatures. In connection with these aims in this study, the answers to the questions below have been sought:

1) According to pre and post cognition surveys, how has the students' perspective changed after using the caricatures in social studies classes?

2) How is the quality of the products and class interaction in the process of analysis of the caricatures?

3) How about the researcher's and students' emotions and thoughts in the process of caricature analysis?

In this study, the action research method which is one of the qualitative study techniques has been used since it's a new teaching practice. The subject of the thesis is to analyze the meaning of cartoons which is a visual communication tool in Social Studies course. The study group consists of 16 seventh graders in a private school in Asian part of Istanbul in 2018-2019 academic year. The data collecting tools are pre and post cognition survey, teacher recognition questionnaire, worksheets, rubrics, journals, and camera recordings. The findings have been evaluated through the content analysis.

After the classes in which these teaching materials are used, it's been observed that students have a positive attitude toward the lesson, an active participation, a better way of self-expression and critical thinking, a multi-layered perspective, no difficulties in comprehension and interpretation of the caricatures. According to the results of this study, it's evident that students have enjoyed the lesson and the process of creating their own caricatures.

KEY WORDS: Visual Analysis, Visual Media Literacy, Social Studies, Action Research, Caricature Interpretation.

ÖNSÖZ

Görseller, geçmişten günümüze insanlar için büyük bir öneme sahip olmuştur. Yüzyıllar öncesinde mağara duvarlarına yapılan görsel çizimler av sahneleri ve hayvanlar ağırlıklı olarak iletişim amacı gütmekte iken artık görseller sadece iletişim aracı olmanın ötesine geçerek duygu, düşünce ve fikirlerin aktarıldığı, bilginin paylaşıldığı ve birçok alanda farklı amaçlarla kullanılan araçlar haline gelmiştir. Hatta günümüzde teknolojik imkanların gelmiş olduğu noktada görseller toplumlar için kültür oluşturan unsurlar haline gelerek kişilerin anlam dünyasında önemli bir yer edinmiştir. Sosyal Bilgiler dersi açısından bakıldığında soyut kavramların kazandırılmaya çalışıldığı, birçok sosyal bilimin içerisinde olduğu, geçmişle günümüz arasında bağlantı kuran, toplumsal problemlere karşı farkındalık oluşturan, öğrencileri soru sormaya, düşünmeye ve eleştirmeye sevk edecek bir ders için karikatür gibi görsellerin kullanımı büyük bir öneme sahiptir.

Sosyal Bilgiler dersinde karikatürler öğrencilerin eleştirel ve analitik düşüncelerinde önemli bir etkiye sahiptir. Karikatürler sayesinde anlaşılması ve öğrenilmesi zor konular etkili bir şekilde öğrenilebilirken, ders daha eğlenceli ve öğrencinin aktif olduğu bir şekilde işlenebilmektedir. Araştırmada Sosyal Bilgiler dersi öğrenme/öğretme sürecinde öğrencilerin karikatürleri kullanarak görsel okuma becerileri ortaya koyulmaktadır. Buna ek olarak amacımız karikatürü merkeze alan bir öğretim süreci planlamak, uygulamak ve uygulamanın etkili olup olmadığını irdelemektir. Yapılan bu çalışmayla görsel materyaller içerisinde önemli bir yere sahip olan karikatür temelli bir öğretim sürecinin uygulamasının önem teşkil edeceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın yapılması aşamasında olumlu ve yapıcı eleştirileriyle beni yönlendiren, tecrübesi, hayat görüşü ve birikimiyle şahsıma çok katkısı olan, sabır ve özveriyle her aşamada destek olan, araştırma konusunun belirlenmesinden tezin bitimine kadar bana olan inancı, güveni ve desteğinden dolayı tez danışmanım ve hocam Prof. Dr. Yücel Kabapınar'a teşekkürü borç bilirim. Çalışmanın çeşitli aşamalarında desteklerini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi danışmanım Adil Adnan Öztürk'e, araştırma yapma imkanını sağlayan Füsün Ersoy'a teşekkür ederim.

Mihriban MİKE

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	xv
TABLolar DİZİNİ.....	xvi
EKLER DİZİNİ	xix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xx
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durum	1
1.2. Amaç	3
1.3. Önem.....	3
1.4. Sınırlılıkları	4
1.5. Sayıtlar	4
1.6. Tanımlar	4
2. BÖLÜM: ALANYAZIN/İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Görsel: Tanım ve Kapsam	5
2.2. Görsel Okuma: Okuma Kavramının Farklı Bir Hali	8
2.3. Görsel Okur-Yazarlık	9
2.4. Karikatür Nedir?	12

2.5. Karikatür ve Eğitim Sürecinde Kullanımı.....	14
2.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.....	18
2.6.1. Sosyal Bilgiler Programının Vizyonu.....	19
2.7. İlgili Araştırmalar	27
2.7.1. Görsel Okuma ile İlgili Araştırmalar	29
2.7.2. Karikatürle İlgili Araştırmalar	33
3.BÖLÜM: YÖNTEM.....	37
3.1. Araştırmanın Modeli.....	37
3.2 Çalışma Grubu.....	37
3.3. Verilerin Toplanması	38
3.3.2.Ders Kitabı İncelenmesi	39
3.3.3.Ön ve Son Algı Anketleri	40
3.3.4.Etkinlik Çalışma Yaprakları	41
3.3.5.Öğrenci ve Araştırmacı Günlükleri	42
3.3.6.Sınıf İçi İletişim (Ses Kayıtları)	43
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	43
3.4.1. Ders Kitabı İncelemesi ve Veri Analizi.....	43
3.4.2. Ön ve Son Algı Anketlerinin Veri Analizi	44
3.4.3. Etkinlik Çalışma Yapraklarının Analizi	44
3.4.4. Sınıf İçi İletişim (Ses Kayıtları) Analizi	45
3.4.5. Öğretmen ve Öğrenci Günlüklerinin Analizi.....	45
3.5. Karikatürlere Dayalı Öğretimin Uygulama Süreci: İşlem Yolu	46
3.6. Araştırmanın Uygulama Aşamasında Dikkate Alınan Planlama.....	47
3.7. Karikatürlere Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamasının Ders Planlaması	49
4.BÖLÜM: BULGULAR	53

4.1. Öğrencilerin kendilerine sunulan karikatürleri yorumlama sürecinde oluşturdukları ürünlerin ve sınıf içi iletişimin niteliği nasıldır?: Örnek Uygulama 1.....	53
4.2 . Öğrencilerin Kendilerine Sunulan Karikatürleri Yorumlama Sürecinde Oluşturdukları Ürünlerin ve Sınıf İçi İletişimin Niteliği Nasıldır?: Örnek Uygulama 2	74
4.3. Öğrencilerin Kendilerine Sunulan Karikatürleri Yorumlama Sürecinde Oluşturdukları Ürünlerin ve Sınıf İçi İletişimin Niteliği Nasıldır?: Örnek Uygulama 3.....	90
4.4. Öğrencilerin Kendilerine Sunulan Karikatürleri Yorumlama Sürecinde Oluşturdukları Ürünlerin ve Sınıf İçi İletişimin Niteliği Nasıldır? Örnek Uygulama 4.....	109
4.5. Ön ve Son Algı Anketine Göre, Öğrencilerin, Karikatürlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanımına İlişkin Bakış Açılarındaki Değişim Nasıldır?	116
4.5.1.Ön Algı -Son Algı Veri Analizi	125
4.6. Öğrencilerin ve Araştırmacının Karikatürlerle Görsel Okuma Sürecine İlişkin Duygu Düşünceleri Nasıldır?.....	130
4.7. Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanım Sürecine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nasıldır?	134
5. BÖLÜM: SONUÇ/TARTIŞMA VE ÖNERİLER	139
5.1. Sonuç ve Tartışma	139
5.1.1. Araştırmanın Yapıldığı Okul Çevresi, Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Açılardan Nasıldır?	139
5.1.2. Araştırma Soruları Cevapları	139
5.1.3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi öğrenme ortamlarında karikatür kullanımına ilişkin algıları araştırma öncesi ve sonrası nasıldır?	141
5.1.4. Öneriler.....	146
6.KAYNAKLAR	148
7. EKLER	153

ÖZGEÇMİŞ 156

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.5.1: Karikatürlere Dayalı Öğretimin Uygulama Süreci: İşlem Yolu.....	58
Şekil 3.6.2: Karikatürlere Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamasının Derse Uyarlanmasına Dair Planlama.....	60

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 4.1.3: Beyin Fırtınası Örneği.....	84
Fotoğraf 4.2.1: Öğrencinin Gönüllü Olarak Hazırladığı Çalışma.....	86
Fotoğraf 4.2.4: Beyin Fırtınası Örneği.....	99
Fotoğraf 4.3.2: Beyin Fırtınası Örneği.....	118
Fotoğraf 4.4.2: Beyin Fırtınası Örneği.....	126

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.6.1.1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Karikatürlerle Görsel Okuma ile İlişkili Beceriler.....	33
Tablo 2.6.2.1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 5. Sınıf Kazanımları.....	35
Tablo 2.6.2.2: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 6.Sınıf Kazanımları.....	36
Tablo 2.6.2.3: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 7.Sınıf Kazanımları.....	38
Tablo 2.6.2.4: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Araştırmada Yararlanılan Kazanımlar.....	39
Tablo 2.7.1.: Görsel Okuma ile İlgili Araştırmalar Hakkında Genel Değerlendirme.....	39
Tablo 2.7.2: Görsel Okuma İle İlgili Araştırmalar Hakkında Derslere/Konuya Göre Dağılım.....	39
Tablo 2.7.3: Görsel Okuma ile İlgili Araştırmalar Hakkında Çalışma Gruplarına Göre Dağılım.....	40
Tablo 2.7.4: Karikatür ile İlgili Araştırmalar Hakkında Genel Değerlendirme.....	40
Tablo 2.7.5: Karikatür İle İlgili İle İlgili Araştırmalar Hakkında Derslere/Konuya Göre Dağılım.....	40
Tablo2.7.6: Karikatür ile İlgili Araştırmalar Hakkında Çalışma Gruplarına Göre Dağılım.....	49

Tablo 3.2.1. Uygulamaya Katılan Öğrencilerin Ailelerine İlişkin Eğitim Durumu.....	49
Tablo. 3.3.1. Araştırma Sorularıyla Veri Toplama Araçları Arasındaki İlişkilendirme.....	50
Tablo 3.3.3.1: Ön ve Son Algı Anket soruları.....	51
Tablo 3.3.4.1: Kazanımlar Doğrultusunda Hazırlanan Etkinlikler.....	52
Tablo 3.6.1: Kazanımlara Yönelik Yapılan Sınıf İçi Etkinlikler.....	58
Tablo 4.1.1: İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz Rubriği.....	73
Tablo 4.1.2: Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri Rubriği.....	75
Tablo 4.1.3: Karikatüre İsim Veriyoruz Rubriği.....	82
Tablo 4.2.2: İnceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz Rubriği.....	92
Tablo 4.2.3: Özdeyiş -Karikatür İlişkilendirme Etkinlik Rubriği.....	97
Tablo 4.3.1: İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz Etkinlik Rubriği.....	106
Tablo 4.4.1: İnceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz Etkinliği Rubriği.....	123
Tablo 4.5.1.1:“Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmini izlemeyi mi tercih edersiniz?” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu.....	134
Tablo 4.5.1.2: “Size göre karikatür niçin vardır ne işe yarar? Bakış açınızı yazınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu.....	135
Tablo 4.5.1.3: “Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu.....	135
Tablo 4.5.1.4: “Size göre sosyal bilgiler konularını sınıfta karikatürleri kullanarak işleyebilir miyiz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle yazınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu.....	136

Tablo 4.5.1.5: “Size göre Sosyal Bilgiler dersi sınıf ortamında karikatürleri kullanmak öğrencilerde ne gibi beceri ve bakış açıları geliştirebilir? Düşüncelerinizi yazınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu.....137

Tablo 5.1.1: Araştırmanın Yapıldığı Okul Çevresi, Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Açılardan Nasıldır?.....147

EKLER DİZİNİ

Ek 1: Ön Algı-Son Algı Açık Uçlu Anket Formu

Ek 2: Öğrenci Günlüğü Yönergesi

Ek 3: Öğretmen Algı Anketi

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.: Aktaran

Millî Eğitim Bakanlığı: MEB

S.: Sayfa

TDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

TV: Televizyon

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. Problem Durum

Günümüz dünyasında teknolojik gelişmeler hızla devam etmektedir. Dolayısıyla da insanoğlunun bilgiye ulaşması çok daha kolay ve hızlı olmaktadır. Bu bağlamda bilgi herkesin saniyede kolaylıkla ulaştığı bir şey olurken bilginin nasıl kullanıldığı ve yorumlandığı önem kazanmıştır. Her çağda yaşanan gelişmeler bireylerinden beklentilerini de değiştirmektedir. Tıpkı yüzyıllar öncesinde insanlar arasında iletişim kurmak için mağara resimleri yapmak ihtiyaçken günümüzde de teknolojiyi kullanabilmek, bilgiyi yorumlamak ve bilgiyi yapılandırmak bir ihtiyaçtır. Yaşanan gelişmelerle birlikte sözel okuryazarlık önem kaybederken yeni okuryazarlıklar ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir tanesi de görsel okuryazarlıktır. Bin sözcükle anlatılabilecek bir şeyi bazen tek bir resim, grafik, tablo ile anlatabilmek mümkün hale gelmiştir. Böylelikle hem zamandan tasarruf edilmiş oluyor hem de geçmişte edinilen deneyim ve bilgilerle yeni bilgi ve deneyimler ilişkilendirilerek bilginin birey tarafından yapılandırılması sağlanmış olmaktadır. Teknolojideki bu gelişmeler Duran'ın (2006) da dediği gibi: "Yirmi birinci yüzyılda yaşıyoruz. Özellikle yirminci yüzyılda yapılan teknolojik yatırımlar, bilgi paylaşımı noktasında dünyamızı küçük bir köy haline getirdi. Bilgisayarda internet, cep telefonunda GPRS, WAP ve diğer uydu teknolojilerinde ulaşılan nokta, bu savı desteklemek için yeterlidir. Bu noktada yirmi birinci yüzyıl için "Bilgi Çağı" tanımı yapılmaktadır." Bilgi çağı olarak adlandırılan çağımızda görseller büyük bir önem taşımaktadır. Hayatın her alanında evde, okulda, sokakta farkında ya da farkında olmadan görselleri yorumlamaktayız. Bu bağlamda Cowan, "Geçmişle ilgili kültürel koşullar günümüzde daha önceden hiç olmadığı kadar görsel konumdadır. Bugünün öğrencileri farkında olmadan kendilerinden önceki nesillere göre görsel materyallere daha bilimsel, irdeleyici ve çok yönlü yaklaşmaktadırlar" (Akt.: Akbaba, 2015, s.285) demektedir. Bu da gerek günlük hayatımızda gerekse eğitimde görsel öğelerin bulunması görsel okuryazarlığın önemini göstermektedir.

Görsellerin hayatımızda bu denli yoğun bir şekilde yer alması eğitimde görsel okumanın önemini de arttırmaktadır. İnsan hayatının en önemli unsurlarından biri olan eğitimde de görsel unsurların fazla olması sebebiyle yaşanan gelişme ve değişimler sonucunda ülkelerin eğitim programlarında değişiklikler yapılmıştır. Ülkemizde görsel okuma kavramı ilk kez 2005

yılında Türkçe Öğretim Programında Görsel Sunu Görsel Okuma olarak yer almaktadır. 2005 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde Görsel Okuma ile ilgili beceri ve kazanımların yer aldığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersi, içerisinde farklı disiplin alanlarının bulunduğu soyut kazanımların yer aldığı bir derstir. Soyut kazanımların somut materyallerle birleştirilerek öğrenmenin kalıcı hale gelmesi görsel materyallerle sağlanır. Öğretim sürecinde somut materyallerin kullanılması öğretim sürecinin kalıcı olmasını sağladığı gibi öğretim sürecinde dikkat çekme, motivasyon sağlama dersin eğlenceli geçmesini sağlar. Günlük yaşamda ve eğitim öğretim sürecinde birçok görselle karşı karşıya kalınması görsel okuma becerisinin kazanılmasını zorunlu kılmıştır.

İlk olarak Türkçe öğretim programında yer alan görsel sunu, görsel okuryazarlık kavramları sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde görsel okuma ifadesi yer almasa da görsel okuma becerisi gerektiren kazanımlara rastlanılmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde öğretim sürecinde görsel sunu ve görsel materyallerin kullanılması, sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımların içselleştirilmesinde etkin rol oynar. Görsel sunu ve görsel okuma ile ilgili en önemli materyallerden biri de karikatürlerdir. Karikatürlerin kullanıldığı bir derste öğretim süreci monotonluktan çıkar. Çünkü karikatürler dikkat çekici, eğlenceli ve mizahi yönü olan materyallerdir.

Sosyal bilgiler dersinin görsel okuma becerilerinden olan karikatürlerle öğretimi, bu dersin öğrenimini gören öğrenci yaş grupları içinde somut ve güncel olan materyaller kullanılması, derse olan ilginin artmasında önem arz etmektedir. Öğrencilere kazandırılmak istenen beceri ve kazanımlar, öğretmenin karikatürlerdeki mesajlara yönelik sorularla aktarılmasıyla öğretim sürecinde kalıcılık sağlanır. Öğretmen, eğitim öğretim sürecinde rehber rolünü üstlenmiş olur. Yapılandırmacı eğitim anlayışının benimsendiği ülkemizde de karikatürler amaca hizmet etmiş olur. Karikatürler aracılığıyla öğrencilere aktarılmak istenen beceri ve kazanımlar kazandırıldığı gibi aynı zamanda kazanımların içselleştirilmesinde de önem teşkil eder. Karikatürle işlenen bir derste öğrenci, karikatürü okuyan anlamlandırır ve yorumlayandır. Dolayısıyla öğrenci süreçte etkindir; süreci kendisi yorumlar, değerlendirir ve edindiği deneyimleri aktarır. Öğretmen bu süreçte rehber, öğrenci bilgiyi keşfedendir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim stratejilerinin hepsiyle uyumlu olan karikatürler, matematik, fen ve Türkçe dersleri kadar sosyal bilgiler için de gerekliliğini ortaya koyar.

Karikatürlerin, eğitim-öğretim sürecinde kullanılması sosyal bilgiler dersinde hedeflenen kazanımlara ve amaçlara ulaşmada kolaylık sağlar. Sosyal bilgiler dersinin kazandırılması gereken beceri, değer kazanımları incelediğimizde görsel okuma ve görsel sunu ile ilişkilendirilebilecek kazanımları yer alırken sosyal bilgiler öğretim programında görsel okuma görsel sunu ifadesinin yer almadığı görülmektedir. Ayrıca ders kitaplarında karikatürlerin çok az kullanıldığını, öğretim materyali olarak çok az tercih edildiği ve sosyal bilgiler alanında görsel okuma görsel sunu ile ilgili yapılan çalışmalarında sınırlı olduğu gözlenmiştir. Karikatürlerin sosyal bilgiler dersinde kullanımına ilişkin yapılan çalışmalarında geneli değerlendirildiğinde öğrencilerin akademik başarı ve derse karşı tutumlarını ve motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği gözlenmiştir.

1.2. Amaç

Araştırma kapsamında amaç, sosyal bilgiler dersi öğrenme/öğretme sürecinde öğrencilerin karikatürleri kullanarak görsel okuma becerilerini ortaya koymaktır. Buna ek olarak karikatürü merkeze alan bir öğretim süreci planlamak, uygulamak ve uygulamanın etkili olup olmadığını irdelemektir. Bu amaca yönelik şu sorulara cevap aranmaktadır:

- 1) Ön ve Son Algı Anketi'ne göre, öğrencilerin, karikatürlerin Sosyal Bilgiler derslerinde kullanımına ilişkin bakış açılarındaki değişim nasıldır?
- 2) Öğrencilerin kendilerine sunulan karikatürleri yorumlama sürecinde oluşturdukları ürünlerin ve sınıf içi iletişimin niteliği nasıldır?
- 3) Öğrencilerin ve araştırmacının karikatürlerle görsel okuma sürecine ilişkin duygu ve düşünceleri nasıldır?

1.3. Önem

Türkiye'deki görsel okuma ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, ulaşılan kaynakların sınırlılığı içerisinde, Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili bu çerçevedeki bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu çalışmayla görsel materyaller içerisinde önemli bir yere sahip olan karikatür temelli bir öğretim sürecinin uygulamasının önem teşkil edeceği umulmaktadır. Görseller öğretim süreci boyunca önemli bir yer tutmaktadır. Görsel materyaller içerisinde yer alan karikatürler sayfalarca anlatılabilecek mesajların tek bir görselle verilebileceği materyallerdir. Karikatürlerin içerisinde mizahı barındırması da öğrencilerin ilgilerini

çekmekte ve dersi daha ilgi çekici hale getirmektedir. Çalışma, yapılacak diğer çalışmalara kaynak olması açısından önem teşkil etmektedir.

1.4. Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinin Beykoz ilçesinde bulunan bir özel okulun 7. sınıf öğrencileri,
2. Çalışma grubuna uygulanan veri toplama araçları,
3. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların verdikleri cevaplar,
4. Araştırma verilerinin değerlendirmesinde kullanılacak yöntemler ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Aşağıda yer alan ifadeler araştırmanın sayıtlarını oluşturmaktadır.

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevapları konuyla ilgili gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.
2. Öğrencilerin tamamı süreç içinde gerçekleştirdikleri çalışmalarını titizlikle yapmıştır.
3. Öğretmen günlükleri, öğretmenin gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB,2004).

Görsel Okuma: Yazılı metinlerin dışında kalan şekil, sembol, resim, fotoğraf, karikatür, gravür, minyatür, grafik, tablo gibi görselleri okuma, anlama ve yorumlamayı kapsamaktadır” (Kabapınar, 2019).

Karikatür: Karikatür karikatüristin sevinçlerini, korkularını üzüntülerini, toplumsal duyarlılıklara ilişkin anlamlandırmalarını çizim yoluyla hicvederek sunduğu görsel anlatılardır (Kabapınar, 2019).

2. BÖLÜM: ALANYAZIN/İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Görsel: Tanım ve Kapsam

İçinde bulunduğumuz çağ her dönemden daha fazla görselliğin esiri durumundadır. Günümüzde imge ya da görsellik durumunun karmaşık olması da insanlar için büyük bir kaos oluşturmaktadır. Bu bağlamda görsel okuma ve görsel okuma ile ilgili çalışmaların yapılması insanların içinde bulunmuş olduğu kaosta büyük bir öneme sahiptir.

Görsel okuma kavramının daha iyi anlaşılması için görme kavramının açıklanması gerekmektedir. İnsanın beş duyusundan biri olan görme konuşmadan daha önce gelişmiştir. Bir bebek dünyaya geldiğinde dil gelişimi iyi iletişim kurabileceği bir noktaya gelmeden görerek iletişime geçmeye çalışır. Bu anlamda görmenin sözcüklerden daha önde olduğunu ve dilin gelişiminde de görmenin etkili olduğunu söyleyebiliriz. (Berger, 2014, s.7)

Günümüz toplumları akıllı telefonlar, tabletler ve birçok kitle iletişim aracıyla görselliğe maruz kalmaktadır. Özellikle teknolojinin insana sunduğu olanaklarla, bireylerin gözlerini ayırmakta zorluk çektiği akıllı telefonlar, görsellerin insanlar arasında dolaşımına hız katarak toplumlara görsellerin hakimiyetinde bir kültür oluşturup kişilerin anlamlandırma yetilerinde büyük bir yer edinmektedir. (Onursoy, 2017, s.53) Görsellerin toplum ve birey için önemli bir yer edindiği günümüzde görseller ile eğitim arasında da önemli ve güçlü bir ilişkinin var olduğu düşünülmelidir. Görsellerin etkili olduğu bir dünyada yaşayan, öğrenciler ve öğretmenler olağan bir şekilde sahip oldukları görsel okuma yeteneklerinin yeterince bilincinde değillerdir. Halbuki görsel okuma; yaratma, anlama yeteneği ve kültürel kodlar taşıyan imgeleri, objeleri ve görülebilir hareketleri kullanmayı sağlayabilir. (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010, s.284) Bu nedenle görsel okuma ve görsel sunu daha da önemli hâle gelen ve eğitimde de önemli yer edinen bir öğrenme sahasıdır. “Gazetelerde, kitaplarda, ilan panolarında, bilgisayar ve televizyon ekranlarında ve hatta elbiselerin üzerinde bile görsel

mesajlar iletişimde kullanılmaktadır. Görsellerle yönetilen bir dünyaya gidiş söz konusudur.” (Akyol, 2007, s.163).

Eğitimde önemli bir yeri olan görsellerin kullanılmasıyla birlikte öğrencilerin eğitim-öğretim hayatları boyunca ve eğitim-öğretim sonrası yaşamlarında edinecekleri kazanımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Sözel becerilerin gelişmesine katkı sunmaktadır.
- Öğrencilerin ifade yeteneklerini geliştirmektedir.
- Yüzlerce sayfada verilebilecek edinimleri ve bilgileri daha az görselle öğrenciye kazandırmaktadır.
- Kişiler arası farklılıkları esas alarak bireylerin zekâ gelişimine katkı sağlamaktadır.
- Görsel olarak hazırlanmış metinler verimli bir sunum gücü sağlamaktadır.
- Kelimelerle ifade edilse de anlaşılması çok zor olabilecek soyut kavramların anlaşılmasını sağlamaktadır.
- Bilginin zihinde uzun sürede tutulmasına ve rahat akla gelmesine yardımcı olmaktadır. (Aydemir, 2016, s.27)

Bunların yanı sıra görseller, öğrencilerin derse olan ilgilerini arttıran araçlardır. Görseller, yazılı ve sözel bilgileri daha iyi bir şekilde sergileyerek anlamlandırır ve daha basit bir hale getirerek bilginin pekişmesini sağlar. Aynı zamanda da süsleme fonksiyonu görerek materyalin daha çekici hale gelmesini sağlar. Söz gelimi dünyanın hareketlerini anlatacak bir öğretmenin sadece sözel olarak konuyu aktarması ile konuya ilişkin fotoğraf veya resim aracılığıyla konuyu anlatması birbirinden oldukça farklıdır. İkinci verdiğimiz örnekte, resimler ve fotoğraflar kullanılarak kavratılması zor olabilecek konu daha kolay bir hale getirilmiş ve verilmek istenen kazanım daha iyi kazandırılmaya çalışılmıştır. (Aydemir, 2016, s.27) Verilen örnekten de anlaşılacağı üzere, eğitim ve öğretim süresince öğrencilerin duyu organlarına ne kadar fazla hitap edilirse, eğitim ve öğretim de o denli nitelikli olur. Her ne kadar duyu organlarının öğrenmeye olan etkisi sıralanmış olsa da, bazen duyu organlarının birlikte kullanımı ya da herhangi bir duyu organının daha fazla kullanılması öğrenmeyi daha

etkili bir hale getirmektedir. Her insanın hangi yollarla daha etkili öğreneceği bellidir. Yapılması gereken, en iyi öğrenme yolunu bularak öğrenmeyi gerçekleştirebilmek için bilgi edinimine etkisi en yüksek düzeyde olan duyu organının öne çıkarılıp öğrenmenin sağlanmasıdır. İnsanlar arasındaki farklılıklar dikkate alındığında her insanın öğrenmesinde farklı duyu organları daha etkili olsa da genel olarak görme duyusunun öğrenmeyi daha etkili hale getirdiği görülmektedir. (Dursunoğlu, 2010, s.92) Bireyler duyduklarının %10'unu, okuduklarının %30'unu ve görüp uyguladıklarının da %80'ini unutmamaktadır. Bunun sebebi ise yazılı, sözlü ve görsel anlatım arasında farklılıkların bulunmasıdır. Yazılı anlatım dikkate alındığında görülür ki, hareket doğrusal bir şekildedir. Yani yazılı metin içerisinde yer alan kelimeler bir anlam bütünlüğü içerisinde birbiri arkasına sıralanmaktadır. Oysa görsellere bakıldığında ise durum bu şekilde değildir. Görselin tümü bir mana ifade etmektedir. “Bir resim bir kelimeye bedeldir. Ama şunu da belirtmek gerekir ki, bakılacak görsel bin kelimeyi anlatacak derinlikte bir yapıya sahipse bu denilen doğrudur” (Aydemir, 2016, s.22).

Görsellerin eğitimde kullanılması aynı zamanda öğrenmenin kalıcılığına da etki etmektedir. Öğrencilerin sadece yazılı metinlerle öğrendiklerini kalıcı hâle getirmeleri oldukça zordur. Eğitim sürecinde sadece yazılı materyaller kullanılarak kazanımların bilgi düzeyinde öğrencilere aktarılması sağlanabilir. Görsel okumanın, katkılarından birisi de kazanımların bilgi düzeyinin üzerine çıkarılarak öğrencilerin karşılaştırma analiz ve sentez yapabilme kabiliyetlerine katkıda bulunmasıdır. (Balun, 2008, s.45) “Metin, resim, grafik, video, canlandırma veya sesin kullanıldığı çoklu ortamların öğrenme ortamını geleneksellikten kurtardığı ve öğrenmeyi arttırdığına yönelik araştırmalar oldukça fazladır” (Ateş, 2006, s.7).

Görsellerin kullanım alanları sadece eğitim alanıyla sınırlı değildir. Birçok alanda etkileyciliği arttırmak amacıyla görseller kullanılmaktadır. Tüm anlatılanlara ek olarak görsellerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Görsel metinler her yaş grubundaki okuyuculara seslenmektedir.
- Görsel metinler karmaşık ve değişik bilgilerden meydana gelmektedir .
- Görsel metinler ile yazılı metinler karşılaştırıldığında görsel metinler bilgiyi yazılı metinlerden daha anlaşılır bir şekilde aktarmaktadır.
- Görsel metinler öğrenmeye daha fazla katkı sağlamaktadır.

- Görsel okuryazarlık ömür boyu devam ettirilebilen bir yetenektir (Akyol, 2006: s.108-110).

2.2. Görsel Okuma: Okuma Kavramının Farklı Bir Hali

Görsel okuma, yazılı metinlerden farklı olarak şekil, simge, resim, tablo, grafik, beden dili, doğa ve toplumsal olaylar gibi görselleri okumayı ve anlamayı; duygu, düşünce ve edinilen bilgileri görseller aracılığıyla başkalarına aktarmayı içermektedir (Çam, 2006: s.5). Öğrenciler sadece dinleyerek ve okuyarak bilgi edinmemekte aynı zamanda dinlediği ve okuduğu kadar gözleyerek de bilgi edinmektedir. Öğrenme sürecinde özellikle soyut kavramların ve olayların içselleştirilmesinde görsellerden yararlanmak oldukça önemlidir. Bu nedenle öğrencilere farklı görsellere bakma, görselleri tetkik etme ve okuma imkânı verilmesi eğitim ve öğretim açısından yüksek bir öneme sahiptir. Görsel okuma süreci öğrencilerin belleğinde yapılandırıcı ve düzenleyici bir süreçtir. Bu süreçte öğrenciler bir kelimeyle ya da mevzuyla ilgili zihinsel şemalarını daha iyi hazırlarlar (Güneş, 2013, s.1-17).

Bu nedenlerden ve görsel okumanın öneminden ötürü görsel okuma günümüzde büyük bir öneme sahiptir. Bilginin ilerleyen teknik imkanlar sayesinde yaşamımıza internet ile yüksek hızda kullanılabilir, çoğaltılabilir ve paylaşılabilir hale gelmiş olması; bilgi toplumunun ayırt edici niteliğidir. Toplum yapısında hızlı bilgi aktarımının ve bilgi fazlalığının faydaları olduğu gibi zararları da bulunmaktadır. Bu bilgi karmaşasında insanlara gereksiz olmayan bilgiyi alıp kullanması için var olan bilginin iyi idrak edilmesi, tasarlanması ve hazırlanması gerekir. Bu da görsel okuryazarlık yetisinin kazanılmasıyla mümkün olabilecektir (Onursoy, 2017, s.49).

Öğrencilerin görsel okuma becerilerinin gelişimi için eğitim-öğretim sürecinde farklı yaklaşımlar tatbik edilmektedir. Günümüzde uygulanan yaklaşımlara bakıldığında, eski dönemlerden günümüze kadar önemli farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Eski dönemlerde görsel okumada “geleneksel ya da semiyolojik” denilen yaklaşımlar uygulanmıştır. Bu yaklaşımlarda dil ve dilin kodlarına önem veriliyor, görselleri tanıma ve fark etme çalışmaları yapıyordu. Bu yaklaşımların 1950’li yıllara gelince farklılaşmaya başlamış ve “kognitif” yaklaşım gündemde yer almıştır. Bilişsel yaklaşımda iletişim maksatlı görsel okuma metot ve uygulamalarına yer verilmiştir. Günümüzde ise “psikofizyolojik ya da yapılandırıcı” yaklaşım uygulanmaktadır. Bu yaklaşımda görsellerin kişiler üstündeki algısal,

duygusal ve bilişsel tesirleri üzerinde durulmaktadır. Öğrencilerin bilişsel, duygusal, dilsel ve toplumsal yeteneklerini arttırmak amacıyla görsellerin duygusal ve etkileyici tarafından faydalanılmaktadır (Güneş, 2013, s.1-17).

Görsel okumayla ilişkili olan ve üzerinde durmamız gereken kavramlardan birisi “görsel sunu” dur. Görsel sunu, “çizim, ses, resim, grafik, fotoğraf, elektronik metin, video gibi bazı araçların kullanılmasıyla anlamlandırılan ve kurulan bu anlamın paylaşılmasıdır” (Aydemir, 2016, s.22). İnsanlar görsel sunuları hislerini ve düşüncelerini aktarmak, kendilerini sözel veya yazılı bir şekilde anlatabilmek amacıyla kullanmaktadır. Bunun yanında öğrenciler farklı ve çeşitli görselleri kullanarak iletişime geçebilirler. “Öğrenciler görsel sununun fikirleri paylaşıp, yorumlamada ve anlayışları somutlaştırmada önemli bir rol olduğuna inanmalıdırlar” (Akçam, 2006, s.5). Öğrenciler, duygu ve fikirlerini anlatmak, bildiklerini paylaşmak amacıyla şema, fotoğraf, desen gibi görsellerden; rol yapma, tiyatro, taklit, oyun gibi görsel faaliyetlerden ve video, ses-görüntü kasetleri gibi aletlerden yararlanabilirler. Görsel sunu aynı zamanda yazılı ve sözel iletişime de katkı sunmaktadır. Öğrenciler görsel sunu sayesinde bilgi ve becerilerini geliştirmekte, bilgilerini mantıklı bir şekilde düzenlemeyi kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda görsel sunu öğrenilen kavramları, sıralamayı ve sınıflamayı kolaylaştırmaktadır (Tarakçı, 2013, s.3).

2.3. Görsel Okur-Yazarlık

Görsel okur-yazarlık ilerleyen televizyon, akıllı telefonlar, tablet gibi teknolojik eserlerinin içerdiği görsel imgeler, nesnelere sebebiyle özellikle genç yaşta bireylerin daha çok ilgi gösterdiği bir öğrenme ve iletişim alanıdır denilebilir. Görsel okuryazarlığın günümüzde gittikçe büyük bir önem kazanması da bu konunun ele alınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Tarakçı, 2013, s.33).

“Görsel Okuryazarlık” kavramı ilk olarak Debes tarafından 1969 yılında “Visual Literacy” Kongresinde tanımlanmıştır. Debes’e göre görsel okuryazarlık; insanlığın, görerek ve diğer duyu organlarıyla sağladığı tecrübelerle olaylar arasında bağlantı kurarak ilerletebileceği bir grup görsel yetkinliğe verilen isimdir. Bu yeterliliklerin gelişmesi, normal bir kişinin öğrenimi için asıl teşkil etmektedir. Bahsedilenler geliştiğinde kişinin yaşamış olduğu çevresinde rastladığı görünen olayları, nesnelere, imgeleri, doğal ya da yapay olayları açıklayabilen veya bilincine varabilen görsel okuryazar olması amaçlanır. Bu yeteneklerin yaratıcı taraftan kullanılması ile kişiler, başkalarıyla iletişim içerisine girer (Akt. Zeren, 2009,

s.45). Görsel okuryazarlık tarihsel süreç bağlamında ele alındığında ise, görselliğe ait bilginin aslında yazılı bilgiden daha eski dönemlere dayandığı görülmektedir. Günümüzden yirmi bin yıl önce Fransa topraklarında bulunan “Lascaux” mağaralarında insanlığın ilk resimlerinin çizildiği görülür. Bahsettiğimiz tarihten sonra milattan önce 4. yüzyılda Akadlar ve Sümerler yazının ilk deneyimlerine kadar insanların resimler, işaretler ve betimlemeler vasıtasıyla düşüncelerini iletmenin çeşitli yollarını bulmuş ve deyim yerindeyse görseli okuyarak ve mağaralara işleyerek bir iletişim dili geliştirmişlerdir (Tanrıverdi, 2013, s.267-294).

Görsel okuryazarlık diğer okuryazarlık türlerine göre daha önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda düşünce yeteneklerinin ilerlemesi bakımından da önemli bir süreçtir. Çocukların dil gelişim sürecine de bakmış olduğumuzda konuşmalarının nesnelere görmeleri ile yakından bağlantılı olduğu görülmektedir. Okuma dediğimiz eylem dahi görme olmadan yapılamayacak bir fiildir. Cümleleri oluşturan kelimeler görüldükten sonra zihinde tanınır ve sonrasında okunabilir. Yapılan araştırmalara göre bebeklerin sergiledikleri ilk zihni gelişmelerden bir tanesi de objeleri zihinlerinde görselleştirmektir. Örneğin 6-8 haftalık bebekler annelerinin imgelerini oluşturmaktadırlar. Bu durum çocukların anneleri ile diğer kadınlar arasında bir ayırım yapabildiğini gösterir (Aydemir, 2016, s.24). Verilen örneklerden ve açıklamalardan yola çıkarak insanın aslında görsel okuryazarlığa yapısı itibarıyla sahip olduğu ve bunu zamanla geliştirilebilir bir yetenek haline dönüştürülebileceği söylenebilir.

Günümüz dünyasını tanımlamak amacıyla kullanılan kavramlardan birisi de “hız çağı”dır. Resimler ve kavramların karşılaştırılması yapıldığında; resimler 60.000 kat daha hızlı bir şekilde zihinde kavranabilir. Bu sebepten dolayı günümüzde görsel okuryazar olmanın sağladığı katkılar ve görsel okuryazarlığın önemli oluşu ortaya çıkmaktadır (Köksal 2003, s.19). Çağımızın hız çağı olması ile görsellerin geçmişten günümüze artması ve çeşitlenmesi arasında da bağ bulunmaktadır. Görsellerdeki yoğunluğun artışı aynı zamanda görsellerin niteliğinde de değişime sebep olmuştur. Tüm bu ifade edilenler dikkate alındığında, geleneksel okuryazarlığın, bulunduğumuz çağda eğitimin nitelikli olmasına katkısının düşük olacağı görülebilir. Çünkü geçmişte tek bir görselin yapıldığı zaman diliminde, günümüzde yüzlerce belki de binlerce farklı görsel üretilebilir. Bu değişime ayak uydurabilmek ve eğitimin nitelikli bir durumda olabilmesini sağlamak için teknolojik imkanlar ile görsellerin çağa uygun bir şekilde kullanılması oldukça büyük bir öneme sahiptir. (Akçam, 2006, 4)

Bu sebeplerden dolayı içinde bulunduğumuz dönemde görsel okuryazarlık eğitimin önemli bir parçası haline gelmiş durumdadır. İnsanlar caddelerdeki reklam panolarından televizyon ve internete kadar birçok yerde görsellerin etkisi altındadır. Bu yoğun etki altında insanların başarılı olabilmelerinin yolu ise görsel okuryazarlık eğitimi almalarıdır. Hem eğitimin daha nitelikli bir hale gelmesi hem de insanların yaşadıkları çağda görselleri anlamlandırabilmesi için bu alanla ilgili yapılan çalışmalar büyük bir öneme sahiptir. (Kuvvetli, 2008, s.2) Bu yönde planlanacak eğitim, öğrencilerin ders materyallerinde karşı karşıya geldikleri görsellerin avantajlarını en yüksek noktaya ulaştırmaya katkı sunmalıdır. Bunun yanında görsel okuryazarlık eğitimi, öğrencilerin sadece eğitim alanında yaptıkları çalışmalara katkı sunmanın ötesinde reklamlarda görsellerle verilmeye çalışılan bilinçaltı mesajların analizini yapmalarına, gezilerde karşılaşılan görselleri değerlendirmelerine ve yaşamın diğer alanlarında bireylerin karşısına çıkacak görselleri anlayıp yorumlamalarına katkı sunmaktadır. (İşler, 2002, s.11)

Feinstein ve Hagerty, görsel okuryazarlığın eğitim için önemli oluşunu dört madde ile açıklamaktadır: Bunlardan ilki görsel okuryazarlığın beyin gelişimine katkı sunmasıdır. Görsel okuryazarlıkla birlikte beyin sağ lobunun da çalışması sağlanarak bireyler her iki lobunu da kullanması ile düşünme noktasında bütüncül bir bakış açısına sahip olmaktadırlar. İkincisi, beyin sol lobuna ait soyut kavramları canlı ve daha bilindik yaparak kavramların daha iyi anlaşılmasına katkı sunmasıdır. Üçüncüsü ise aynı bilgiye farklı açılardan bakabilmeyi sağlamasıdır. Feinstein ve Hagerty'nin son olarak söylemiş oldukları madde ise bireylerin içinde yaşamış olduğu görsel çevreyi anlamlandırarak kararlarını doğru bir şekilde almalarına katkı sağlamaktadır. (Akt. İşler, 1994, s.156) Feinstein ve Hagerty aynı zamanda, görsel okuryazarlık eğitiminin niteliği hakkında da bilgi vermiştir. Onlara göre görsel okuryazar üç farklı taraftan eğitilmelidir. Bunlar, “imgelem ile görselleştirme, görsel öğeleri okuma ve yorumlama, görsel materyaller tasarlama”dır.

Görsel okuryazar bir kişinin aynı zamanda görsellere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşması gerekmektedir. Kellner'a göre eleştirel görsel okuryazarlık, görsel simgeleri ürettikleri siyasi-ekonomik bağlam içinde değerlendirmeyi ve temsillerin politik manalarıyla beraber tasarlamayı kapsamanın yanı sıra birçok değişkeni bir arada barındırması gereken bir yaklaşıma sahip olmalıdır (Akt. Tümay Aslan, 2013, s.39-64). Bu ifade edilenlere ek olarak görsel okuryazarlığa sahip olan bir bireyin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Görsellerle iletilmek istenen mesajın farkına varır ve değerlendirir.
- Görsel okuryazarlıkla ilgili kavramlara ve içeriğe daha hâkim olduğu için daha iyi bir iletişim kurar.
- Modern teknolojik cihazları ve geleneksel yöntemleri kullanarak görsel iletiler üretebilir.
- Görselleri daha iyi anlama ve yorumlama da etkili olan faktörlerin bilincinde olur.
- Reklam, afiş, internet siteleri ve görsel içeriğe sahip olan diğer alanlara eleştirel bir şekilde yaklaşabilir.
- Geçmiş dönemlere ait olan önemli eserleri takdir edip, onların sanatsal taraflarından zevk alabilir (Kocaarslan ve Çeliktürk, 2013, s.346).

2.4. Karikatür Nedir?

Türk Dil Kurumu'nun yapmış olduğu tanıma göre karikatür: “İnsan ve toplumla ilgili her tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim”dir. Etimolojik olarak ise ilk kez İtalya’da oluşmuş olan karikatür kavramı, 17. yüzyılda, çeşitli insan resimlerine “caricaro” denilerek oluşmuştur. Daha sonrasında ise oluşmuş olan kelime “caricare” sözcüğüne dönüşerek dilimize de İtalyancadan geçmiştir. Karikatürün çıkışına baktığımızda resimlerden faydalanarak insan yüzlerini, farklılaştırma, bozma, abartma, tipik özelliklerini ön plana çıkartma olarak değerlendirilmiştir. (Fidan, 2007, s.39-40). Karikatürün etimolojik kökeni ve ilk kullanım amacına bakıldığında insanın tipik özelliklerinin abartılarak ve dış görünüşünün bozularak alaya alma olarak kullanıldığı ve içerisinde eleştiriyi barındırdığı görülebilir.

Karikatür kavramı sözcük olarak ilk kez 1646’da kullanılmış olsa da tarihsel olarak çok eskilere dayanmaktadır. Yapılan arkeolojik çalışmalarla birlikte insan yaşamı için önemli bir yere sahip olan mağara duvarlarına yapılmış çizimler, karikatürlerin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Ama o dönemlerde yaşayan insanlar, bu çizimleri mizahi amaçla değil iletişim amacıyla yapmış olmalarından dolayı bazı araştırmacılar mağara duvarlarına çizilen resimlerin karikatür olarak kabul edilmesine karşı çıkmaktadırlar. (Topuz, 1997, 15-16) Bu sanatın başlangıcı için mağara duvarlarına çizilenlere ek olarak karikatürün oluşumu için bazı

araştırmacılar Eski Mısır'a işaret ederken bazıları ise Yunan ressamlarının vazolar üzerine yaptığı çizimlerde karikatürün ilk örneklerinin olduğunu düşünürler. Ama karikatürlerin elle tutulur belgelere dayanarak ortaya çıkışı Rönesans'tan sonradır denilebilir. (Göker, 2007, 29)

19. yüzyıla baktığımızda ise karikatür sanatının en gelişmiş hâli Fransa'da yaşanmıştır. Karikatürlerin o dönemde kullanılış amacına baktığımızda ise yine içerisinde mizahı barındırdığını, politikacıların davranışlarını alaya alıp gazete ve dergilerde politikacıların eleştirildiğini görürüz. Sonrasında bu şekilde bir karikatür anlayışı büyük tepkiler alır ve karikatürlerde bazı farklılaşmalar yaşanır. Daha önceleri karikatürler yazılıken bazı karikatüristlerin yaklaşımı ile yazısız bir hâle gelmeye başlanmıştır. (Bakır, 2008, 31)

Karikatür kavramı genel olarak, anlam yüklemek veya hücum etmek gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Karikatür ortaya ilk çıktığında sadece insan yüzünü konu edinmiş olsa bile karikatürün içeriği de zamanla değişime uğrayarak farklı konularda çeşitli karikatür türleri oluşmuştur. (Özer, 1998) Karikatür, mizahi bir türüdür. Ama günümüzde karikatürlere bakıldığında amacının sadece mizah olmadığı görülmektedir. Önceleri sadece insanların portrelerinin abartılmış hali olarak görülen karikatür kavramı günümüzde değişime uğrayarak farklı anlamları ifade etmektedir. Karikatür kavramıyla ilgili her ne kadar farklı tanımlar yapılmış olsa da kavramın göstermiş olduğu değişim de göz önüne alındığında karikatür kavramı ile ilgili yapılan farklı tanımların olduğunu; tek ve kesin bir karikatür tanımının yapılmasının mümkün olmayacağı söylenebilir. (Hünerli, 1993)

Karikatür sanatı farklı tanımlamalardan ve farklı uygulamalardan oluşsa da üç temel unsurdan meydana gelmektedir. Bunlar:

- 1. Sanat:** Karikatür sanat dallarından biri olarak kabul edilmektedir. Diğer sanatlardan farklı olarak karikatür içerisinde abartma, çarpıtma ve deformasyon gibi bazı teknikleri kullanmasından dolayı mizah üretir.
- 2. Fikir:** "Fikir, konuyu tanımlayan karikatürün ruhu olarak ve seyircilere mesajı gönderen olarak nitelendirilebilir." Karikatürü fikir unsurundan ayrı düşünmek mümkün değildir. Evrensel bir dile sahip olan karikatür, tercüme ihtiyacı duyulmadan fikirleri yayabilme özelliğine sahip bir sanattır.
- 3. Mizah:** Mizah karikatürün en temel niteliklerinden biridir. Bir çizgiyi, karikatürden ayıran nitelik karikatürün mizahi oluşudur. (Uslu, 2005, 81-82)

Kitle iletişim araçlarından ders kitaplarına kadar birçok alanda kullanılan karikatürler günümüzde yaygın bir sanat olarak etkisini hissettirmektedir. Bu sanatın özellikleri şu şekilde özetlenebilir: Karikatür çizginin kullanılmasıyla mizah yapmaktadır. Karikatür içerisinde çizgi ve mizahı barındırmaktadır denilebilir. Çizgi ile mizah arasında ise karşılıklı etkileşim bulunmaktadır. Bu etkileşimin anlaşılması karikatürün özelliklerinin anlaşılmasına da katkı sunar. Çizgi, mizahı ifade edebilecek bir bütünlüğe sahiptir. Çizgi aynı zamanda mizahın ifadesine yarar. (Doğan, 1999, 112-116)

2.5. Karikatür ve Eğitim Sürecinde Kullanımı

Eğitim öğretim sürecini daha eğlenceli ve kalıcı hale getirmesinden dolayı karikatürler eğitim açısından büyük bir öneme sahiptir. Karikatürlerin görsel (göze hitap eder), sevimli ve ilgi çekici olmaları eğitim-öğretimi ilginç hale getirir. (Özer, 2007, 19) Ülkemizde karikatürün Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kabul görmesi ilk kez 2004 yılında ilköğretim okullarının Türkçe dersi programlarında, görsel okuma içerisinde “karikatürde verilen mesajı algılar” kazanımına yer verilmesiyle olmuştur. (Özer, 2007, 22)

Eğitim sistemi içerisinde karikatürün gerekliliği ve önemi şu şekilde açıklanabilir:

1. Karikatür insanı ve toplumu eleştirmek ve güldürerek düşündürmek gibi fonksiyonları bulunan bir eğitim aracıdır. Problemin tespit edilerek çözüm yolu üretilebilmesi için karikatür büyük bir öneme sahiptir.
2. Karikatür içerisinde mizahi bir yön barındırmasından dolayı çocukların ilgilerini çekmektedir. Çünkü gülmek ve eğlenmek insanın en temel ihtiyaçlarından biridir.
3. Çocukların derse olan ilgisinin canlı tutulabilmesi ve dikkatlerini devam ettirebilmeleri için karikatür önemli işlevlere sahiptir.
4. Karikatürü anlamak için zihinsel bir etkinlik gösterecek olan öğrenci, öğrenme sürecinde keşfetmenin hazzını yaşayacaktır. Karikatürlerle birlikte öğrencilerin, düşünme, algılama, anlama, fark etme gibi özellikleri daha da gelişecektir.
5. Karikatür öğrencilerin bir konuya farklı açılardan bakabilme yeteneğine katkı sunar. Sınıf ortamında farklı düşünce ve yorumların ortaya çıkması da demokratik bir sınıf ortamının oluşması için zemin oluşturur.

6. Öğrencilerin karikatürden anladıklarını sözlü veya yazılı bir şekilde ifade etmeye çalışmaları; ifade edebilme becerisinin gelişmesini sağlar.
7. Bir ders, derse hazırlık, dersin işlenişi ve değerlendirme çalışmaları olmak üzere üç bölümden oluşur. Öğretmen dersin her bölümünde karikatür kullanabilir. Aynı zamanda karikatür evrensel bir dile sahip olmasından dolayı her derste ve her konuda kullanılabilir.
8. Görsel bir materyal olan karikatür, zihinsel çabayı gerektiren bir eğitim etkinliği olmasından dolayı öğrenmeleri kalıcı hale getirir.
9. Karikatür öğrencinin neden sonuç ilişkisi kurmasına katkı sunarak muhakeme gücünün gelişmesine etki eder.
10. Karikatür, öğrencilerin çevresini ve içinde bulunduğu toplumu daha iyi anlamasına yardımcı olur.
11. Öğrencilerin toplumsal olaylara bakışını geliştirir ve bilinçlenmesini sağlar.
12. Öğrencilerin eleştiriye açık olmalarına ve eleştiri yapabilme, problem çözebilme yeteneklerine katkı sunar.
13. Öğrencilerin sanata olan ilgileri artar ve estetik duyguları gelişir.
14. Öğrencilerin karikatürler üzerine konuşmalarını, farklı ülke ve kültürlerden karikatürlerle karşılaşmaları daha kültürlü olmalarını sağlayacaktır.
15. Karikatüre ilgi duyan ve karikatür yeteneğine sahip olan öğrencilerin keşfedilmesine katkı sağlayacaktır. (Uslu, 2007, 16-17)

Yapılan araştırmalar, görsel unsurlardan faydalanılarak yapılan öğretim uygulamalarının daha verimli olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrenme kuramlarına göre hareketli, farklı, ilgi çekici imge ve semboller öğrenmeyi hem ilgi çekici kılmakta hem de kalıcı hale getirmektedir. Özellikle öğrencilerin soyut kavramları öğrenmekte zorlandıkları derslerde karikatürün kullanımını çok yararlı olacaktır. Karikatür aynı zamanda ezberci bir eğitim anlayışının terk edilerek, eğlendirerek ve düşündürerek öğretmeye de katkı sunar (Örs, 2007, 26-27)

Öğrencilerin öğrenmiş olduklarını karikatürleştirerek ya da görsel bir forma dönüştürerek aktif bir öğrenme sürecinin içerisine girmeleri; yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlar. Karikatürün çizilmesi aynı zamanda öğrencilerde yaratıcı ve eleştirel düşünceyi geliştirebileceği gibi öğrenilen konu içerisindeki kavramlarında daha iyi içselleştirilmesini sağlar. Bu şekilde öğretmen merkezli geleneksel bir yaklaşım yerine öğrencinin merkezde olduğu bir eğitim süreci uygulanmış olur. (Akkaya, 2011, 56)

Bu süreç içerisinde diğer görsel öğrenme materyalleriyle karikatürler karşılaştırıldığında karikatürlerin daha kullanılabilir olduğu söylenebilir. Çünkü görsel öğrenme, öğrencilerin görsel zekalarına hitap eden bir anlayışı kapsamaktadır. Bu bağlamda karikatürlerin öğreticilik açısından diğer görsel materyallere göre daha elverişli olduğu görülmektedir. (Özşahin, 2009, 115) Karikatürler sadece eğitimde yazılı materyallerin görseelliğini desteklemek amacıyla kullanılmamaktadır. Aynı zamanda mizahın etkileyici bir şekilde kullanıldığı yerler olarak öğrencilerin üzerinde psikolojik etkiler bırakarak kalıcı öğrenmelerin sağlanmasından dolayı da önemli bir yere sahiptir. (Moralı ve Uğurel, 2006, s. 4)

Karikatürler eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi tetikleyici olmalarından dolayı, çizen kişiye ve okuyana olay, durum ya da kişilere farklı pencerelerden bakabilme becerisi kazandırmaktadır. Bununla beraber her öğrencinin karikatürler ilgili hazır bulunuşluk düzeyi farklı olabileceği için çeşitli sorular sorularak öğrencilere eleştirel düşünebilme becerisi karikatürlerle sağlanabilir. “Karikatürde ne anlatılmaktadır?”, “Karikatürün...konuyla nasıl bir bağlantısı vardır.” gibi sorular yöneltilmesi az da olsa öğrencilerin anlam kurmadaki farklılıklarını azaltabilir.

Karikatürler olayın ya da konunun özünü öğrencilere aktarmasından dolayı az sözle çok şey ifade eden şiir ve atasözlerine de benzemektedirler. Bu sebeple karikatürler kullanılarak konuların ya da olayların özü ve önemli kısımları vurgulanmış olur. Öğrencilerin özü yakalayabilmesi için de gizil anlamlar ortaya konur. Öğrenciler bu gizil anlamları keşfederek karikatürler üzerinden anlam kurabilirler. (Akkaya, 2011, 54)

Karikatürlerin gizil anlamları keşfettirerek öğretmeyi sağlamasıyla öğrencilerin düşünmeye sevk edilmesi arasında bağlantı bulunmaktadır. Öğrenciler karikatürlerde gördüklerini anlamlandırmaya ve yorumlamaya çalışarak pek çok beceriyi aynı anda

kullanmış olur. Karikatürler birçok düşüncenin, ögenin ve soyut kavramın çözülmesine katkı sağlayarak düşünmeye sevk ettirir. (Sidekli ve Er, 2014, 160)

Karikatür ve eğitimde kullanımına bakıldığında öğrencileri düşünmeye yöneltmesi bakımından eğitim için öneminin büyük olduğu görülebilir. Çünkü eğitimin hedeflerinden biri günlük hayatta karşılaşılan olay ve durumlar karşısında düşünebilen kişiler yetiştirmektir. Karikatürler aynı zamanda öğrencilerin muhakeme gücünün gelişmesine de katkı sunarak kişilerin karşılaştıkları olaylar karşısında neden-sonuç ilişkisi kurmalarına katkı sunar. Önemli fonksiyonlarından birisi eleştirel düşünme becerisi kazandırmak olan karikatür sayesinde kişiler hem eleştiri yapabilme becerisine sahip olur. Aynı zamanda kişilerin eleştiri kültürü de gelişerek eleştiriye açık olma gibi çeşitli davranışların kazanılmasına katkısı olur. (Korucu, 2009, 36) Karikatürlerin bireyleri düşünmeye sevk etmesinin sebepleri arasında karikatürlerin eğlenceli olmasının etkili olduğu söylenebilir. Karikatürün ilgi çekici bir içeriğe sahip olması; öğrencilere gülünç gelerek öncesinde gülmelerine ve daha sonrasında ise anlatılmak istenen konuyu sorgulamalarına sebep olur. (Baysal, 2005, 471-485)

Karikatürlerin eğitim-öğretim ile ilişkisinde, karikatürün eğitime olan faydalarına bakıldığında öğrencilerin sosyalleşmesine de katkı sunduğu görülmektedir. Öğrencilerin bireysel ya da grup halinde çizmiş oldukları karikatürler kişiler arası iletişime katkı sunarak sosyalleşmelerini sağlar. Aynı zamanda öğretmenin ders içinde göstermiş olduğu karikatürlerle ilgili yorum yapılması, öğrencilerin oluşturduğu karikatürleri sınıf arkadaşlarıyla paylaşması da öğrencilerin sosyalleşmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. (Akkaya, 2011, 55)

Karikatürün eğitimde birçok amaçla kullanıldığı görülebilir. Ama karikatür kullanımında da dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Öğretmen, kavramın ya da olayın daha çabuk anlaşılmasını istiyorsa güdülemeye fazla zaman harcamadan, yazılı karikatürün yardımıyla istediğini vermesi gerekir. Konu üzerinde tartışma açmak, konunun farklı yönleriyle kavratılması isteniyorsa yazısız karikatür kullanılmalıdır. Çünkü karikatür yazılı ise verilmek istenen mesaj çabuk anlaşılacağı için sınıf içerisinde olaya farklı açılardan bakılabilecek bir tartışma ortamı oluşturulamaz. (Efe, 2005, 19) Her materyalin kullanım metodu olduğu gibi karikatürlerin de kullanımı için dikkat edilecek teknikler bulunmaktadır. Öğretmen eğer derste karikatür kullanmak istiyorsa karikatür sanatının kullanım yöntemini, karikatürün ne anlatmak istediğini, karikatürün niteliğini bilmesi gerekmesinin yanında karikatürle ilgili beceri ve eğitime sahip olmalıdır. (Özer, 1994, 39) Bir dersin karikatürlerle

daha verimli bir şekilde işlenmesi için öğretmenin dikkat etmesi gereken bazı konular vardır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Öğretmen karikatür sanatını yakından takip etmelidir.
2. Karikatürü nereden elde edeceği konusunda bilgi sahibi olmalıdır.
3. Karikatür arşivi zengin olmalıdır.
4. Mizah konusunda yetkin olmalıdır.
5. Derste işlenecek konuya uygun karikatür seçilmelidir.
6. Mümkün olduğunca yazısız karikatürler kullanılmalıdır.
7. Ders içinde kullanılacak karikatürler planlama basamağında belirlenmelidir. (Uslu, 2007, 18)

Tüm bunlara rağmen günümüzde eğitim- öğretimde karikatür kullanımı iyi düzeyde değildir. (Özer 1994,39) eğitimcilerin karikatürü kullanmayı istememesinin iki sebebi olduğunu söyler. Ona göre birincisi, öğretmenin derste uygulayabileceği uygun materyallerin bulunmaması ya da karikatürün oluşturulması konusunda kendisini yetkin görmemesidir. İkincisi ise karikatür sanatına olan güvenin az oluşudur. Bu duygunun en temelinde ise toplumsal algılar bulunmaktadır. Toplumun karikatürü çizen okuyan ya da kullanan kişilere karşı olayları gereksiz abartan ve konuyla dalga geçen kişiler olarak görmesi böyle bir duygunun oluşumuna etken olmaktadır.

2.6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005). Sosyal bilgiler dersi öğrencinin kendisini keşfetmesini sağladığı gibi çocuğun yaşadığı dünyaya uyum sağlamasında toplumun beklentilerini yerine getirilmesinde hayata hazırlayan bir derstir. Bu süreçte birey bilgiyi edinirken kendi eleştiri süzgecinden geçirerek bilgiyi

yapılandırır ve değerlendirir hale gelir yani bilgiyi, keşfeden yorumlayan ve değerlendirendir. Sosyal bilgiler dersi sayesinde çocuk modernleşme ve küreselleşme sürecinde çağı yakalamayı aynı zamanda milli değerleri benimsemeyi öğrenir. Bu bağlamda hem çağı yakalayan aynı zamanda milli bilinci gelişmiş nesiller yetişir. Bu da bize sosyal bilgiler dersinin sadece sözel bir ders olmaktan ziyade bireyin hayatı anlamasını ve hayatını kolaylaştıran önemli bir unsur olduğunu gösterir.

2.6.1. Sosyal Bilgiler Programının Vizyonu

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektedir.

Sosyal Bilgiler Programı, Barr, Barth ve Shermis'in (1977) ortaya koyduğu üç geleneği de önemsemektedir. Bilindiği gibi bunlar:

1. Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler,
2. Sosyal Bilimler olarak sosyal bilgiler,
3. Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgilerdir.

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirilebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005). Sosyal Bilgiler dersi dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır:

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim

5. Zaman, Süreklilik ve Değişim
6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
8. Güç, Yönetim ve Toplum
9. Küresel Bağlantılar (Meb,2018)

Beceri: Öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir (MEB, 2005). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda tanımlanan beceriler aşağıdaki gibidir:

- Araştırma becerisi
- Çevre okuryazarlığı
- Değişim ve sürekliliği algılama
- Dijital okuryazarlık
- Eleştirel düşünme
- Empati
- Finansal Okuryazarlık
- Girişimcilik
- Gözlem
- Harita Okuryazarlığı
- Girişimcilik
- Hukuk Okuryazarlığı
- İş birliği
- Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme

- Kanıt kullanma
- Karar verme
- Konum analizi
- Medya okuryazarlığı
- Mekânı algılama
- Öz denetim
- Politik okuryazarlık
- Problem çözme
- Sosyal katılım
- Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
- Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- Yenilikçi düşünme
- Zaman ve kronolojiyi algılama

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile 2018 öğretim programını karşılaştırdığımızda 2005 yılında 15 beceriye yer verilirken 2018'de 27'ye çıkarılmış, 2005 öğretim programında yer alan bilgi teknolojilerini kullanma becerisi- dijital okuryazarlık yaratıcı düşünme becerisi ise yenilikçi düşünme becerisi olarak adlandırıldığı gözlenmektedir. Bunun yanı sıra çevre okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, politik okuryazarlık, medya okuryazarlığı, işbirliği kalıp yargı ve ön yargıları fark etme, kanıt kullanma, konum analizi öz denetim, tablo grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerisi gibi yeni beceriler eklenmiştir.

Tablo2.6.1.1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Karikatürlerle Görsel Okuma ile İlişkili Beceriler

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Görsel Okumayla İlişkili Beceriler	Becerilerin Karikatürlerle Görsel Okuma ile İlişkisi
<p>Eleştirel Düşünme Becerisi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bir kanıtı kullanma ya da referansa dayanma 2. Sebep-sonuç ilişkisini belirleme 3. İlkeleri türetme 4. Genelleme yapma 5. Farklı bakış açılarını açıklama 6. Kararları sorgulama 7. Sınıflama yapma 8. Değerlendirme (ölçüt belirleme) 9. Karşılaştırma yapma 10. İlgili ve ilgisiz bilgiyi ayırt etme 11. Kalıp yargıları fark etme 12. Çıkarımda bulunma 	<p>Verilen bir görselin öğrenciler tarafından okunup yorumlanması öğrencilere incelenen görsel üzerinden eleştirel düşünebilme yeteneği kazandırabilir. Aynı zamanda görseller öğrencilerin ön yargılarında da değişikliklere sebep vereceğinden kalıp yargıları fark edip ön yargılarını yıkmalarına da katkı sunar. Öğrenciler görseldeki sebep sonuç ilişkilerini, ilgili ve ilgisiz bilgiyi, farklı bakış açılarını, önyargıları, kararları değerlendirebilir, karşılaştırmalarda ve yorumlarda bulunabilir.</p>
<p>Yaratıcı Düşünme Becerisi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Esnek ve orijinal olma 2. İmgeleme 3. Analiz, sentez, değerlendirme yapma 4. Sıra dışı bağlantılar kurma 	<p>Karikatürler bireylerin esnek ve orijinal düşüncelerine katkı sunmaktadır. Öğrencilere farklı karikatürler verilip ilişki kurmaları istenerek bağlantılar kurmalarına katkı sağlanabilir.</p>
<p>İletişim Becerisi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dinleme 2. Sözlü ya da yazılı olarak kendini ifade etme 3. Tartışma 4. Bağlantı kurma 5. Farklı perspektiften bakma 6. Açık fikirli olma 7. Başkalarının düşünce ve duygularını anlama 8. Farklılıklara saygı duyma 9. Görüşlerini gerekçelendirme 10. Ortak bir amaç çevresinde toplanma 	<p>Karikatür kullanımıyla görsel okuma etkinliklerinin değerlendirilmesi aşamasında sınıfta oluşturulan tartışma ortamı, öğrencilerin iletişim becerisinde gelişim sağlayıp, öğrencilere farklı görüşleri/duyguları anlama, farklılıklara saygı duyma, tartışma ve açık görüşlülük dinleme, görüşüne gerekçeler üretme gibi beceriler kazandırabilir.</p>
<p>Problem Çözme</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Problemi tanımlama ve sınırlandırma 2. Problemin çözümüne yönelik hipotezler ortaya atma 3. Veri ve kaynak araştırması yapma 4. Hipotezleri test etme 	<p>Toplumsal ya da bireysel herhangi bir problemi ele alan bir karikatürün sınıf ortamında sunulması ya da kendilerine sunulan karikatürdeki sosyal sorunu çözmeye yönelik süreçlere öğrencilerin teşvik edilmesi öğrencilerin problem çözme becerisini geliştirebilir.</p>

5. Probleme yönelik bir çözüme varma	
<p>Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dinleme 2. Konuşma 3. Okuma 4. Yazma 5. Görsel Okuma/Sunu 	<p>Karikatürlerin kullanıldığı öğrenme ortamlarında okuma yazma gibi becerilerin yanında, karikatürlerin değerlendirilmesi üzerinden konuşma ve dinleme becerileri de gelişebilir.</p>
<p>Empati Becerisi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kendisini karşısındakinin yerine koyma 2. Olaylara karşısındakinin bakış açısıyla bakma 3. Kendisini yerine koyduğu kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlama, hissetme ve karşısındakine iletme 4. Dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların düşünce, amaç ve duygularını anlama (Tarihsel Empati) 	<p>Karikatürler öğrencilerin empati duygusunun gelişimine de katkı sunmaktadır. Özellikle öteki kavramını içselleştirmek amacıyla öğrencilere sunulacak karikatürlerin okunmasıyla öğrencilerde empati değeri de gelişecektir.</p>
<p>Sosyal Katılım Becerisi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kendisini, yakın çevresini etkileyen konularda bilgi sahibi olma 2. Birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için insanlar arasındaki ortak ilişkiyi tanıma 3. Bireyler, gruplar ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için bireyler, gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler arasındaki ilişkiyi tanıma 4. Farklı grup ve durumların dinamiklerine uyma 5. Sosyal katılımın gerekli olduğu durumları belirleme 6. Yakın çevresini ve toplumu etkileyen konularda ihtiyaçların karşılanması için fikir üretme, bu fikri çevresindekilere iletme, görüşme, tartışma, planlama, uzlaşma ve eylemde bulunma 7. Lider ya da izleyen olarak gruba, kuruma, sosyal örgütlere ve topluma hizmet etme 	<p>Karikatürler öğrencilerin görsel okuma becerilerine katkı sunmamakta aynı zamanda çevresini ve insanlığı etkileyecek konularda bilgi sahibi olmasına katkı sunar ve farkındalık oluşturur. Buna ek olarak karikatürlerin kullanımıyla derste görsel okuma etkinlikleri yapıldığında sınıfta demokratik tartışma ortamı oluşturularak farklı düşüncelerin oluşumu ve farklı grupların oluşumuna zemin oluşturulabilir.</p> <p>Bu sınıf ortamının oluşması öğrencilerin fikirlerini iletmelerine, görüş bildirmelerine, uzlaşma ortamını oluşturmalarına ve liderlik gibi özelliklerinin oluşumuna katkı sunabilir.</p>

Aşağıda ise Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlardan görece görsel okuma ile ilişkilendirilebilecek kazanımların listelerine yer verilmiştir.

Tablo 2.6.2.1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 5. Sınıf Kazanımları

- 1. Kazanım:** Türkiye Fiziki Haritası sunularak harita okuması yaptırılıp öğrencilerin yeryüzü şekillerini, haritada renklendirmelerin ne anlama geldiğiyle ilgili etkinlikler yapılabilir.
- 2. Kazanım:** Teknolojinin aile, komşuluk, akrabalık ve misafirlik ilişkilerine etkisi ile ilgili karikatür sunularak beyin fırtınası ve tartışma etkinlikleri yapılabilir.
- 3. Kazanım:** Temel hak ve bu hakların kullanımının önemiyle ilgili fotoğraflar öğrencilere sunulup, sınıflama yaptıktan sonra kolaj çalışması yapmaları istenebilir.
- 4. Kazanım:** Ortak Miras öğelerinin yer aldığı görseller öğrencilere sunularak ortak miras öğelerinin özellikleriyle ilgili etkinlikler yapılabilir.

Tablo 2.6.2.2: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 6. Sınıf Kazanımları

Öğrenme Alanı	Kazanımlar
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar
Bilim Teknoloji ve Toplum	5.4.1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.
Etkin Vatandaşlık	5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.
Küresel Bağlantılar	5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.
Öğrenme Alanı	Kazanımlar
Birey ve Toplum	6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler
Bilim, Teknoloji Ve Toplum	6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.
Etkin Vatandaşlık	6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

Küresel Bağlantılar

Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.

- 1. Kazanım:** Toplum içerisinde farklılıklardan dolayı oluşan ön yargılarla ilgili karikatür öğrencilere sunularak beyin fırtınası ve tartışma etkinlikleri yapılabilir.
- 2. Kazanım:** Türkiye Fiziki Haritası sunularak harita okuması yaptırılıp öğrencilerin iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü simgeleyen görselleri okuması sağlanabilir.
- 3. Kazanım:** Günümüzde ki ulaşım araçları ile geçmişte kullanılan ulaşım araçları ile ilgili görseller gösterilerek gelecekteki yaşamımızda teknolojinin yaşamımızda nasıl etki edeceği ile ilgili tartışma ortamı oluşturulabilir.
- 4. Kazanım:** Kadına verilen önemle ve toplumda kadın algısıyla ilgili karikatür öğrencilere sunularak görsel okuma etkinlikleri yapılabilir.
- 5. Kazanım:** Popüler kültürün kültürümüze olan etkileriyle ilgili görseller öğrencilere sunularak beyin fırtınası etkinliği yapılabilir.

Tablo 2.6.2.3: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 7. Sınıf Kazanımları

Öğrenme Alanı	Kazanımlar
Birey Ve Toplum	SB.7.1.1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular. SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır. SB.7.1.3. Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır
İnsanlar, Yerler Ve Çevreler	SB.7.3.2. Türkiye’de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.
Bilim, Teknoloji Ve Toplum	SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.
Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.
Etkin Vatandaşlık	SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.
Küresel Bağlantılar	SB.7.7.3. Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.
Küresel Bağlantılar	SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.

1. 2. ve 3. Kazanım: İletişimin bir unsuru haline gelmiş, bireysel ve toplumsal ilişkilerde önemli bir yere sahip olan sosyal medyanın toplumsal değişimdeki etkisini

kavrayabilmek için öğrencilere konuyla ilgili karikatür sunularak görsel okuma etkinlikleri yapılabilir.

4.Kazanım: Türkiye'nin demografik özellikleri ve dağılışının gösterildiği harita öğrencilere sunularak harita yorumlatılabilir.

5. Kazanım: Günümüzde bilginin depolandığı ve korunduğu araçları eski araçlarla görseller aracılığıyla karşılaştırmaları istenip gelecekte ne tür araçlar kullanabileceğimizle ilgili tahminlerde bulunmaları istenebilir.

6. Kazanım: Geçmişten günümüze üretim teknolojilerinin etki alanında görülen değişiklikleri karşılaştırmak amacıyla görseller öğrencilere sunularak tartışma grupları oluşturulup “düşün-eşleş-paylaş” etkinliği yapılabilir.

7. Kazanım: Demokrasinin önemli unsurlarından olan eşitlik ve adalet kavramlarının içselleştirilmesi amacıyla karikatürler öğrencilere sunularak görsel okuma etkinliği yapılabilir.

8. Kazanım: Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgulamak amacıyla karikatürler sunulup yorumlatılabilir.

9. Kazanım: Öğrencilere küresel sorunların dünyamıza olan etkileriyle ilgili karikatür verilip görsel okuma ve yorumlama yapılabilir.

Tablo 2.6.2.4: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Araştırmada Yararlanılan Kazanımlar

Öğrenme Alanı	Kazanımlar
Birey ve Toplum	SB.7.1.1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular. SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır. SB.7.1.3. Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır
Küresel Bağlantılar	SB.7.7.3. Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.
Küresel Bağlantılar	SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.

Etkin Vatandaşlık	SB.6.6.6.Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.
Birey ve Toplum	SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.

2.7. İlgili Araştırmalar

Sosyal Bilgiler dersinde alanla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde karikatürlerle görsel okumanın yapıldığı çalışmaya, ulaşılan kaynakların sınırlılığı içerisinde rastlanmamaktadır. Çalışmaların çoğu nicel yöntem kullanılarak yapılmıştır. Karikatürlerle ilgili yapılan çalışmaların Sosyal Bilgiler dersinde sayılarının rakamsal olarak çok fazla olmadığı gözlenmekte olup yapılan çalışmaların çoğunun öğrencilerle ilgili olduğu görülmektedir. Çalışma bu bakımdan ilk olma özelliği taşımaktadır.

Görsel okuma alanında Sosyal Bilgiler dersinde Ahmet Sağlamgöncü' nün “Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarına Görsel Okumayı Eklelemek: Örnek Bir Uygulama” adlı çalışması eylem araştırması tekniğini kullanmıştır. Karikatürlerle ilgili Baki Yaman'ın “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı” adlı çalışması eylem araştırması olup öğrencilerle yapılmıştır. Anılan bu iki çalışmaya göre, gerçekleştirdiğimiz bu çalışma karikatür ve görsel okumanın birleştirildiği bir eylem araştırmasıdır. Karikatürlerle ilgili yapılan Baki Yaman'ın çalışması eylem araştırması olup “Yaşayan Demokrasi” ünitesi ile ilgili olup bu çalışma altı kazanımla sınırlandırılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada ise içerisinde farklı ünitelerden birçok kazanımın yer aldığı bireysel-grup çalışması olan etkinlik çalışmaları yer almıştır. Ayrıca bu çalışmada öğrencilere çizilen karikatürler verilmenin yanında karikatürler çizdirilmiştir.

Görsel okuma ile ilgili Sağlamgöncü'nün çalışması literatürde kaynak taramasında tek olma özelliğinden dolayı kaynak teşkil etmiştir. Bu çalışmanın Sağlamgöncü'nün çalışmasından farkı görsel okuma materyallerinden karikatürlerle çalışmış olmasıdır. Bu anlamda yaptığımız çalışma literatür için bir önem teşkil etmektedir.

Tablo 2.7.1.: Görsel Okuma ile İlgili Araştırmalar Hakkında Genel Değerlendirme

Araştırma Deseni			Toplam
	Nitel	1	-
Nicel	7	1	8
Karma	1	-	1

Tablo 2.7.2: Görsel Okuma İle İlgili Araştırmalar Hakkında Derslere/Konuya Göre Dağılım

Derslere/Konuya Göre	Toplam	
	Türkçe	5
Sosyal Bilgiler	1	
Tarih	1	
Fizik	1	
Göçebelik	1	
1. Sınıf Düzeyi	1	

Tablo 2.7.3: Görsel Okuma ile İlgili Araştırmalar Hakkında Çalışma Gruplarına Göre Dağılım

Çalışma Grupları	Toplam	
	Öğretmen	4
Öğrenci	4	
Kitap Okuma	2	

Tablo 2.7.4: Karikatür ile İlgili Araştırmalar Hakkında Genel Değerlendirme

					Toplam
Araştırma Deseni	Nitel	-	-	1	1
	Nicel	3	1	3	7
	Karma	1	-	1	2

Tablo 2.7.5: Karikatür İle İlgili Araştırmalar Hakkında Derslere/Konuya Göre Dağılım

		Toplam
Derslere/Konuya Göre	Coğrafya	1
	Sosyal Bilgiler	7
	Fen	1
	Eğitim	1

Tablo2.7.6: Karikatür ile İlgili Araştırmalar Hakkında Çalışma Gruplarına Göre Dağılım

		Toplam
Çalışma Grupları	Öğretmen	1
	Öğrenci	9
	Kitap Okuma	-

2.7.1. Görsel Okuma ile İlgili Araştırmalar

Bulun'un (2008) "İlköğretim I. Kademedeki Uygulanan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanının Türkçe Öğretiminde Kazanımlara Ulaşmadaki Etkililiği (Bingöl- Elâzığ- Diyarbakır Örneği)" adlı çalışmasının amacı; ilköğretim I. Kademedeki uygulanan "Görsel Okuma ve Görsel Sunu" öğrenme alanının Türkçe öğretiminde kazanımlara ulaşmadaki etkililiğini öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlemektir. Araştırma Bingöl, Elâzığ ve Diyarbakır illeri ile sınırlandırılmıştır. Sınırlandırılan illerde I. Kademe' de görev yapan öğretmenlerle yapılmıştır. Yapılan araştırma, görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanının

Türkçe dersinin kazanımlarına etkisi ile sınırlıdır. Araştırmanın evreni, 2006-2007 öğretim yılında sınırlandırılan illerde bulunan MEB'e bağlı ilköğretim okullarındaki I. Kademe 4500 civarında öğretmenle yapılmıştır. Araştırmada verilere ulaşmak amacıyla 3 kişisel ve 3 "Görsel Okuma ve Görsel Sunu"yla ilgili açık uçlu sorular olmak üzere, toplam 29 maddeden oluşan taslak anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu anket formu pilot uygulama için 165 öğretmene uygulanmıştır. Yapılan araştırma güvenilirlik çalışması için uygulanan anket sonucu elde edilen veriler faktör analizine tabi tutulmuştur.

Aydemir'in (2016) "Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programının Görsel Okuma ve Sunu Becerilerini Geliştirme Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasının amacı; Türkçe dersi 4. Sınıf Öğretim Programı ve ders kitaplarında yer alan görsel okuma ve görsel sunu becerilerine yönelik kazanımların dağılımı ve bu kazanımlara yönelik yapılan etkinliklerin düzeyleri ve öğretmenlerin bu konu hakkındaki düşüncelerini belirleyebilmektir. Araştırma için seçilen örneklem ise Bartın ili Ahmetler ilkokulunun 4/A ve 4/B sınıflarında okuyan, yaşları 9 ile 10 arasında değişen 67 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma da tarama modelinin nicel veri toplama tekniklerinden anket kullanılarak yapılmıştır. Aydemir tarafından yapılan araştırmayla birlikte Türkçe dersinde yapılan etkinliklerde görsel okuma ve görsel sunuya yönelik kazanımların iyi düzeyde olmadığı görülmüştür. Aynı zamanda yapılan araştırmada öğrencilerin görsel okuma ve görsel sunuyla ilgili becerilerinin gelişmesinde önerilerde bulunulmuştur.

Düzgün'ün (2013) "Görsel Okuma Yaklaşımının Üniversite Öğrencilerinin Fizik Dersindeki Akademik Başarılarına Etkisinin Araştırılması" adlı çalışmasının amacı; görsel okuma yaklaşımının fizik öğretimindeki etkililiğini araştırmak ve görsel okumanın lisans öğrencilerinin öğretiminde etkili olup olmadığını saptamaya çalışmaktır. Araştırmada yöntem olarak ise Deney-Kontrol gruplu ön test- son test modeli uygulanmıştır. İki farklı öğrenci grubuyla yapılan araştırmada geleneksel yöntem ile görseller kullanılarak dersler işlenmiş ve her iki grupta 40 öğrenciden oluşmuştur. Çalışmanın evreni ise Atatürk Üniversitesi öğrencileridir. Örneklem, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı 3. Yarıyılında, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Matematik Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda okuyan öğrencilerdir.

Kuru'nun (2008) "İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi" adlı çalışmasında TDÖP'de beşinci sınıf öğrencilerinin görsel okuma ve görsel

sunu becerilerinin kazandırılması sırasında karşılaşılan olumlu ve olumsuz durumların öğretmen görüşleri ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Adana ilinin Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde bulunan resmi ve özel okullarda çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırma da Adana ilinde bulunan 180 resmi ve özel okul esas alınmış ve alt, orta, üst sosyo ekonomik düzeye göre sınıflanmıştır. Veriler Adana Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Birimi'nden alınmıştır. Araştırmanın veri toplama araçları ise araştırmacı tarafından geliştirilen anket formudur. Bunun yanında görsel okuma ve görsel sunu becerilerine yönelik yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma tarama modeli ile betimsel bir çalışma olarak tamamlanmış, nitel ve nicel veri toplama teknikleri kullanılmıştır.

Çam (2006) “İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Düzeyleri ile Okuduğunu Anlama, Eleştirel Okuma Ve Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişki” adlı çalışmada ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin görsel okuma yeteneklerinin demografik değişkenlere göre farklılaşma durumunu anlamayı amaçlamıştır. Araştırmada kullanılan yöntem ise alan taraması yöntemidir. Araştırmanın evrenini ise 2005-2006 eğitim- öğretim yılında eğitim alan 10.175 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini içerisinde yer alan okullar sosyo ekonomik düzeye göre kümelenecek buldukları çevre kümelendirme de dikkate alınmıştır. Araştırma evreninin %10'una denk gelecek kadar öğrenci rastlantısal olarak beşinci sınıf öğrencileri arasından seçilmiştir. Çam'ın yapmış olduğu araştırmada veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu, okuduğunu anlama testi, eleştirel okuma ölçeği ve görsel okuma testi kullanılmıştır. 57 soruluk test kullanılarak yapılan pilot uygulamada 80 beşinci sınıf, 68 dördüncü sınıf üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulamadan sonra uygulamaya katılan öğrencilerin görsel okuma testi başarı puanları hesaplanarak yüksekten alçağa sıralanmıştır.

Özsarı'nın (2015) “İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerine Yönelik ‘Görsel Okuma Eğitim Programı’ Geliştirilmesi ve Etkililiğinin Sınanması” adıyla yaptığı çalışmanın amacı; “ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin görsel okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir eğitim programının yapılandırılması ve uygulanacak bu eğitim programının etkili olup olmadığının sınanmasıdır.” Araştırma İstanbul ilinde bulunan bir devlet okulunda öğrenim gören birinci sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Örneklem grubunda toplamda 207 birinci sınıf öğrencisi bulunmaktadır. Örneklem grubunda bulunan öğrencilere Kişisel Bilgi Formu ve Görsel Okuma Ölçeği tek tek uygulanmıştır. Toplamda iki bölümden oluşan araştırmanın ilk bölümünde nicel araştırmanın yöntemlerinden tarama deseni kullanılarak tamamlanmıştır.

İkinci bölümde ise “Kontrol Gruplu Ön ve Son Test Modeli” kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” araştırmanın bağımsız değişkenleri arasında bilgi toplamak amacıyla kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan form öğrencilerin okuma yazma bilmemelerinden dolayı araştırmacı ve bir yardımcı araştırmacıdan yardım istenilerek kullanılmıştır.

Bozkurt’un (2011) “İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Programı Görsel Okuma-Görsel Sunu Kazanımlarının ve İlk Okuma Yazma Öğretiminde Kullanılan Görsellerin Etkililiğinin İncelenmesi” isimli çalışmasının amacı “ilköğretim birinci sınıf görsel okuma ve görsel sunu kazanımlarının öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel okuma-görsel sunu kazanımlarını kazan(dır)ırken ne oranda problem yaşanıldığı, okuma yazma öğretiminde kullanılan görsellerin etkililiğini, bu görsellerin ders kitapları veya kaynak kitaplarda ki yeterlilikleri, birinci sınıf öğretmenlerinin görsellere bakış açılarını ve görsellerin rolü ve niteliğini belirlemek”tir. Yapılan araştırma 2010 2011 eğitim öğretim yılında Muş ilinde görev yapan sınıf öğretmenleriyle sınırlı tutulmuştur. Araştırmanın örneklemi ise Muş ilinde görev yapan birinci sınıf öğretmenleri ve birinci sınıfları okutmuş olan toplamda 370 öğretmendir.

Aslan’ın (2015) “Tarih Öğretmenlerinin Görsel Kullanma Durumları Ve Bunun Lise Öğrencilerinin Görsel Okuma Becerilerine Yansıması” ismiyle yapmış olduğu çalışmanın amacı Tarih öğretmenlerinin görsel kullanma durumu ve lise öğrencilerinin ne düzeyde etkilendiğini belirlemektir. Araştırma Erzurum ili, Yakutiye ve Palandöken ilçelerinde görev yapan tarih öğretmenleriyle sınırlandırılmış olup toplamda 19 öğretmen seçilerek örneklem oluşturulmuştur. Araştırmanın diğer bir grubu olan öğrenciler ise 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Erzurum ilinde bulunan Yakutiye ve Palandöken ilçelerindeki 4 farklı lisede öğrenim gören 9. ve 10. Sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Araştırmanın veri toplama araçları ise “Yapılandırılmış Gözlem Formu” ve “Görsel Okuma Düzeyi Formu” dur. Araştırma nitel araştırma modeli içerisinde yer alan çoklu durum örnek olay deseni ile yürütülmüştür. Araştırma aynı zamanda uzman-acemi karşılaştırması yapılarak tasarlanmıştır.

Caner’in (2014) yapmış olduğu çalışmanın amacı “göçebelik” kavramı üzerine görsel okumalar yapmak ve bu uygulamayı araştırmaya dönüştürmektir. Bu bağlamda ‘Göçebe Sanatçı’nın kimliği, göçebelik kavramı üzerinden sanatçının ‘mekân’la, ‘zaman’la, ‘yer’le kurduğu ilişki sorunlu hale gelmektedir. Araştırmada söz konusu sorunlar ve sanattaki yansıması üzerinde durulmaktadır. Araştırma toplamda üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde tüketim kavramı ele alınmış, ‘Boş Zaman’, ‘Manipülasyon’, ‘Manipüle

Edilmiş Boş Zaman', 'Manipüle Edilmiş Mekân', 'İmplosiyon' (İç İçe Geçme)', 'Turizm', 'Fantezi' (Büyüleme), 'Disneyland', 'Arzu kavramlarının göçebelik kavramıyla olan ilişkisi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde sanat tarihiyle ilişki olarak göçebe sanatçılar ve sanatçıların göçebelik üzerine yapmış olduğu çalışmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölüm ise araştırmacıların kişisel uygulamaları aktararak yapılmıştır.

Sağlamgöncü'nün (2016) "Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarına Görsel Okumayı Eklelemek: Örnek Bir Uygulama" ismiyle yapmış olduğu çalışmanın amacı; "Sosyal Bilgiler dersi öğrenme/öğretme sürecinde görsel materyalleri ve görsel okumayı merkeze alan bir öğretim süreci planlamak, uygulamak ve uygulamanın etkili olup olmadığını irdelemektir." Yapılan çalışmada öğrencilerin görsel okuma kavramına ilişki algılarının öncesi ve sonrası, görsel okumayla ilişkili olan etkinliklerin sınıfta uygulanma düzeyi ve görsel okuma temelli etkinliklerle ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Araştırmanın örneklemini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Adana'da bulunan Seyhan ilçesindeki bir devlet okulunun 12'si erkek 10'u kız 22 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Uygulamanın yapıldığı okulun öğrencileri sosyo-ekonomik olarak orta ve aşağısı gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarından oluşmaktadır.

2.7.2. Karikatürle İlgili Araştırmalar

Özşahin, 2009'da Karikatürlerle Coğrafya Öğretimi adlı çalışmada araştırma evrenini 2008-2009 öğretim yılında Hatay ilinin Reyhanlı ilçesine bağlı İsmet Ayşe Behzatoğlu Anadolu Lisesi 12. Sınıf öğrencileri seçmiştir. Okulda çalışma 2 sözel ve 2 eşit ağırlık sınıfı seçilerek anket deney ve kontrol grubu olarak gerçekleştirilmiştir Sözel ve eşit ağırlık sınıflarından örneklem olarak rastgele (random) seçilen eşit ağırlık ve sözel sınıfı öğrencilerine karikatürler gösterilmiş, diğer geri kalan eşit ağırlık ve sözel sınıfı öğrencilerine gösterilmemiştir. Ama anket hem deney hem de kontrol grubunun her ikisine birden uygulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda karikatürler ve Coğrafya öğrenilmesi arasında sıkı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Karikatür tarzı, görsel malzeme ve materyallerin, eğitimin her aşamasında kullanılması, öğrenci ve öğretmen açısından oldukça önemli kazanımlar sağlayacağını ifade etmektedir.

Koçoğlu, 2012 yılında gerçekleştirdiği "6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Erişime Göre Değerlendirilmesi" adlı çalışmada hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem kullanmıştır. Çalışmanın

evrenini 2011-2012 öğretim yılında Diyarbakır il merkezinde Sur merkez ilçesinde ilköğretim okullarındaki altıncı sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Diyarbakır ili Sur ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulunun 6. sınıf öğrencilerinden 150'si araştırmaya katılmıştır. Bu öğrencilerden 75'i deney 75'i de kontrol grubuna dâhil edilmiş, araştırmanın nitel sürecinde ise, çalışma grubunun seçilmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Çalışmada Koçoğlu şu sonuçlara ulaşmıştır:” Karikatür destekli öğretimin Sosyal Bilgiler dersinde, yapı bilgisi başarısına ve öğrenmenin kalıcılığına, anlamlı bir biçimde olumlu etki ettiği öğrenenlerin bu derse yönelik tutumlarına olumlu katkı sağladığı ve öğrenenlerin büyük çoğunluğunun karikatür destekli öğretim hakkında olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşmıştır.”

Köseoğlu (2009) “Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi” adlı çalışmada; araştırmanın evreni 2008- 2009 Eğitim-Öğretim yılında Samsun ili Kavak ilçesi Atatürk Yatılı ilköğretim Bölge Okulu’nda 7/A 7/B 7/C 7/D sınıflarında öğrenim gören 75 öğrenci oluşturmaktadır. Bu evrende bulunan tüm sınıflardaki öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığı’nın önceki yıllarda yapmış olduğu Seviye Belirleme Sınavlarında çıkan 6. sınıf konularıyla ilgili 15 soru çoktan seçmeli sorular ve bir tane eleştirel düşünme unsurlarını içeren karikatür çalışma kağıdı ön test olarak uygulanmıştır. Çalışmada eleştirel düşünme unsurlarıyla sosyal bilgiler dersi notu ve genel not ortalamaları arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca not ortalama ortalaması iyi olan öğrencilerin karikatür çalışma yapraklarındaki durum ve olayları da iyi değerlendirebildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Akengin, İbrahimoglu (2010) “Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi” adlı çalışmada; Sosyal Bilgiler 7.sınıf Zaman İçinde Bilim ünitesi karikatür etkinlikleriyle işlenmiştir. Çalışmada nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Öğrencilerin başarıları üç çalışma kâğıdı, derse ilişkin görüşleri ve 13 maddelik bir anketle tespit edilmeye çalışılmış, sorulan açık uçlu sorularla da elde edilen bu nicel verilerin desteklenmesi amaçlanmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımı, öğrencilerin akademik başarı ve derse karşı tutumlarına olumlu yönde etki etmiş; öğrenciler geleneksel yöntemlerle işlenen Sosyal Bilgiler dersine göre daha yüksek başarı elde etmişlerdir. Bunun yanında, öğrencilerin derse ilişkin görüşlerinde de genel anlamda olumlu bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Balcı, 2018 yılında gerçekleştirdiği “Sosyal Bilgiler Dersi Yaşayan Demokrasi Ünitesinde Kavram Karikatürlerin Kullanımı” adlı çalışmada; 2015-2016 eğitim ve öğretim yılının ikinci ara dönemde Afyonkarahisar Bolvadin ilçesinde bulunan Gazi Ortaokulu 7. sınıflar içinden seçilen öğrencilerle yapılmıştır. Çalışmada karma araştırma modellerinden keşfedici ardışık desende gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda kavram karikatürleri kullanımının Sosyal Bilgiler dersine olan tutum ve akademik başarıyı olumlu etkilediği gibi, kavram öğretimi ve sosyal bilgiler dersine olan ilgi üzerinde de etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Şentürk (2014) “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Karikatürlerin Hedef Kavramların Öğretilmesine Ve Öğrenci Tutumuna Etkisi” adlı çalışmada; Çalışma Trabzon ili Akçaabat ilçesinde random yöntemiyle seçilmiş olan iki ortaokulda öğrenim görmekte olan 6. sınıf öğrencileri ve Akçaabat ilçesinde görev yapmakta olan 37 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılmıştır. Araştırmada, ön test- son test, kontrol gruplu yarı deneysel model kullanılmıştır. Ayrıca karikatürler hakkında öğrenci ve öğretmen görüşlerine başvurulması araştırmaya nitel özellik katmıştır. Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki karikatürlerin kavram öğretiminde kullanılması kavram öğrenimini olumlu etkilediği ayrıca sosyal bilgiler ders kitaplarındaki karikatürler kavram öğrenilmesinde ve öğrenilen kavramların hatırlanmasında olumlu bir etkiye sahip olduğu, öğrenci başarısının yükselttiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özalp (2006) “Karikatür Tekniğinin Fen ve Çevre Eğitiminde Kullanılabilirliği Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada; 2004–2005 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında altı haftalık dönem boyunca Manisa ili Gördes İlçesi Beğel ve Çiçekli İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencileri ile Fen Bilgisi derslerinde yürütülmüştür. Öğrenciler ile yapılan çalışmada ön-test, son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma sonucunda karikatür kullanarak işlenen derslerin geleneksel yöntemlerle işlenen derslere göre daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca karikatür kullanarak işlenen derslerin daha kalıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karikatür kullanarak işlenen derslerde çevreye karşı olumlu tutum geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Uğurel ve Moralı (2006) “Karikatürler ve Matematik Öğretiminde Kullanımı” adlı çalışma da öğrenme-öğretme sürecinde alternatif bir araç olarak yararlanılabilen karikatürler ile matematik arasındaki etkileşime değinmişlerdir. Bu amaçla yapılan çalışmada literatürde yer alan farklı çalışmalardan yararlanılmış ve matematik öğretiminde kullanılabilecek olan karikatürler sınıflandırılmıştır. “Sınıflandırmada karikatürlerin tanımlamaları, özellikleri,

matematik öğretiminde nasıl ve ne şekilde kullanılacakları tartışılmakta ve somut örneklerle yer verilmekte olup, son bölümde matematik öğretiminde karikatürlerin kullanılmasının öğretime getireceği yararlarından farklı kavramlara değinilerek bahsedilmektedir.”

Yaman-Öztürk (2018)'ün “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı (Eylem Araştırması)” adlı çalışması 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinin öğrenilmesinde araştırmacı-uygulayıcının yaşadığı problemlerin giderilmesi ve bu bağlamda karikatür kullanımının öğrenme ve öğretme sürecine etkilerini ortaya çıkarmak için yapılmıştır. Araştırmanın verileri öğretmen, öğrenci günlükleri ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri aracılığıyla toplanmıştır. Veriler toplandıktan sonra nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin genel olarak ilgisini çektiği, dersi eğlenceli hale getirdiği, sınıf içi iletişim ve işbirliğine dayalı bir sınıf atmosferinin oluşmasına katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Yavaşer -Aydın (2014) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Bir Yöntem: Karikatür adlı çalışmada: Araştırma 2012-2013 Eğitim Öğretim Yılı güz döneminde Muğla İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Muğla İl merkezinde bir ortaokulda yapılmıştır. Araştırmaya okulunun 6. sınıfında öğrenim gören 65 öğrenci katılmıştır. Araştırma Ön test-Son test kontrol gruplu modele uygun deneysel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Konu kontrol grubunda düz anlatım yöntemiyle, deney grubunda karikatür ile etkinlik temelli işlenmiştir. Araştırmada karikatür destekli öğretimin düz anlatım yöntemi ile yapılan öğretime göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Seçkin-Yalvaç-Çetin (2010) İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Karikatürler Aracılığıyla Çevre Sorunlarına İlişkin Algıları: Ankara ve Tokat ilinde 2009–2010 eğitim öğretim yılında 8. sınıfta öğrenim gören toplam 100 öğrencinin katılımı ile gerçekleşmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, küresel ısınma, ozon tabakası, toprak kirliliği, ışık kirliliği, ses kirliliği, su kirliliği, hava kirliliği, orman tahribatı ve nesli tükenen hayvanlar gibi çevre sorunlarına ait, resim öğretmeni tarafından çizilmiş 9 adet karikatürün yer aldığı form kullanılmıştır.

3.BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama ve analiz süreçleri hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, görsel okumaya bağlı olarak karikatür kullanımının Sosyal Bilgiler öğretimi alanında oluşturacağı etkiler incelendiğinden nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemleri içerinden eylem araştırması tekniğine göre uyarlanmıştır. “Eylem araştırması uygulamada ortaya çıkan sorunların anlaşılmasına ve çözülmesine yönelik olarak, uygulayıcıların tek başlarına ya da bir araştırmacı ile uygulama sürecini çalışmalarını içerir. Araştırma ile uygulamayı bir araya getiren ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.74). Eylem araştırmasının amaçlarıyla paralel olan bu çalışmada araştırmayı ve uygulamayı yapan öğretmendir. Araştırmamızın amaçlarının gerçekleşmesi için, çalışmada eleştirel, geliştirici ve özgürleştirici eylem araştırması tercih edilmiştir. Özgürleştirici/geliştirici/ eleştirel eylem araştırmasında amaç “uygulayıcıya yeni bilgiler, beceriler ve deneyimler kazandırmak ve kendi uygulamalarına bir problem çözme süreci olarak görece ve sürekli olarak bu süreç içindeki kendi rolünü sorgulamaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.308).

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmamızın çalışma grubunu, İstanbul ili Beykoz ilçesinde bulunan özel bir eğitim kurumunda 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde 7. Sınıfa devam eden toplam 16 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın yapılması için örneklemin belirlenmesi aşamasında “amaçlı örnekleme” yöntemleri içerisinde yer alan “ölçüt örnekleme” tercih edilmiştir. Bu örnekleme türündeki temel düşünce araştırmacının önceden belirlediği bir takım ölçütü çalışmasıdır. Burada zikredilen ölçütler önceden araştırmacı tarafından oluşturulabilirken önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi de çalışmada kullanılabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.122) Bizim bu çalışmada dikkate aldığımız ölçüt, oluşturulan örneklemin 7. Sınıf öğrencilerinden oluşmuş olmasıdır. Bu ölçüt belirlenmeden önce 5. Sınıftan 8. Sınıfa kadar uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programları hem niteliksel hem de niceliksel olarak analiz edilmiştir. 5. Sınıf ve 6. Sınıf kazanımlarını incelediğimizde, öğrencilerin görsel okumayı yapabileceği iyi

düzye olmayacakları görülmüş, 7. Sınıf düzeyine gelen öğrencilerin ise hem ders içerikleri hem de kazanımları dikkate alındığında karikatürleri okuyabilecekleri, yorumlayabilecekleri ve karikatürlere eleştirel bir şekilde yaklaşabilecekleri düşünüldüğünden 7. Sınıf öğrencileri araştırmanın örneklemini olarak kabul edilmiştir. 8. Sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler dersinin olmayıp, “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” dersinin olmasından dolayı örnekleme olarak 8. sınıf öğrencileri seçilmemiştir. Araştırmanın yapıldığı okul ve çevresi, sosyokültürel ve sosyoekonomik bakımdan genel olarak yüksek düzeydedir.

Tablo 3.2.2. Uygulamaya Katılan Öğrencilerin Ailelerine İlişkin Eğitim Durumu

Mezuniyet Düzeyi	Anne	Baba	Toplam
İlkokul	-	-	-
Ortaokul	-	-	-
Lise	-	-	-
Ön Lisans	-	-	-
Lisans	14	10	24
Yüksek Lisans/Doktora	2	6	8

Tablo 3.2.1.’deki durum değerlendirildiğinde öğrencilerin anne-babalarının büyük bir çoğunluğun Lisans ve Yüksek Lisans/doktora mezunu olduğu görülmektedir. Öğrenci ailelerinin eğitim durumu aynı zamanda araştırma yapılan örneklemin sosyokültürel ve sosyoekonomik durumu hakkında da bilgi vermektedir. Aynı zamanda 16 ailede de hem anne hem de babanın çalışması ve çalışılan mesleklerin de yüksek gelir getiren işler olması gibi durumlar, sosyoekonomik açıdan tabloyu açıklar niteliktedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma öncesinde, görsel okuma ve karikatürlerin öğretim programlarında ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında kullanılması hakkında durum tespiti yapmak için 2005 yılı ve sonrasındaki Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ile Millî Eğitim Bakanlığı’nın güncel Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarında yer alan görsel ve karikatürler niteliksel ve niceliksel olarak analiz edilmiştir. Araştırmamızın uygulama ve değerlendirme süreçlerine dair ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla ön ve son algı anketleri, görsel okuma ve karikatür çalışma yapıları, sınıf içi iletişimi yansıtmaları amacıyla ses kayıtları ve araştırmacı ile öğrenci günlükleri araştırma sürecinde veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmanın uygulama sürecine dair veriler 7 haftalık bir çalışma sonucunda elde edilmiştir. Araştırmamızda çeşitli veri toplama araçlarından faydalanarak bilgi elde etmemiz, araştırılan

konuyu açık ve net bir şekilde ortaya koymamıza ve nitelikli bir eylem araştırması yapmamıza katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının araştırmanın hangi sorularına cevap verdiği dair bilgiler Tablo 3.3.1. 'dedir.

Tablo. 3.3.1. Araştırma Sorularıyla Veri Toplama Araçları Arasındaki İlişkilendirme

Araştırma Soruları	Veri Toplama Araçları
1) Ön ve Son Algı anketine göre, öğrencilerin, karikatürlerin Sosyal Bilgiler derslerinde kullanımına ilişkin bakış açılarındaki değişim nasıldır?	-Ön Algı ve Son Algı Anketleri
2) Öğrencilerin kendilerine sunulan karikatürleri yorumlama sürecinde oluşturdukları ürünlerin ve sınıf içi iletişimin niteliği nasıldır?	-Etkinlik Çalışma Yaprakları -Sınıf İçi İletişim (Ses Kayıtları) -Öğrenci ve Araştırmacı Günlükleri
3) Öğrencilerin ve araştırmacının karikatürlerle görsel okuma sürecine ilişkin duyu ve düşünceleri nasıldır?	-Öğrenci ve Araştırmacı Günlükleri -Ön Algı ve Son Algı Anketleri

3.3.2. Ders Kitabı İncelenmesi

Araştırma verileri elde edilirken, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan dokümantasyon yönteminden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma yapılması hedeflenen olgu veya olgularla ilgili yazılı materyallerin analiz edilme sürecini kapsamaktadır. Nitel araştırma yöntemleri içerisinde doküman inceleme tek başına kullanılabilecek bir veri araştırması yöntemi olabileceği gibi başka veri toplama yöntemleriyle birlikte de kullanılabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.189) Bu araştırmada belge analizi, araştırmanın bir boyutuna veri sağlaması amacıyla ve diğer veri toplama yöntemleriyle beraber kullanılmıştır. Bu bağlamda 2005 yılından günümüze kadar hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler öğretim programları, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2018-2019 eğitim öğretim yılı için yayımlanmış olan Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitapları incelenmiştir. Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarında karikatürlerin kullanımı nitel ve nicel açılardan değerlendirilerek, elde edilen verilen belirlenen kategorilere göre sayısallaştırılarak tablolar haline getirilmiştir. Bu tablolar üzerinden analizler yapılarak,

karikatürlerin ders kitaplarında kullanım durumu ile ilgili genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

3.3.3. Ön ve Son Algı Anketleri

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde karikatürlerin kullanılmasına ilişkin bakış açılarının öğrenilmesi ve bu doğrultuda araştırma öncesi ile sonrasında öğrencilerin bakış açıları arasındaki değişimi gözlemlemek amacıyla açık uçlu sorulardan meydana gelen ön ve son algı anketleri uygulanmıştır. Hazırlanan anketlerde soruların öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal düzeyine uygun olmasına açık, anlaşılır ve net bir şekilde olmasına dikkat edilerek, hazırlık sürecinde sorular hakkında uzman görüşü alınarak sorular düzenlenmiştir. Ön algı anketi 5, son algı anketi ise 6 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Son algı anketinde, ön algı anketinde sorulan sorular değiştirilmeden sorulmuş, buna ilave olarak araştırma ve uygulama sürecini değerlendirmeye yönelik “Bu çalışmanın size kattığı beceri ve detaylarıyla perspektifler nelerdir? Lütfen yazınız.” sorusu sorulmuştur. Ön ve son algı anketlerindeki soruların içeriğine yönelik analiz aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Ön ve Son Algı Anketlerindeki Soruların İçerik Değerlendirmesi

Tablo 3.3.3.1: Ön ve Son Algı Anket soruları

Soru No	Amaç
1.Soru	Öğrencilerin görsel materyal kullanımı ile öğrenmeye olan ilgilerini tespit etmek.
2.Soru	Karikatürün neden var olduğuna ve işlevleriyle ilgili öğrencilerin görüşlerini tespit etmek.
3.Soru	Öğrencilerin karikatür yorumlama güçleri ve algılama düzeylerini ölçmek.
4.Soru	Karikatürlerin Sosyal Bilgiler dersinde yöntemsel olarak nasıl kullanılabileceğini öğrencilerin görüşleriyle belirlemek.
5.Soru	Sosyal Bilgiler dersinde karikatürlerin sınıf ortamında kullanılmasıyla öğrencilerde ne gibi beceri ve bakış açılarının gelişebileceğini tespit etmek.
6.Soru*	Karikatürlerin kullanıldığı Sosyal Bilgiler öğretimi uygulaması hakkında öğrencilerin görüşlerini, duygularını ve düşüncelerini tespit etmek.

***Yalnızca son algı anketinde yer alan açık uçlu sorulardır.**

Ön ve son algı anketlerinin her ikisine de toplamda 16 öğrenci bulunmaktadır. Ön algı anketine katılıp son algı anketine katılmayan öğrenci bulunmamaktadır. Dolayısıyla ön ve son algı anketlerine katılan öğrenciler aynı öğrenci gruplarından oluşmaktadır. Yapılan anketlerin bilimsel etiğe uygun olması için öğrencilerin kimlikleri gizlenerek Öğr1, Öğr2 gibi kod isimler kullanılmış ve verilerin daha hızlı değerlendirilebilmesi sağlanmıştır. Ön ve son algı

anketleri yapılmadan önce öğrencilerin düşüncelerini etkileyebilecek herhangi bir açıklama yapılmadan toplamda 40 dakikadan oluşan 1 ders saati süre tanınmıştır. Hem ön ve son algı anketlerinin üzerine yazılarak hem de anketler uygulanmadan önce öğrencilere yapılan uygulamanın sınav olmadığı belirtilerek; rahat bir şekilde kendilerini ifade etmeleri ve samimi cevaplar vermeleri için uygun bir ortam oluşturulmuştur.

3.3.4. Etkinlik Çalışma Yaprakları

Sosyal Bilgiler derslerinde karikatür kullanımına dayalı bir eğitim-öğretim uygulamasını gerçekleştirmek amacıyla 7. Sınıf kazanımlarına uygun etkinlikler ve etkinlik çalışma yaprakları hazırlanmıştır. Etkinlikler hazırlanırken öğretim programındaki 7 kazanım dikkate alınmış ve her bir kazanım için ortalama 2 etkinlik düzenlenmiştir. Etkinlikler oluşturulurken ve etkinlik çalışma kağıtları için uzman desteği alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda öğrenciler için hazırlanan etkinlik yönergeleri açık, anlaşılır ve net bir hale getirilerek açıklamalar öğrencilerin anlayabileceği bir şekilde oluşturulmuştur. Buna mukabil, çalışma yapraklarında öğrencilerin çalışma alanları genişletilerek, öğrenci görüşlerinin daha çok yansıtılmasını hedefleyen bir formatın ortaya çıkarılması sağlanmaya çalışılmıştır. Etkinlik çalışma kağıtlarının değerlendirilmesi için her bir etkinlik için belirli ölçütlerden oluşan rubrikler hazırlanarak rubriklerin hazırlanması kısmında, öğrencilerin doldurmuş olduğu etkinlik çalışma yapraklarının daha nitelikli değerlendirilebilmesi için detaylı ölçütler oluşturulmuştur. Bilişsel ve duyuşsal açıdan farklı becerilerle ilişkilendirilebilecek ölçütler barındıran bu rubrikte, öğrencilerin çalışmalarını “çok nitelikli”, “nitelikli”, “ortalama”, “geliştirilebilir” kategorilerinde değerlendirmek ve puan baremi yardımıyla değerlendirmeleri puana dönüştürmek amaçlanmıştır.

Tablo 3.3.4.1: Kazanımlar Doğrultusunda Hazırlanan Etkinlikler

Kazanım	Etkinlikler
İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.	-İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz -Karikatürist Oluyoruz -Karikatüre İsim Veriyoruz
Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır	- İnceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz -Özdeyiş -Karikatür ilişkilendirme - Bir diğer karikatürü inceliyoruz etkinliği.
Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.	- İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz - Karikatür Kitabı Çiziyoruz

Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.

-Konumuza Uygun Karikatür
Buluyoruz/Çiziyoruz, Dersi İşliyoruz! Etkinliği

Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.

-İnceleme Konumuza Karikatürle
Bakıyoruz
-Karikatür Sergisi Afişi Hazırlama
-Geleceğe Dair Öngörümüz

Tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

-İnceleme Konumuza Karikatürle
Bakıyoruz
-Bir Diğer Karikatürü İnceliyoruz
Etkinliği

Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.

-İnceleme Konumuza Karikatürle
Bakıyoruz
-Bir Diğer Karikatürü İnceliyoruz
Etkinliği
-Karikatür Kitabı Çiziyoruz Etkinliği

3.3.5. Öğrenci ve Araştırmacı Günlükleri

Araştırma boyunca karikatürlere dayalı olarak düzenlenen ve uygulanan Sosyal Bilgiler öğretim uygulaması sürecini ve bu süreçte yaşanan tüm durumları değerlendirmek amacıyla hem öğrenci hem de araştırmacı tarafından düzenli olarak günlük tutulmuştur. Araştırmanın uygulama sürecinde yaşananlarla ilgili araştırmacının bireysel fikirlerini, öğretim sürecinin olumlu ve olumsuz taraflarını, süreç boyunca karşılaşılan problemler ve sorunlarla bunların çözüm yollarını içeren bu araştırmacı günlüğünden yararlanılarak, karikatürleri temel alan bir öğretim uygulamasının, Sosyal Bilgiler dersi özelinde niteliği ve uygulanabilirliği tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerden karikatür kullanılarak uygulanan derslerle ilgili günlük tutmaları istenerek bu günlüklerde öğrencilerin, karikatür kullanılarak yapılan Sosyal Bilgiler dersiyle alakalı duygularını, düşüncelerini ve uygulama süreciyle ilgili değerlendirmelerini yansıtmaları da istenmiştir. Öğrencilerin günlüklerini yazmadan önce dikkat etmeleri gereken noktaları açıklayan bir yönerge uygulamadan önce öğrencilere verilmiştir. Uygulama süreci boyunca öğrencilere günlüklerini düzenli tutmaları gerektiği konusunda da yönergeler verilmiştir. Uygulama tamamlandıktan sonra öğrencilerden yazdıkları günlükler teslim alınmıştır. Tüm öğrencilerden yazdıkları günlükler teslim alınmasına rağmen, öğrencilerden bazılarının günlük tutma konusunda isteksiz olmalarından dolayı tüm günler de günlük alınamamıştır.

3.3.6. Sınıf İçi İletişim (Ses Kayıtları)

Araştırma boyunca karikatürler merkeze alınarak uygulanan dersler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Sınıf içerisinde karikatürler üzerinden yapılan beyin fırtınası, tartışma ve soru-cevap etkinliklerinin kayıt altına alınmasıyla araştırmanın uygulamasının niteliği, öğrencilerin katılım durumu ve araştırmanın niteliği hakkında fikir edinmek istenmiştir. Kayıtlar yapılmadan önce öğrencilere ses kayıtlarının ne amaçla yapılacağı açıklanmış ve rahat olmaları için açıklamalar yapılmıştır. Ses kayıtları uygulama boyunca sistemli olarak bilgisayar ortamına aktarılarak analiz sürecinde kayıtlar dinlenmiş ve transkript edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma sürecinde veri toplama olarak ders kitabı incelemesi, ön ve son algı anketleri, etkinlik çalışmaları, öğrenci ve öğretmen günlükleri ve ses kayıtları kullanılmıştır. Elde edilen verilen içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmacının verileri analiz etmesinden sonra analiz sonuçlarının güvenilir oluşunu ölçmek için sonuçlar bir uzman tarafından tekrar değerlendirilmiştir.

3.4.1. Ders Kitabı İncelemesi ve Veri Analizi

Sosyal Bilgiler öğretim programında karikatürlerin kullanımı, yeri ve önemi hakkında bilgi edinmek amacıyla 5, 6, ve 7. Sınıf ders ve çalışma kitapları incelenmiştir. Yapılan inceleme de içerik analizi yapılarak temalar, kategoriler belirlenmiş ve tespit edilen ölçütler doğrultusunda veriler sayısallaştırılarak tablolar haline getirilmiştir. Ders kitapları incelenirken oluşturulan ana kategoriler aşağıdaki gibidir:

- 1) Karikatürlerin ders kitaplarında hangi nitelikte olduğu
- 2) Karikatürlerin ders kitaplarında hangi amaçla kullanıldığı
- 3) Karikatürlerin ders kitaplarında ne kadar kullanıldığı şeklindedir.

Bu ana kategorilerin alt kısımlarının analizi çalışmamızın bulgular kısmında yapılmıştır. Oluşturulan kategoriler başka bir araştırmacı tarafından değerlendirilmiş ve güvenilirlik tespiti yapılmıştır.

3.4.2. Ön ve Son Algı Anketlerinin Veri Analizi

Karikatür temelinde Sosyal Bilgiler öğretim uygulamasında öğrencilerin uygulama hakkında görüşlerini belirlemek amacıyla ön ve son algı anketleri uygulanmıştır. Öğrencilere ön ve son algı anketleri uygulandıktan sonra toplanan veriler bir araya getirilmiş ve öğrenci isimlerine Öğr1, Öğr2 diye kodlamalar yapılmıştır. Elde edilen verilerin içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Veriler kodlandıktan sonra kodlamalardan hareketle kategoriler ve alt boyutlar oluşturulmuştur. Veri toplama aracı için belirlenen kategoriler aşağıdaki gibidir:

- 1) Karikatürlerin Sosyal Bilgiler dersinde kullanım sebepleri
- 2) Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımına uygun konular
- 3) Karikatürler kullanılarak işlenecek derslerde uygulanacak yöntemler
- 4) Karikatür kullanımının derse olan katkısı
- 5) Karikatür kullanılarak işlenen derslerde öğrencilerin ilgi, istek ve düşünceleri
- 6) Karikatür kullanılarak işlenen derslerde öğrencilerin karikatüre bakışındaki değişim

Yapılan ön ve son algı anketlerinin güvenilirliğini arttırmak amacıyla anketler farklı araştırmacılar tarafından kontrol edilmiş ve öğrencilerin düşünceleri doğrudan alıntılanmıştır.

3.4.3. Etkinlik Çalışma Yapraklarının Analizi

Karikatür kullanımına bağlı olarak uygulanan Sosyal Bilgiler derslerinde eğitim ve öğretimin etkinliğini incelemek amacıyla öğretmen tarafından karikatür temelinde etkinlikler ve çalışma yaprakları uygulanmıştır. Etkinliklerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilme düzeylerini tespit etmek amacıyla her bir etkinlik çalışma yaprağı için ayrı ayrı rubrik geliştirilmiştir. Öğretmen tarafından oluşturulan rubriklerde belirlenen değerlendirme ölçütlerine göre analizler yapılmıştır. “Çok Nitelikli”, “Nitelikli”, “Ortalama”, “Geliştirilebilir” etkinlik çalışma yapraklarında yer alan kategorilerdir. Bilimsel etiğe uygun olması ve hızlı bir şekilde değerlendirmek amacıyla öğrencilerin kimlikleri kodlanarak Öğr1, Öğr2 şeklinde kodlanmıştır. Karikatürlerin merkeze alınarak oluşturulan uygulamaların hazırlanması kısmında etkinliklerle ilgili uzman görüşü alınmıştır. Görüşü alınan uzmanlar

etkinliklerin 7. Sınıf bilişsel ve duyuşsal düzeyine uygun olduğunu belirtmiştir. Sorular öğrencilerin anlayabilmeleri için açık, anlaşılır ve net bir hale getirilmiştir. Öğrencilerin yorumlarını aktarabilmeleri ve kendi görüşlerini gerekçeleriyle birlikte açıklayabilmeleri için soruların sonuna “Niçin”, “Neden”, “Açıklayınız”, “Görüşlerinizi Gerekçeleriyle Birlikte Açıklayınız.” gibi sorulara yer verilmiştir.

3.4.4. Sınıf İçi İletişim (Ses Kayıtları) Analizi

Sosyal Bilgiler dersinde karikatürlere dayalı olarak uygulanan öğretim sürecinde dersler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Alınan kayıtlar düzenli olarak bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra kaydedilen sesler araştırmacı öğretmen tarafından dinlenerek transkript edilmiş ve sınıf içi iletişimi gösteren metinlere ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin güvenilirliğini değerlendirmek için ses kayıtları başka bir araştırmacı tarafından dinlenmiştir. Her iki inceleme de birbirinden farklı olmayıp, veriler açısından bir uyumsuzluğa rastlanmamıştır.

3.4.5. Öğretmen ve Öğrenci Günlüklerinin Analizi

Yapılan etkinliklerden sonra tutulan öğretmen ve öğrenci günlüklerinin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Öğretmen tarafından günlükler dikkatlice okunmuş ve kodlamalar oluşturulmuştur. Kodlardan hareketle kategorilere ve temalara ulaşılmıştır. Öğretmen günlüklerinin analizi için belirlenmiş olan kategoriler aşağıdaki gibidir:

- 1) “Sınıf içi gözlem/etkinliklere katılım düzeyi”,
- 2) “Öğrencilerde yaşanan düşünsel ve duygusal değişimler”,
- 3) “Etkinlikler sırasında karşılaşılan sorunlar ve çözümleri” kategorileridir.

Öğrenci günlükleri için hazırlanan kategoriler ise şu şekildedir:

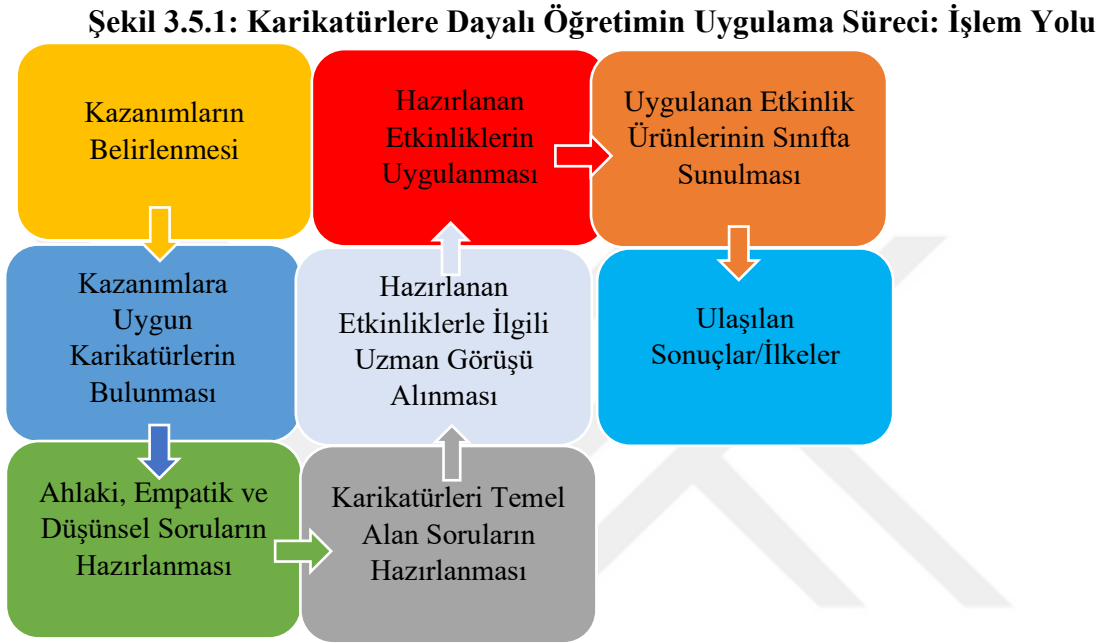
- 1) “Öğretim süreci hakkında duygu ve düşünceler”,
- 2) “Öğretim sürecinde hoşlanılanlar/hoşlanılmayanlar”,
- 3) “Öğretim sürecinde yaşanan zorluklar”.

Elde edilen verilerin güvenilirliğini ölçmek amacıyla hazırlanan günlükler başka bir araştırmacı tarafından da okunmuş ve günlüklerin güvenilirlik değerleri bulunmuştur. Diğer

veri toplama araçlarından elde edilen verilerin desteklenmesi ve veri çeşitliliğinin sağlanması amacıyla günlüklerden yapılan doğrudan alıntılar ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

3.5. Karikatürlere Dayalı Öğretimin Uygulama Süreci: İşlem Yolu

Bu bölümde karikatürlere dayalı etkinliklerin uygulama sürecine dair bilgi verilmiştir. Şekil 3.5.1.' de uygulama sürecinin aşamaları yer almaktadır.

Öğretmen tarafından öncelikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelenmiş ve karikatür kullanımına uygun kazanımlar belirlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda öğretim uygulamasında karikatürler temelinde bir uygulama yapmak amacıyla 7. Sınıflar düzeyinde 7 kazanım belirlenmiştir. Kazanımların belirlenmesinden sonra 7 haftalık uygulama planı kazanımlara uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Daha sonrasında ise kazanımlara uygun olarak karikatürler basılı materyal ve genel ağ üzerinden araştırılarak bulunmuştur. Karikatürler belirlenirken öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal düzeyine uygun olmasına dikkat edilmiş ve süreç içerisinde uzman bilgisine başvurulmuştur. Karikatürler belirlendikten sonra etkinlikler sırasında öğrencilerin düşüncelerini geliştirecek, olaylara eleştirel bir şekilde bakabilecekleri, açık uçlu sorular oluşturulmuş; bu sorular içerisinden öğrencilerin düşünsel, ahlaki ve empatik sorgulamalara gidebilecekleri sorular etkinlik çalışma kağıtlarına eklenmiştir. Hazırlanan soruların da öğrencilerin seviyelerine uygun olmasına dikkat edilerek; açık, anlaşılır ve net olması için öğrenci seviyeleri dikkate alınmıştır. Bu aşamadan sonra ise kazanımlarla doğrudan ilişkili olan ve karikatürleri merkeze alan etkinlikler hazırlanmıştır. Uygulamada

dikkate alınan kazanımlar ve kazanımların yer aldığı üniteler ile bu kazanımlara yönelik yapılan sınıf içi etkinlikler Tablo 3.6.1’de yer almaktadır.

3.6. Araştırmanın Uygulama Aşamasında Dikkate Alınan Planlama

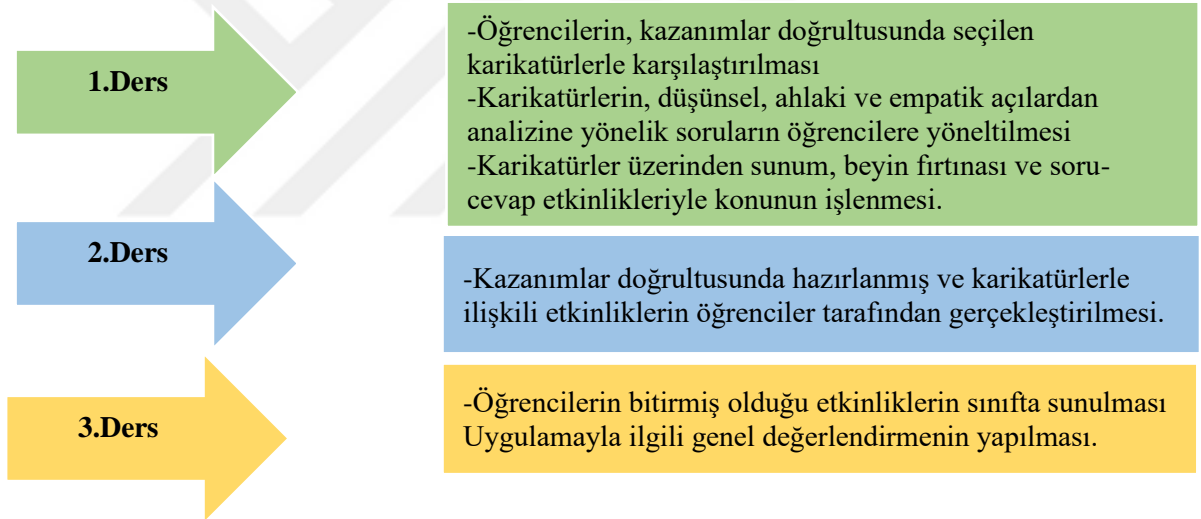
Tablo 3.6.1: Kazanımlara Yönelik Yapılan Sınıf İçi Etkinlikler

Zaman	Kazanım	Ünite	Etkinlikler
1. Hafta	İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.	İnsandan İnsana Giden Yol İletişimin Gücü	İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz -Karikatürist Oluyoruz -Karikatüre İsim Veriyoruz
2. Hafta	Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır	Hızlı İletişim Güçlü Toplum	- İnceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz -Özdeyiş -Karikatür İlişkilendirme - Bir diğer karikatürü inceliyoruz etkinliği.
3. Hafta	Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.	İnsanları Nasıl Tanıyoruz	- İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz - Karikatür Kitabı Çiziyoruz
4. Hafta	Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.	Küresel Sorunlara Çözüm Üretiyorum	-Konumuza Uygun Karikatür Buluyoruz/Çiziyoruz, Dersi İşliyoruz! Etkinliği
5. Hafta	Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.	Dünyamıza Sahip Çıkalım	-İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz -Karikatür Sergisi Afişi Hazırlama -Geleceğe Dair Öngörümüz
6. Hafta	Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.	Kadın ve Toplum	-İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz -Bir Diğer Karikatürü İnceliyoruz Etkinliği
7. Hafta	Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.	Ön Yargılarımı Kırıyorum	-İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz

			-Bir Diğer Karikatürü İnceliyoruz Etkinliği -Karikatür Kitabı Çiziyoruz Etkinliği
--	--	--	--

Sosyal Bilgiler dersi haftada toplam 3 ders saati olarak okutulmaktadır. Uygulama için hazırlanan planlamada ilk iki ders saati uygulama etkinliğinin yapılması için belirlenmiş; son ders saatinde ise ortaya çıkan ürünlerin gönüllülük esasına dayalı olarak sınıfta sunulmasına ağırlık verilmiştir. Zaman probleminde dolay, her uygulama sonrasında doldurulması gereken öğrenci günlükleri sınıfta doldurulmamış öğrencilerin ders sonrasında doldurmaları için yönerge verilmiştir. Şekil 3.6.2.'de karikatürlere dayalı Sosyal Bilgiler öğretim uygulamasının derse uyarlanmasına dair planlama verilmiştir.

Şekil 3.6.2: Karikatürlere Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamasının Derse Uyarlanmasına Dair Planlama

3.7. Karikatürlere Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamasının Ders Planlaması

Kazanım	Etkinlikler
İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.	Karikatürist Oluyoruz Karikatüre İsim Veriyoruz

Karikatürlere dayalı Sosyal Bilgiler öğretimin tüm uygulama haftalarında hazırlanan ders planına sadık kalınmıştır. Bir dersin örnek uygulaması aşağıda verilmiştir.

Karikatürlere Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamasının Bir Örneği

Dersin giriş kısmında öğrencilerin hazır bulunuşluklarını ölçmek ve güdülemek için konu hakkında önceden hazırlanan sorular sorulmuştur. Daha sonrasında öğrencilerin konu ile ilgili eksikliklerini kapatmak amacıyla slayt üzerinden kısa bir sunum gerçekleştirilip karikatürler öğrencilere tanıtılarak ön bilgilendirme yapılmıştır. Ön bilgilendirme süreci tamamlandıktan sonra öğrenciler önceden belirlenmiş kazanıma uygun bir karikatürle karşı karşıya getirilmiştir. Sosyal medyanın hayatımıza etkisini konu edinen karikatür öğrencilere gösterildikten sonra öğrencilere karikatürü değerlendirmeye yönelik sorular sorulmuştur. Karikatürlerle ilgili hazırlanan soruların öğrencilerin eleştirel düşünebilme yeteneklerine katkı sağlayacak, belirlenen kazanıma uygun olacak ve empatik değerlendirme yapmalarına imkân sağlayacak sorular olmasına özen gösterilmiştir. Karikatürler üzerinden çözümlemeler yapılırken hem bireysel anlam çözümlenmesi hem de karikatürlerin grup/sınıf çalışması yapılarak anlam çözülmesi yapılmasına dikkat edilmiştir. Öğrencilerin bireysel cevapları alındıktan sonra sınıfta demokratik bir tartışma ortamı oluşturularak akran öğrenmeye zemin oluşturması amacıyla öğrencilerin yöneltilen soruları sınıf ortamında paylaşımları istenmiştir. Karikatürün temelde olduğu ders uygulaması bittikten sonra diğer derste öğrencilere 3 farklı etkinlik sunulmuştur. Hazırlanan ilk etkinlikte öğrenciler ikili gruplara ayrılmış ve karikatürist rolü verilerek kendilerine sunulan “Karikatürü devam ettirecek olsaydınız iletişim nasıl devam ederdingiz?” sorusu yöneltilip düşündüklerini belirtilen boşluğa yazmaları istenmiştir. İkinci etkinlik ise “Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri” etkinliğidir. Bu etkinlikte öğrencilerden yapılması istenilen ikili gruplara ayrıldıktan sonra verilen karikatürü

birkaç kelimedenden oluşacak bir şekilde isimlendirmeleri ve karikatüre verilen ismin nedenini açıklamalarıdır. Son etkinlik ise “Karikatür Çiziyoruz” etkinliğidir. Sosyal medyanın çocuklar üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilerini eleştirel bir şekilde ele alan bir karikatür çizmeleri istenerek çizmiş oldukları karikatürde verilen mesajı da açıklamaları istenmiştir. Öğrencilerin yapacakları çizimleri daha rahat bir şekilde tamamlamaları için çizdikleri karikatürlerin çizim kalitesinin çok önemli olmadığı önemli olanın ise verilmek istenen mesaj olduğu açıklanan yönerge de öğrencilere verilmiştir. Uygulamanın son ders saatinde ise etkinlik ürünleri öğrenciler tarafından sergilenerek akran ve öğretmen değerlendirilmesi yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar “Beyin Fırtınası” tekniği kullanılarak öğretmen tarafından tahtaya yazılmıştır. Öğrencilere sunulan karikatürler ve değerlendirmeye yönelik sorular ile etkinlik çalışma yapraklarının örnekleri aşağıda verilmiştir:

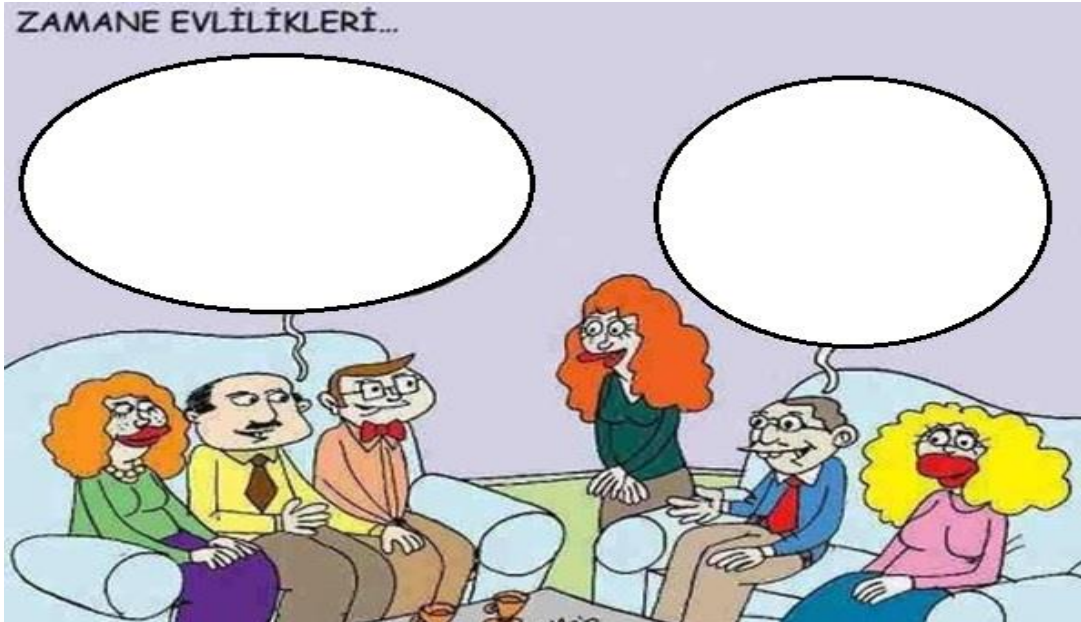
İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz

1. Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.
2. Size göre de sosyal medyanın yaşamımıza etkileri karikatürde anlatıldığı kadar çok yoğun mudur? Konu ile ilgili kişisel görüşünüzü yaşamınızdan da örnekler vererek açıklayınız.
3. Sosyal medyanın yaşamımıza etkileri her zaman olumsuz mudur? Lütfen kişisel görüşünüzü açıklayınız.

Etkinlik Zamanı: Karikatürist Oluyoruz

Yönerge: İkili gruplarda çalışınız. Karikatürist olarak karikatürü devam ettirecek olsaydınız iletişim nasıl devam ederdi? Lütfen aşağıdaki konuşma baloncuklarını doldurunuz.

Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri

Etkinlik 2: Karikatüre

İsim Veriyoruz

(İkili grup çalışması) Yandaki karikatüre (birkaç sözcükten oluşan) bir isim verecek olsaydınız bu isim ne olurdu? Niçin?

Etkinlik 3: Karikatür

Çiziyoruz.

Karikatürün

adı:

.....

Bu ismi vermemizin nedeni;

Sosyal medyanın çocuklar üzerine olumlu ya da olumsuz etkilerini hicveden bir karikatür çiziniz. Çizdiğiniz karikatürün çizim kalitesi önemli değildir. Aslolan vermek istediğiniz mesajın ne olduğudur.

4.BÖLÜM: BULGULAR

4.1. Öğrencilerin kendilerine sunulan karikatürleri yorumlama sürecinde oluşturdukları ürünlerin ve sınıf içi iletişimin niteliği nasıldır?: Örnek Uygulama 1

Ders	Kazanım	Süre	Etkinlik
Sosyal Bilgiler	İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.	3 Ders Saati (40'+40'+40')	-İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz -Karikatürist Oluyoruz -Karikatüre İsim Veriyoruz

Dersin giriş kısmında öğrencilerin hazır bulunuşluklarını ölçmek ve güdülemek için konu hakkında önceden hazırlanan sorular sorulmuştur. Daha sonrasında öğrencilerin konu ile ilgili eksikliklerini kapatmak amacıyla slayt üzerinden kısa bir sunum gerçekleştirildikten sonra karikatürler öğrencilere tanıtılarak ön bilgilendirme yapılmıştır. Ön bilgilendirme süreci tamamlandıktan sonra öğrenciler önceden belirlenmiş kazanıma uygun bir karikatürle karşı karşıya getirilmiştir. Öğrencilere sunulan karikatür aşağıdaki gibidir.

İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz

ZAMANE EVLİLİKLERİ...

1. Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

2. Size göre de sosyal medyanın yaşamımıza etkileri karikatürde anlatıldığı kadar çok yoğun mudur? Konu ile ilgili kişisel görüşünüzü yaşamınızdan da örnekler vererek açıklayınız.

3. Sosyal medyanın yaşamımıza etkileri her zaman olumsuz mudur? Lütfen kişisel görüşünüzü açıklayınız.

Aşağıda “İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz” etkinliğine ait öğrenci ürünleri sunulmuştur.

İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz Örneği

1. Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

Teknolojinin insan hayatındaki zararlı etkileri. Teknoloji insan hayatında yararlı etkiler bırakıyor bence, bir çok şey değişime uğruyor.

2. Size göre de sosyal medyanın yaşamımıza etkileri karikatürde anlatıldığı kadar çok yoğun mudur? Konu ile ilgili kişisel görüşünüzü yaşamınızdan da örnekler vererek açıklayınız.

Bence öyle çünkü eskiden insanlar mektuplaşır onun beklemeye heyecanını yaşıyor sonra da saklıyoruz. Bazen de parfüm sıkıyorlardı bu zarflara. Ama şimdi hiç bir olmuyor sadece 5 saniyede istediğimizi kişiye istediğimizi gibi yazabiliyoruz. Ama eskilerdeki gibi saklayamıyoruz. Vakitler yazarken ki evle bir baska bence. Ben ilk okuldayken hen epeycece olsun diye nede uzun zaman konuşmadığımız için yurt dışındaki arkadaşına mektup yazmıştım.

3. Sosyal medyanın yaşamımıza etkileri her zaman olumsuz mudur? Lütfen kişisel görüşünüzü açıklayınız.

Hayır tabiki! Acil bir durumda yardımlaşma anlamında iyi oluyor. Bir de osla görülemeyeceğiniz bir kişiye yazmayı kolaylaştırır.

ZAMANE EVLİLİKLERİ...

1. Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

Teknolojinin hayatımızda nasıl geliştiğini anlatıyor, önceden birbirimizi görüp beğenip evlenme çağına geliyorken, şimdi hiç tanımadığımız birini sosyal medyadan bulup görüşüp evlenme çağına geliyoruz.

2. Size göre de sosyal medyanın yaşamımıza etkileri karikatürde anlatıldığı kadar çok yoğun mudur? Konu ile ilgili kişisel görüşünüzü yaşamınızdan da örnekler vererek açıklayınız.

Evet yoğun, önceden sosyal medya diye bir şeyin varlığından haberimiz yokken, bir anda evleneceğimiz kişiye bile sosyal medya karar veriyor.

3. Sosyal medyanın yaşamımıza etkileri her zaman olumsuz mudur? Lütfen kişisel görüşünüzü açıklayınız.

Hayır, bence değildir, çünkü fazla abartmamak şartıyla günlük zaman geçirebileceğimiz bir yer.

Öğrencilere sunulan karikatür etkinlik kağıdını bireysel olarak cevaplandırmaları istenmiştir. Öğrencilere süre verilip bireysel olarak cevaplandırmaları bittikten sonra sınıf içerisinde ilk sorudan başlanarak yazmış oldukları cevapları sınıfça tartışmaları sağlanmıştır. Bu süreçle ilgili sınıf içi iletişim örnekleri aşağıdaki gibidir.

Sınıf İçi İletişim Örneği 1

Öğrt: Sizce karikatürist çizdiği karikatürle ne anlatmak istemiştir?

Öğr2: İnsanların sosyal medyaya ne kadar bağlı oldukları anlatılıyor.

Öğr3: Bence insanların teknolojiye bağımlılıkları anlatılıyor.

Öğr1: Sosyal medyanın günlük yaşamımıza etkileri anlatılıyor.

Öğrt: Peki çevrenizde sosyal medya aracılığıyla tanışan kişiler var mı?

Öğr7: Evet benim var hocam. Eski oturduğumuz yerde karşı komşumuz Facebook üzerinden tanışmış ve evlenmişler.

Öğrt: Sizler sosyal medyadan biriyle tanışılıp evlenilmesini doğru buluyor musunuz?

Öğr7: Ben doğru bulmuyorum hocam. Çünkü insanların sosyal medyayla çok fazla tanıyamayacağımızı düşünüyorum.

Verilen sınıf içi iletişim örneğinde de görüldüğü gibi, öğrencilerin görece büyük bölümünün karikatürde verilen mesajı algıladıkları ve yorumladıkları görülmektedir. Aynı zamanda öğrenciler verilen karikatürle günlük hayatı ilişkilendirecek örnekler de vermişlerdir. Verilen sınıf içi iletişim örneğinden yola çıkarak karikatürlerin günlük yaşamda karşılaşılabilecek olaylara eleştirel bir bakış açısı kazandırdığı söylenebilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin kavramakta zorluk çekebileceği “toplumsal değişim” gibi bazı olguları algılamalarında karikatürlerin oldukça önemli bir yere sahip olduğu gözlenmektedir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, teknolojinin hayatımızdaki etkisinin de ötesinde teknoloji bağımlılığının boyutlarını fark ettikleri görülmüştür. Aşağıda bir başka sınıf içi iletişim örneği sunulmuştur.

Sınıf İçi İletişim Örneği 2

Öğrt: Sizce sosyal medyanın yaşamımıza etkileri karikatürde anlatıldığı kadar çok yoğun mudur?

Öğr2: Günümüzde sosyal medyanın yaşamımıza olan etkileri oldukça fazladır. Artık insanlar sosyal medyada yaşıyorlar sanki. Mesela insanlar parka ya da başka bir yere gittiğinde artık gittikleri yerde eğlenmek yerine orada fotoğraf çekilmeye çalışıp birçok şeyi fark etmiyorlar. Ve yaptıklarını da fotoğraf çekmek ve durum bildirmek için yapıyorlar.

Öğrt: İnsanların birçok şeyi fark etmediklerini söyledin. Sence neleri fark etmiyorlar?

Öğr2: Buldukları anın tadını çıkaramıyorlar ve buldukları yerin güzellikleriyle orada neler olduğunu fark edemiyorlar.

Verilen sınıf içi iletişim örneği dikkate alındığında, öğrencinin sosyal medyanın bireysel ve toplumsal etkilerini kavradığı söylenebilir. Öğrencinin, insanların birçok şeyi fark edemediklerini ve buldukları anın tadını çıkaramadıklarını saptaması günümüzde farkındalık oluşturmak ve anda kalmak için yapılan meditasyon ve yoga gibi etkinliklerin neden ihtiyaç olarak görüldüğünün göstergesidir. Öğrencinin yorumundan yola çıkacak olursak, toplumda meydana gelen bireysel ve toplumsal yalnızlaşmanın nedenlerinden biri de sosyal medyanın aktif olarak kullanılması ve sanal arkadaşlık ile sanal dünyanın tercih ediliyor olmasıdır. Aşağıdaki sınıf içi iletişim kesiti de sosyal medyanın olumlu etkileri üzerine gelişmektedir.

Sınıf İçi İletişim Örneği 3

Öğrt: Sosyal medyanın yaşamımıza etkileri her zaman olumsuz mudur?

Öğr 13: Bazen olumludur. Örneğin haber almamızı sağlar.

Öğr8: Ben her zaman olumsuz olduğunu düşünmüyorum. Sosyal medya iletişim kurmamızı sağlar.

Öğr9: Her zaman olumsuz değildir. Örneğin sosyalleşmemizi sağlar.

Öğrt: Sosyalleşmeden ne kastediyorsun?

Öğr9: Yeni insanlar tanımak ve onlarla sohbet etmek.

Öğrt: Günlük hayatta iletişim kurarken yüz yüze iletişimi mi tercih edersiniz yoksa sanal sohbeti mi? Hangisiyle iletişim kurduğunuzda kendinizi daha iyi hissedersiniz?

Öğr11: Ben yüz yüze iletişim kurmayı tercih ederim. Çünkü beni dinleyip dinlemediklerinden emin olmak için.

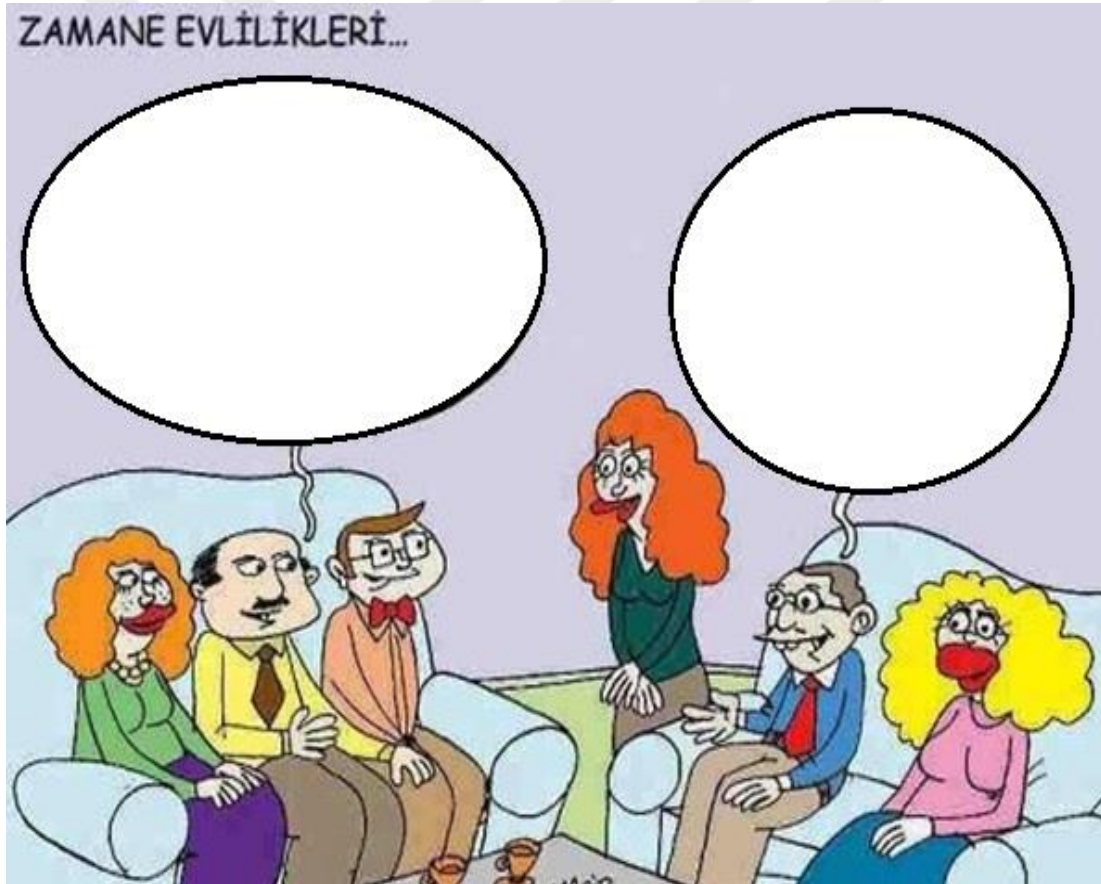
Öğr13: Ben sanal ortamda iletişim kurmayı tercih ederim. Çünkü kendimi daha rahat hissederim.

Öğrencilerin sınıf içi etkileşimlerinde sosyal medyanın insan yaşamına etkilerinin her zaman olumsuz olmadığını ne amaçla kullanıldığı ile alakalı olduğunu kavradıkları görülmektedir. Aynı zamanda iletişim aracı olarak tercih eden öğrencilerin kendilerini “rahat hissederim” ifadesi çağın yeni sosyalleşme kanalı olarak sosyal medyayı tercih etmelerine örnek verilebilir.

Sosyal medyanın hayatımıza etkisini konu edinen karikatür öğrencilere gösterildikten sonra öğrencilere karikatürü değerlendirmeye yönelik sorular sorulmuştur. Karikatürlerle ilgili hazırlanan soruların öğrencilerin eleştirel düşünebilme yeteneklerine katkı sağlayacak, belirlenen kazanıma uygun olacak ve empati kurabilecekleri değerlendirmeler yapmalarına imkân sağlayacak sorular olmasına özen gösterilmiştir. Karikatürler üzerinden çözümlemeler yapılırken hem bireysel anlam çözümlenmesi hem de karikatürlerin grup/sınıf çalışması yapılarak anlam çözülmesi yapılmasına dikkat edilmiştir. Öğrencilerin bireysel cevapları alındıktan sonra sınıfta demokratik bir tartışma ortamı oluşturularak akran öğrenmeye zemin oluşturması amacıyla öğrencilerin yöneltilen soruları sınıf ortamında paylaşımları istenmiştir. Karikatürün temelde olduğu ders uygulaması bittikten sonra diğer derste öğrencilere 3 farklı etkinlik sunulmuştur. Hazırlanan ilk etkinlikte öğrenciler ikili gruplara ayrılmış ve karikatürist rolü verilerek kendilerine sunulan “karikatürü devam ettirecek olsaydınız iletişime nasıl devam ederiniz?” sorusu yöneltilip düşündüklerini belirtilen boşluğa yazmaları istenmiştir.

İkinci etkinlik ise “Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri” etkinliğidir. Bu etkinlikte öğrencilerden yapılması istenilen ikili gruplara ayrıldıktan sonra verilen karikatürü birkaç kelimedenden oluşacak bir şekilde isimlendirmeleri ve karikatüre verilen ismin nedenini açıklamalarıdır. Son etkinlik ise “Karikatür Çiziyoruz” etkinliğidir. Sosyal medyanın çocuklar üzerinde olumlu ya da olumsuz etkilerini eleştirel bir şekilde ele alan bir karikatür çizmeleri istenerek çizmiş oldukları karikatürde verilen mesajı da açıklamaları istenmiştir. Öğrencilerin yapacakları çizimleri daha rahat bir şekilde tamamlamaları için çizdikleri karikatürlerin çizim kalitesinin çok önemli olmadığı önemli olanın ise verilmek istenen mesaj olduğu açıklanan yönergede öğrencilere verilmiştir. Bu etkinliklere ilişkin örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Karikatürist Oluyoruz Etkinliği Örneği

Karikatürist Oluyoruz Etkinlik Örnekleri

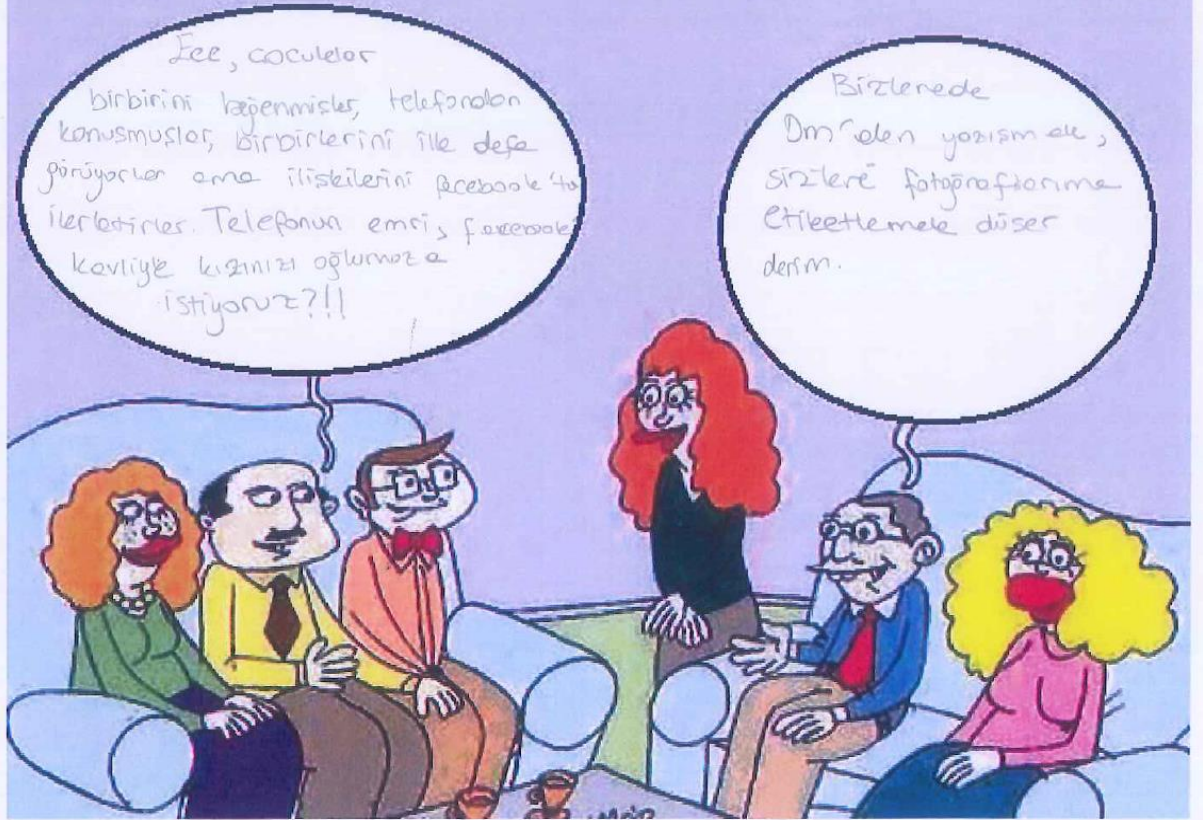
ZAMANE EVLİLİKLERİ...

ZAMANE EVLİLİKLERİ...

ZAMANE EVLİLİKLERİ...

ZAMANE EVLİLİKLERİ...

Öğrencilerin etkinlik kağıtları incelendiğinde, çalışmaların yaratıcı, günlük hayatla ilişkilendirilmiş, kazanımlara uygun, mizahi niteliklere sahip ürünler oldukları gözlenmektedir. Aşağıda bu etkinliğin analiz sonuçlarına ilişkin tabloya yer verilmiştir. Tablonun altında da analiz sürecinde işe koşulan temel ölçütler de sunulmuştur.

Tablo 4.1.1: İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz Rubriği

Çok Nitelikli: 13	Nitelikli:2	Ortalama:1	Geliştirilmeli: -		
Öğrenci No	Ölçüt 1	Ölçüt 2	Ölçüt 3	Ölçüt4	Toplam
ÖĞR1	4	4	4	4	16
ÖĞR2	4	4	4	4	16
ÖĞR3	4	4	4	4	16
ÖĞR4	4	4	4	4	16
ÖĞR5	4	4	3	2	13
ÖĞR6	4	2	2	2	10
ÖĞR7	4	4	4	4	16
ÖĞR8	4	4	4	4	16
ÖĞR9	4	4	4	0	12
ÖĞR10	4	4	4	4	16
ÖĞR11	4	4	4	4	16
ÖĞR12	4	4	4	4	16
ÖĞR13	4	4	4	4	16
ÖĞR14	4	4	4	4	16
ÖĞR15	4	4	4	4	16
ÖĞR16	4	4	4	4	16

13-16 Puan Aralığı: Çok Nitelikli

9-12 Puan Aralığı: Nitelikli

5-8 Puan Aralığı: Ortalama

1-4 Puan Aralığı: Geliştirmeli

Ölçüt 1: Ana karikatürün okunması verilen mesajların yorumlanması

Ölçüt 2: Sosyal medyanın yaşamımızdaki etkilerine ilişkin açıklamaların niteliği.

Ölçüt3. Sosyal medyanın yaşamımıza etkilerine olumlu-olumsuz olmasına ilişkin açıklamaların niteliği

Ölçüt 4: Karikatürdeki konuşma balonundaki konuşmaların niteliği

Konu günlük yaşamla ilişkili olmasından dolayı öğrencilerin ilgisini çekmiş, dersin eğlenceli bir şekilde işlenmesi ürünlerin istenilen nitelikte olduğunu gözlenmiştir. Rubrik incelendiğinde 13 öğrencinin 4 ölçütten de tam puan aldığı (çok nitelikli), 2 öğrenci ürününün ise nitelikli olarak değerlendirildiği, 1 öğrenci ürününün ise Ortalama olarak puanlandığı görülmektedir. Ölçütler dikkate alınarak öğrenci ürünleri değerlendirildiğinde öğrencilerin istenilen kazanımlara uygun becerileri kazandıkları söylenebilir. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler Programında yer alan kazanımların karikatürler ve görsellerle işlendiğinde öğrencilerin tamamına yakınının istenilen sonuca ulaştığı gözlenmektedir. Aşağıda “Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri” ile ilgili öğrencilere hazırlanan diğer etkinlik kâğıdı örneği sunulmuştur.

<p>Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri</p> <p>Etkinlik 2: Karikatüre İsim Veriyoruz</p>	<p>(İkili grup çalışması) Yandaki karikatüre (birkaç sözcükten oluşan) bir isim verecek olsaydınız bu isim ne olurdu? Niçin?</p> <p>Karikatürün adı:</p> <p>Bu ismi vermemizin nedeni;</p>
---	--

“Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri” Etkinlik Kâğıdı Devamı

“Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri”

Etkinlik 3: Karikatür Çiziyoruz. Sosyal medyanın çocuklar üzerine olumlu ya da olumsuz etkilerini hicveden bir karikatür çiziniz. Çizdiğiniz karikatürün çizim kalitesi önemli değildir. Aslolan vermek istediğiniz mesajın ne olduğudur.

Karikatürümüzle vermek istediğimiz mesaj:

Aşağıda bu etkinliğin analiz sonuçlarına ilişkin tabloya yer verilmiştir. Tablonun altında da analiz sürecinde işe koşulan temel ölçütler de sunulmuştur.

Tablo 4.1.2: Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri Rubriği

13	Çok Nitelikli:	Nitelik	Ortalama	Geliştirilmeli:1				
	li:	:2						
Öğrenci No	1	Ölçüt	Ölçüt 2	3	Ölçüt	üt 4	Ölç	To
							plam	
ÖĞR1		4	4		4		4	16
ÖĞR2		4	4		4		4	16
ÖĞR3		4	4		4		4	16
ÖĞR4		4	4		4		4	16
ÖĞR5		0	4		0		0	4
ÖĞR6		4	4		4		4	16
ÖĞR7		4	4		4		4	16
ÖĞR8		4	4		4		4	16
ÖĞR9		4	4		4		4	16
ÖĞR10		4	4		4		4	16

ÖĞR11	4	4	4	4	16
ÖĞR12	4	4	4	4	16
ÖĞR13	4	0	4	0	8
ÖĞR14	4	4	4	4	16
ÖĞR15	4	4	4	4	16
ÖĞR16	0	0	4	4	8

Ölçüt 1: Karikatüre verilen ismin niteliği

Ölçüt 2: Karikatüre verilen ismin gerekçelendirme niteliği

Ölçüt 3: Çizilen karikatürde verilen görsel mesajın niteliği

Ölçüt 4: Karikatürde verilen mesajın yazılı açıklamasının niteliği

Öğrencilerin yapmış olduğu çalışma yaprakları incelendiğinde öğrencilerin yaratıcı ürünler ortaya çıkarttıkları ve ürünlerle istenilen hedefe ulaştıkları sonucuna ulaşılabilir. Rubriği incelediğimizde öğrencilerin tamamına yakını tüm ölçütlerden iyi puan almıştır.

Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri

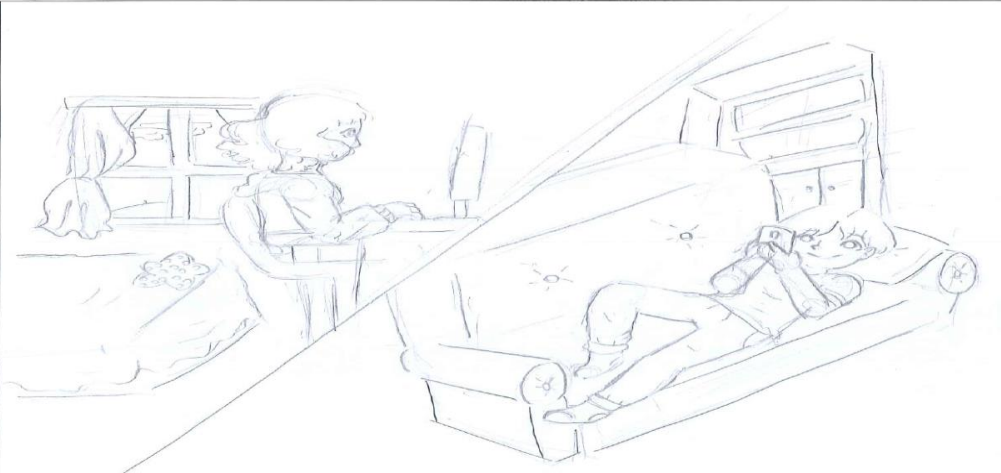
61

Etkinlik 2: Karikatüre İsim Veriyoruz

(kili grup çalışması) Yandaki karikatüre (birkaç sözcükten oluşan) bir isim verecek olsaydınız bu isim ne olurdu? Niçin?
Karikatürün adı:
Bu ismi vermemizin nedeni:
 Teknoloji reklamlarda çok iyi ve yararlı olarak gösterilse bile, sosyal medya azaltılmalı gibi yan et-
 kileri de vardır.

Etkinlik 3: Karikatür Çiziyoruz. Sosyal medyanın çocuklar üzerine olumlu ya da olumsuz etkilerini hicveden bir karikatür çizin. Çizdiğiniz karikatürün çizim kalitesi önemli değildir. Aslıolan vermek istediğiniz mesajın ne olduğudur.

Karikatürümüzle vermek istediğimiz mesaj:
 Sosyal medya her zaman kötü bir etki yaratmaz, bazen bir dost edinmemize sağlar.

Öğrencilere sunulan etkinlik kağıtları yukarıdaki ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Öğr1'in ölçüt 1, ölçüt 2, ölçüt 3 ve ölçüt 4'ten tam puan almıştır. Etkinlik 2'de öğrencinin karikatüre verdiği isim "Teknolojinin Başka Bir Etkisi" dir. Bu ismi verme nedeni ise teknolojinin sosyalleşmeyi azalttığı düşüncesidir. 1983 ile 2013 yıllarını karşılaştıran karikatürde öğrenci yıllara göre değişimin olduğunu fark etmenin yanında bu değişimin etkenlerinden biri olan teknolojiyi de sosyalleşme üzerinden değerlendirmiştir.

Öğr1'in değerlendirmesinden karikatür okumayı doğru bir şekilde yaptığı sonucuna ulaşılabilir. Öğr1, çizmiş olduğu karikatürde sosyal medyanın iletişim kurma ve arkadaş edinmeyle ilgili olumlu bir yanına değinmiştir. Öğrenci çizmiş olduğu karikatür değerlendirildiğinde öğrencinin çalışmayı büyük bir titizlik ve önemle hazırladığı görünmektedir. Bu değerlendirmeden yola çıkarak karikatürlerin öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine hitap eden öğretim materyallerinden biri olduğu ve öğrencilerin karikatürleri doğru yorumladığı sonucundan da yola çıkarak karikatürler görsel okuma içerisinde yer alabilecek en önemli materyallerden biridir diyebiliriz.

Öğrencilerin Etkinliklerinin Dışında Öğrencinin Gönüllü Olarak Çizip Getirdiği Görsel Örneği

Öğrencilere sunulan etkinlik kağıtları yukarıdaki ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Öğr1'in ölçüt 1, ölçüt 2, ölçüt 3 ve ölçüt 4'ten tam puan almıştır. Öğrencinin etkinlik 2 de karikatüre verdiği isim "Son 30 Yıldaki Geleceğimiz". Bu ismi

vermesindeki sebebi ise şu şekilde açıklamaktadır: “Çünkü 30 yıl arayla oluşan geleceği gösterdiği için bu ismi verdim.” Öğrencinin vermiş olduğu ismi ve ismi vermesindeki gerekçeyi incelediğimizde öğrencinin karikatür okumayı doğru yaptığı ve karikatürü okumanın ötesinde verilen değişimi dikkate alarak gelecek yıllar hakkında da fikir ortaya koyduğu söylenebilir. Bu değerlendirmeden hareketle karikatürlerin işlevlerinden birinin de kişilerin düşünsel süreçlerine katkı sunduğu ortaya çıkmaktadır. Aşağıda “Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri” ile ilgili diğer bir öğrenci ürünü sunulmuştur.

Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri

Etkinlik 2: Karikatüre İsim Veriyoruz

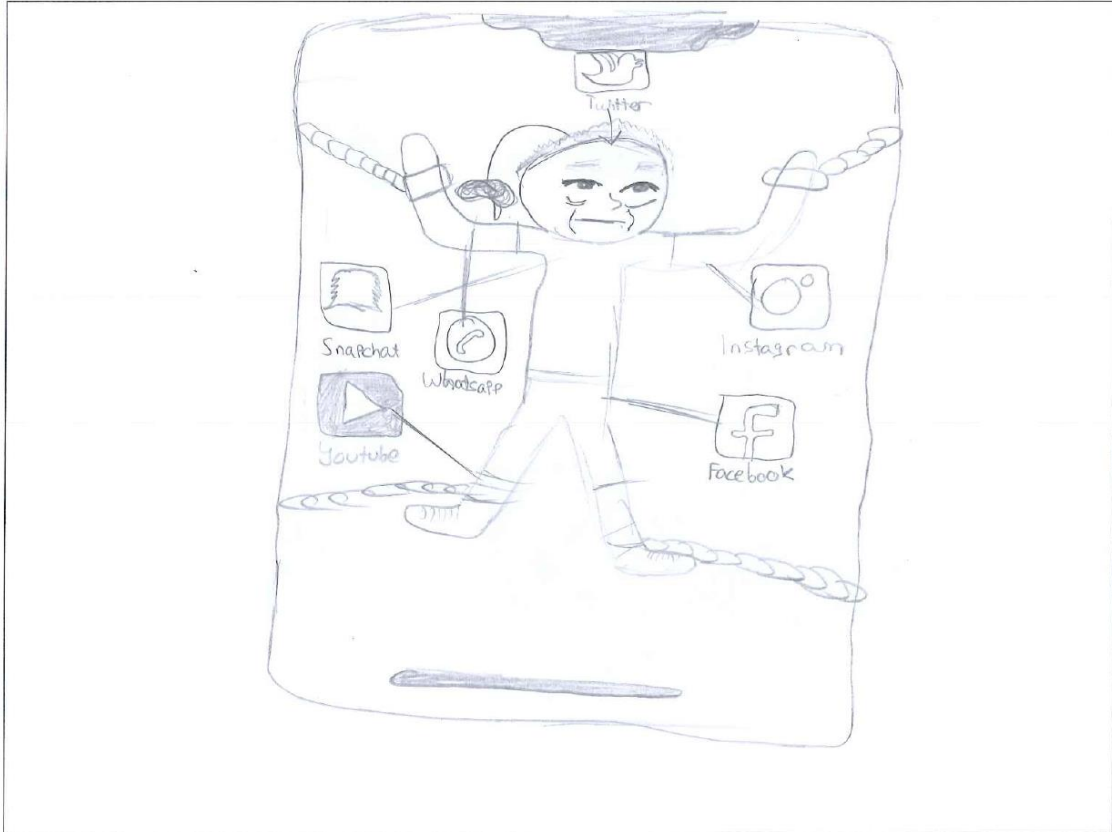
(İkili grup çalışması) Yandaki karikatüre (birkaç sözcükten oluşan) bir isim verecek olsaydınız bu isim ne olurdu? Neden?

Karikatürün adı: En 30 yıldaki geleceğimiz

Bu ismi vermemizin nedeni;

Çünkü 30 yıl arayla oluşan geleceği gösterdiği için bu ismi verdim.

Etkinlik 3: Karikatür Çiziyoruz. Sosyal medyanın çocuklar üzerine olumlu ya da olumsuz etkilerini hicveden bir karikatür çiziniz. Çizdiğiniz karikatürün çizim kalitesi önemli değildir. Aslolan vermek istediğiniz mesajın ne olduğudur.

Karikatürümüzle vermek istediğimiz mesaj:

Sosyal Medya, insanları ve beyninleri hapis etmiştir ve Sosyal Medya bir bağımlılık olmuştur.

Öğrencinin çizmiş olduğu karikatür ile vermek istediği mesaj uygunluk göstermektedir. Öğrenci çizmiş olduğu karikatürde sosyal medyanın insanları ve beyinleri hapsedtiği ve sosyal medyanın bir bağımlılık olduğu mesajını vermektedir. Çizilen karikatür dikkatli bir şekilde incelendiğinde, öğrencinin düşüncelerini çizime iyi bir şekilde yansıttığı görülebilir. Karikatürde vermek istediği mesajı “insanları ve beyinleri hapsedmiştir.” şeklinde açıklayan öğrenci çiziminde telefon içerisinde hapsolmuş ve her bir zincir halkası bir sosyal medya ağını temsil eden bir çizim yaratmıştır. Zincirlerle sosyal medya ağlarına adeta bağlı ve bağımlı olan bireyin yüz ifadesi incelendiğinde mutsuz bir hayat yaşadığı da anlaşılmaktadır. Öğrencinin sadece çizim yapmadığı aynı zamanda duygular ve sosyal medya ile bağlantı kurması hedeflenen kazanımın içselleştirildiğinin de göstergesidir. Yapılan değerlendirmelerden hareketle karikatürlerin öğrencilerin hayal gücünü geliştirdiği, yaratıcılıklarını arttırdığı ve olay ile olgular arasında bağlantı kurmalarına katkı sağladığı sonucuna ulaşılabilir. Aynı etkinliğe ilişkin bir başka öğrenci örneği de aşağıda sunulmuştur.

Sosyal Medyanın Yaşamımıza Etkileri

Etkinlik 2: Karikatüre İsim Veriyoruz

(İkili grup çalışması) Yandaki karikatüre (birkaç sözcükten oluşan) bir isim verecek olsaydınız bu isim ne olurdu? Niçin?

Karikatürün adı: Yeni Sosyal Aile

Bu ismi vermemizin nedeni;

Artık herkes telefona, tablete ve bilgisayara bakıyor ama eskiden herkes sohbet ediyordu

Etkinlik 3: Karikatür Çiziyoruz. Sosyal medyanın çocuklar üzerine olumlu ya da olumsuz etkilerini hicveden bir karikatür çizin. Çizdiğiniz karikatürün çizim kalitesi önemli değildir. Aslına vermek istediğiniz mesajın ne olduğudur.

Karikatürümüzle vermek istediğimiz mesaj: Eskiden çocuklar oyunlarını daha gerçekçi bir şekilde oynayıp kendi oyunlarını yapıyorlardı ama şimdi herkes telefonları oynuyor.

Etkinlik 2’de öğrencinin karikatüre verdiği isim “Yeni Sanal Ailemiz”dir. Bu ismi vermesindeki nedenini ise şöyle ifade etmiştir: “Artık herkez telefona, tablete ve bilgisayara bakıyor ama eskiden herkez sohbet ediyordu.” Karikatüre ilk bakıldığında belki de sadece teknolojinin aile içerisindeki iletişim kopukluğuna sebep olduğu sonucuna ulaşmaları düşünülebilirken aslında ögr3’ün vermiş olduğu karikatür ismi “Yeni Sosyal Ailemiz” değişimin farklı açılardan ele alındığını göstermektedir. Öğrenciye göre değişim sadece aile içi ile sınırlı kalmamış aynı zamanda kavramlarda da kendini hissettirmiştir. Öğrencinin vermiş olduğu isimden yapılacak bir başka çıkarım ise karikatürlerin olaylara eleştirel düşünebilme ve mizahi bakabilme yönlerini öğrencilere kazandırmış olduğudur. Çünkü öğrenci sosyalleşmenin azaldığını düşünse de “Sosyal Ailemiz” ismini vererek ironi yapmakta ve teknolojinin bireylerin ailesi haline geldiğini ifade etmektedir.

Öğrencinin çizmiş olduğu karikatür ile vermek istediği mesaj uygunluk göstermektedir. Öğrenci çizmiş olduğu karikatürde yıllara göre teknolojiye bağlı oyunlarda meydana gelen değişimi vurgulamaktadır. Öğrencinin yaratmış olduğu karikatürde 1985 yılında oynanan oyunlarda oyunların ve oyuncakların farklılaştığı gibi kurulan iletişimin de azaldığı gözlemlenmektedir. Karikatürü incelediğimizde 2019’daki oyunlarda iletişimin sosyal medya üzerinden olduğu ve yaratıcılığı azalttığı söylenebilir. Çünkü öğrencinin karikatürde vermek istediği mesaj dikkate alındığında neden yaratıcılığı azalttığı görülebilir. Ögr3 karikatürde vermek istediği mesajı şu şekilde açıklamıştır: “Eskiden çocuklar oyunları daha gerçekçi bir şekilde oynayıp kendi oyunlarını yapıyorlardı. Ama şimdi herkes telefonda oynuyor.” Öğrencinin çizmiş olduğu karikatür incelendiğinde 1985’te çocukların oyunları kendileri kurguladığı görülürken 2019’da kurgulanmış oyunların teknolojiyle sunulduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu mesajdan çıkarılabilecek bir başka sonuç ise öğrencinin farkındalığının oluşmasında karikatürün ne derece önemli bir materyal olduğu sonucudur. Çünkü sanal ile gerçeklik arasında bir farklılığın olduğu öğrencinin yazmış olduğu “gerçekçi bir şekilde oynayıp kendi oyunlarını oynuyorlardı.” kısmından çıkarılabilir.

Etkinlik Ürünlerinin Sınıfta Sunulması

Uygulamanın son ders saatinde ise etkinlik ürünleri öğrenciler tarafından sergilenerek akran ve öğretmen değerlendirilmesi yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar “beyin fırtınası” tekniği kullanılarak öğretmen tarafından tahtaya yazılmıştır. Aşağıda etkinlik ürünlerinin sunulması aşamasında sunum yapan öğrencinin ürünü ve sunumu verilmiştir:

Etkinlik 2: Karikatüre İsim Veriyoruz

(İkili grup çalışması) Yandaki karikatüre (birkaç sözcükten oluşan) bir isim verecek olsaydınız bu isim ne olurdu? Niçin?

Karikatürün adı: *Karikatürün adı: teknoloji zamanla insanların üzerindeki etkisi*

Bu ismi vermemizin nedeni;

1983 yılında herkes içiçeyken 2013 yılında herkesin elinde bir teknolojik alet var ve kimse birbiriyle sohbet içinde değil.

Etkinlik 3: Karikatür Çiziyoruz. Sosyal medyanın çocuklar üzerine olumlu ya da olumsuz etkilerini hicveden bir karikatür çiziniz. Çizdiğiniz karikatürün çizim kalitesi önemli değildir. Aslıyan vermek istediğiniz mesajın ne olduğudur.

Karikatürümüzle vermek istediğimiz mesaj:

Teknolojinin bazı konularda çok yararlı bazı konularda olumsuz.

Öğr12: Yaptığım ilk etkinlikte karikatürün adını “Teknolojinin Zamanla İnsanlar Üzerindeki Etkisi” adlı başlığı koydum. Bu ismi vermemdeki sebep ise 1983 yılında herkes birlikte zaman geçirirken 2013 yılında herkesin teknolojik aletlerle ilgilenmesinden dolayısıyla birbirinden uzaklaşmasıdır.

Etkinlik3’te ise teknolojinin olumlu ve olumsuz yönlerini anlatan karikatür çizdim.

İlk karikatürde teknolojiyi bilgiye ulaşmada araç olarak kullanan bir çocuk varken ikinci karikatürde teknoloji bağımlısı bir çocuğu anlatmaya çalıştım. Aşağıda bu etkinliğin analiz sonuçlarına ilişkin tabloya yer verilmiştir. Tablonun altında da analiz sürecinde işe koşulan temel ölçütler de sunulmuştur.

Tablo 4.1.3: Karikatüre İsim Veriyoruz Rubriği

Ölçüt 1: Karikatüre verilen ismin niteliği

Öğrenci No	Çok Nitelikli: 13	Nitelikli: 2	Ortalama: 1	Geliştirilmeli: -		Toplam
		Ölçüt 1	Ölçüt 2	Ölçüt 3	Ölçüt 4	
ÖĞR1		4	4	4	4	16
ÖĞR2		4	4	4	4	16
ÖĞR3		4	4	4	4	16
ÖĞR4		4	4	4	4	16
ÖĞR5		4	4	4	4	16
ÖĞR6		4	4	4	4	16
ÖĞR7		4	4	4	4	16
ÖĞR8		4	4	4	4	16
ÖĞR9		2	2	2	2	8
ÖĞR10		4	4	4	4	16
ÖĞR11		4	4	4	4	16
ÖĞR12		4	4	4	4	16
ÖĞR13		4	4	4	4	16
ÖĞR14		3	3	3	2	11
ÖĞR15		4	3	2	3	11
ÖĞR16		4	4	4	4	16

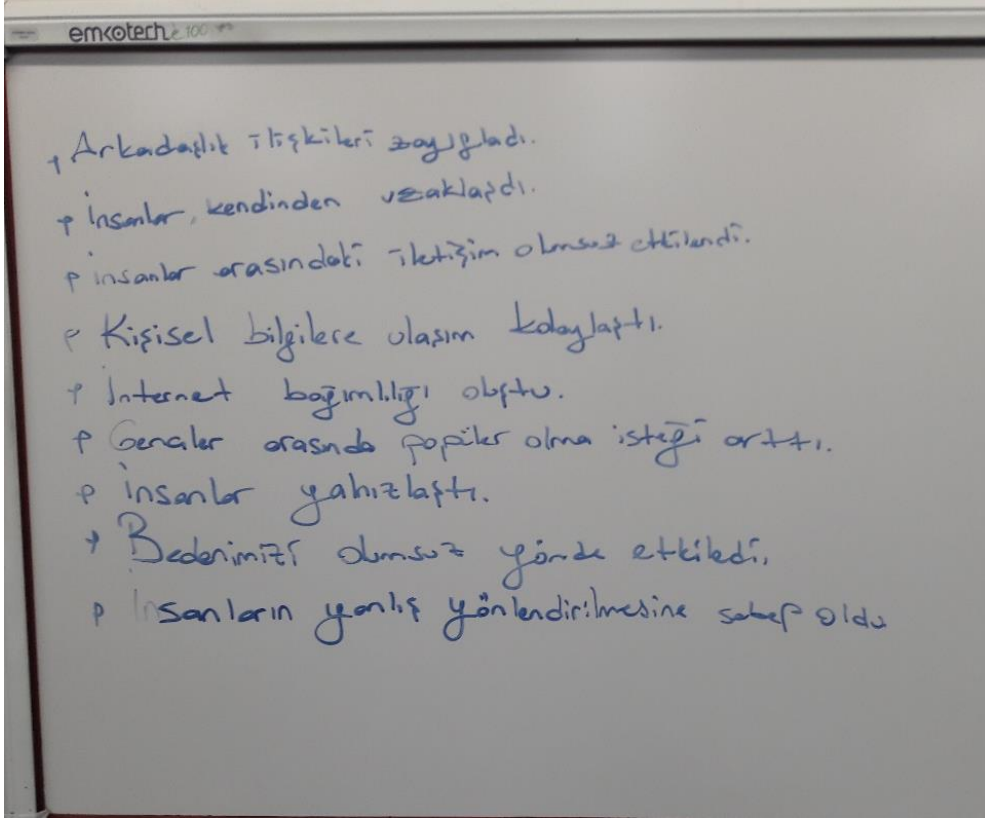
Ölçüt 2: Karikatüre verilen ismin gerekçelendirme niteliği

Ölçüt 3: Çizilen karikatürde verilen görsel mesajın niteliği

Ölçüt 4: Karikatürde verilen mesajın yazılı açıklamasının niteliği

Etkinlik 2-3 incelendiğinde öğrencilerin 13 tanesi ölçütlerden tam puan almış ,2 tanesi 11,1 tanesi de 8 puan alırken 0 puan alan öğrenci hiç yoktur. Çalışma etkinliklerinin öğrenciler tarafından büyük bir çoğunluğunun hedefe ulaştı sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Aşağıda ders sonunda yapılan beyin fırtınası etkinlik ürünü sunulmuştur.

Fotoğraf 4.1.3: Beyin Fırtınası Örneği

Öğrencilerin kazanıma ilişkin beyin fırtınası etkinliğinde sosyal medyanın yaşamımız üzerindeki etkilerini fark ettikleri karikatürdeki görseli doğru olarak okuyup yorumladıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak öğrencilerin beyin fırtınası etkinliğinde daha çok medyanın olumsuz etkilerine değindikleri gözlemlenmektedir.

4.2. Öğrencilerin Kendilerine Sunulan Karikatürleri Yorumlama Sürecinde Oluşturdukları Ürünlerin ve Sınıf İçi İletişimin Niteliği Nasıldır?: Örnek Uygulama 2

Ders	Kazanım	Süre	Etkinlik
Sosyal Bilgiler	Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır	3 Ders Saati (40'+40'+40')	- inceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz -Özdeyiş - Karikatür İlişkilendirme - Bir diğer karikatürü inceliyoruz etkinliği.

Dersin giriş kısmında öğrencilerin hazır bulunuşluklarını ölçmek ve güdülemek için konu hakkında önceden hazırlanan sorular sorulmuştur. Daha sonrasında öğrencilerin konu ile ilgili eksikliklerini kapatmak amacıyla slayt üzerinden kısa bir sunum gerçekleştirildikten sonra karikatürler öğrencilere tanıtılarak ön bilgilendirme yapılmıştır. Ön bilgilendirme süreci tamamlandıktan sonra öğrenciler önceden belirlenmiş kazanıma uygun bir karikatürle karşı karşıya getirilmiştir.

İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz

1. Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir?

Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

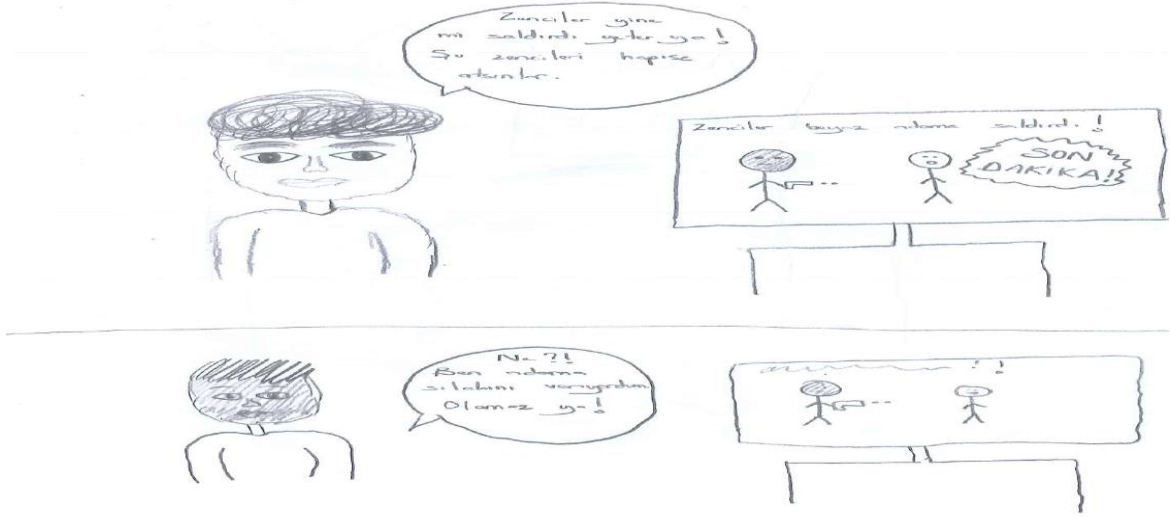
2. Karikatürdeki aslan, “Neysinil TV” kanalını satın alırsa sonuçları izleyen için neler olabilir? Bakış açınızı detaylarıyla yazınız.

“İnceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz” Etkinlik Kağıdı Devamı

3. Sizce medyada (televizyon ya da gazete) güncel olaylarla ilgili bize sunulan haberlere yaklaşımımız nasıl olmalıdır? Yukarıdaki karikatürü de inceleyerek kişisel görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Etkinlikle ilişkili öğrencinin gönüllü olarak hazırladığı etkinlik örneği de aşağıda sunulmuştur.

Fotoğraf 4.2.1: Öğrencinin Gönüllü Olarak Hazırladığı Çalışma

Öğrencinin gönüllü olarak hazırladığı etkinlik kâğıdı incelendiğinde karikatür okuması yapılarak kazandırılmak istenen becerilere sahip olduğu söylenebilir. Öğrenci aynı zamanda medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü kavramanın yanında ortaya gönüllü olarak yeni bir ürün çıkarmıştır. Bunların yanı sıra öğrencinin kazanımı içselleştirdiği ve aynı zamanda kazanıma uygun ürün oluşturduğu söylenebilir.

Öğrencilere sunulan karikatür etkinlik kağıdını bireysel olarak cevaplandırmaları istenmiştir. Öğrencilere süre verilip bireysel olarak cevaplandırmaları bittikten sonra sınıf içerisinde ilk sorudan başlanarak yazmış oldukları cevapları sınıfça tartışmaları sağlanmıştır. Bu süreçle ilgili sınıf içi iletişim örnekleri aşağıdaki gibidir:

Sınıf İçi İletişim Örneği 1

Öğrt: Karikatürü okuduğunuzda karikatüristin size vermek istediği mesaj nedir?

Öğr1: Adaletin olmadığını çünkü normalde aslan hep kral olarak Şimdi bence bu karikatürde aslanın paranın gücünü temsil ettiğini adlandırılır krallıkta adalet yoktur.

Öğr2: Gerçekte “Neyşinil Tv” yi satın aldım diyor aslan. Burada Neyşinil Tv’yi hayvanların doğasında olan gerçek şeyleri yansıtmak yerine yalan ve palavra olayları yansıtıyor. Adamda buna kanıyor. Demek ki iyi bir okur-yazar değil yani bazı kanallar farklı perspektiften yansıttığı için hocam adamda buna kanmış.

Öğr3: Bence arkadaşımızın dediği gibi medya okuryazarlığının ne kadar önemli olduğu hakkında fikir veriyor. Günümüzdeki bazı şirketlere de gönderme yapıyor. Günümüzde böyle çok şirket var.

Öğr 4: Güçlü olan tarafın daima kazanacağını yani güçlü olanın güçsüz olanı ezeceği anlatılıyor.

Öğr1’in aslanın paranın gücünün temsil ettiğinin söylemesi ve krallıklarda adaletin olmadığı vurgusunu yapması, öğrencinin soyut düşündüğünü, olaylara çoklu bakış açısıyla yaklaştığını, olaylar ve kavramlar arasında ilişkilendirmelerde bulunduğu göstermektedir. Öğr2’nin cevabından yol çıkacak olursak öğrencinin satın alınan bir kanalın olması gerekenle olan arasındaki farka değindiğini görüyoruz. Bu çıkarımı “Burada Neyşinil Tv’yi hayvanların doğasında olan gerçek şeyleri yansıtmak yerine yalan ve palavra olayları yansıtıyor.” cümlesinden yapabiliriz. Ve öğrencinin iyi okuryazar olunmamasından kaynaklı olduğu ve farklı perspektiflerden yansıtılmasından kaynaklı olduğunu söylemesi bize olaya objektif bir şekilde baktığını ve durum analizi yaptığını gösteriyor. Öğr3’ün medya okuryazarlığı hakkında bilgi sahibi olduğunu ve günümüzde ilişkilendirme yaptığını görüyoruz. Öğr4 “Güçlü olan tarafın daima kazanacağını yani güçlü olanın güçsüz olanı ezeceği anlatılıyor.” Sözüden karikatürle güçlü ve güçsüz kavramlarını ilişkilendirdiği, karikatür okuma ve yorumlama becerilerinin güçlü olduğunu gösterir. Öğrencinin vermiş olduğu cevaptan aynı zamanda genelleme yaptığını ve olaya karamsar bakış açısıyla yaklaştığını söyleyebiliriz. Verilen cevaplar dikkate alındığında karikatür okumanın öğrencilerin soyut düşünebilme yeteneklerine katkı sağladığı gibi öğrencilerin yaratıcı fikirler ortaya koymasına da katkı sunduğu söylenebilir. Ayrıca karikatür okuma ile öğrencilerin günlük hayatta yaşanan olaylarla karikatürü ilişkilendirdiği sonucuna ulaşılabılır. Aşağıda bir başka sınıf içi iletişim örneği sunulmuştur.

Sınıf İçi İletişim Örneği 2

Öğrt: Karikatürdeki aslan, “Neyşinil TV” kanalını satın alırsa sonuçları izleyen için neler olabilir?

Öğr9: Bilgi doğru anlatılmaz çünkü O kanalın sahibi kendi bakış açısıyla anlatır ve doğruyu anlayamayız.

Öğr12: Bütün aslanlar kral diğer canlılarda köle gibi görülür. Zebralar kötülenir.

Öğr8: Doğruyu hiçbir zaman öğrenemezler, öğrendiklerini insanlara anlatarak yanlış bilgi yayarlar.

Öğr4: Aslanı hep haklı görürler.

Öğr 6: Aslanı iyi biri olarak algırlarlar.

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar dikkate alındığında medyanın toplum üzerindeki etkilerini iyi bir şekilde anladıkları sonucuna ulaşılabılır. Öğr8’in “Doğruyu hiçbir zaman öğrenemezler, öğrendiklerini insanlara anlatarak yanlış bilgi yayarlar.” Cümlesi medyanın toplumun bilgilendirilmesinde ve toplum üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu anlattığının örneğidir. Öğr9’un “Bilgi doğru anlatılmaz çünkü O kanalın sahibi kendi bakış açısıyla anlatır ve doğruyu anlayamayız.” cümlesinden öğrencilerin medyayı güçlü bir bilgi kaynağı olarak gördüğü sonucuna ulaşılabılır.

Sınıf İçi İletişim Örneği 3

Öğrt: Sizce medyada güncel olaylarla ilgili bize sunulan haberlere yaklaşımımız nasıl olmalıdır?

Öğr2: Medyadaki olaylara hemen inanmamak gerekir. Bütün haberleri güvenilir bir kaynaktan öğrenmeliyiz.

Öğr13: Bence gazete ve televizyon, tamamıyla yalandır. Biz ailece haber izlemek değil de gazete okumayı tercih ederiz. Gazete en azından daha sağlıklı.

Öğrt: Gazete ve televizyonda çıkan haberler genelde paralellik gösteriyor sence neden gazete daha sağlıklı?

Öğr13: Çünkü gazete de haberleri okuduğumuzda daha az etki altında kalabiliyoruz.

Verilen cevaplara göre öğrencilerin karikatürü doğru okudukları ve yorumlayabildikleri okudukları söylenebilir. Öğrencilerin medyada yanlış bilgilerin verilebileceği, gazete ve televizyonun yalan haberler yapabileceğini söylemeleri karikatür okumanın günlük hayatta eleştirel düşünebilmeye katkı sağladığını da göstermektedir. Öğr13'ün gazete ve televizyon arasında seçim yapabilmesi ve televizyonun gazeteden daha etkili bir araç olduğunu düşünmesi görsellerin bireyler üzerindeki etkilerini kavradığını gösterir.

Ö6:

1. Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

Güç ve parası olan bireyler, kendilerini masum olarak göstermek için ne olsun yaparlar. Bu parayla sahn alarak, veya bir kişiyi işlemeyle suçlamak gibi şeyler için. Buna da insanlar kanar, ve güçleri masum olanı nefret dolu mesajlarla karşılar. Güdükle de kötü gösteren kişi o gücünden yaptığı şeyleri aşığa çıkarmaya çalışır.

Öğrencinin yazdığı cevaptan yola çıkacak olursak gücü ve parayı elinde bulunduran kişilerin kendilerini adına istedikleri algıyı oluşturabileceklerinden bahsediyor. Örnek verecek olursak “Buna da insanlar kanar” cümlesinden ulaşabiliriz. Bunun yanı sıra öğrencinin yazmış oldukları incelendiğinde, “güç” ile “para” kavramlarını eşdeğer gördüğü söylenebilir. Öğrenci, gücün para ile elde edilebileceğini düşünmektedir. Ö6 aynı zamanda karikatürü okuyup yorumlayabilmenin yanında karikatürden faydalanarak günlük hayatla ilişkilendirmiştir. Diğer öğrenci etkinlik kağıtları incelendiğinde öğrencilerin ilk soruya ilişkin vermiş oldukları cevaplar karikatürdeki diyalogla sınırlıyken Ö6 karikatürdeki diyalogun ötesine geçilerek özgün bir yorum yapmıştır. Öğrencinin çalışma kâğıdı incelendiğinde de bu etkinlikten tam puan almıştır.

Ö7:

1. Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

Karikatürün verdiği mesaj medyanın en güçlü güç olduğudur çünkü medyaya sahip olan kişiyi herkes daha çok sever.

Ö7'nin vermiş olduğu cevaptan yola çıkarak öğrencinin, hem medyanın büyük bir güç olduğunu ve güçlü olanın da medyaya sahip olan kişi olduğu düşüncesindedir. Öğrenci yazmış olduklarıyla aslında güç ve medya kavramları arasında bir ilişki olduğunu anlatmaktadır. Güçlü olan medyayı yönlendirendir, medyayı yönlendireni de: Ö7'nin "çünkü medyaya sahip olan kişiyi herkes daha çok sever" cümlesinden anlıyoruz. Öğrenci bu etkinlikte medyanın bireyler üzerinde oluşturulabilecek algıda önemli bir unsur olduğunu fark ettiği söylenebilir.

Ö11:

1. Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

Bu karikatür ile bence karikatürist televizyonda gördüğümüz herşey düşündüğümüz gibi olmaya bilir. Yani sosyal medyada, televizyonlarda gördüğümüz veya izlediğimiz herşey doğru değildir.

Ö11'in vermiş olduğu cevap dikkate alındığında karikatür ile verilmek istenen mesajı anladığı ancak yorumlama konusunda diğer öğrenciler kadar ifade etmek için çaba sarf etmediğini söyleyebiliriz. Çalışma sürecinde öğrencilerinin bazılarının yazmayla ilgili çok istekli olmadığı gözlemlenmiştir. Bu etkinlik kağıdında da öğrencinin vermiş olduğu cevap güzel bir örnek teşkil etmektedir. Öğrenci yazdıklarıyla medyanın güvenilirliğine de eleştiri

yönelmektedir. “Bu karikatür ile bence karikatürist televizyonda gördüğümüz her şey düşündüğümüz gibi olmayabilir” cümlesi öğrencinin medyayı eleştirel bakış açısıyla değerlendirdiğini göstermektedir.

Ö12:

2. Karikatürdeki aslan, Neşşinil TV kanalını satın alırsa sonuçları izleyen için neler olabilir? Bakış açınızı detaylarıyla yazınız.

Aslan kendisi hakkında çok fazla yalan haber yapar, gerçekleri göstermez. Ya kendisini acındırarak hale getirir, ya da kendisini fazla üstün gösterir.

Ö12'in vermiş olduğu cevap değerlendirdiğinde öğrenci, gücü elinde bulunduranın medyayı istediği gibi yönlendirdiği düşüncesindedir. Öğrenciye göre güçlü olan kişi kendisini haklı göstererek ya da acındırarak insanlar üzerinde algı oluşturmak için medyayı kullanabilir. Öğrenci aynı zamanda güçlü olanın algı oluşturmak ve kendisini haklı göstermek adına yalan haber yapabileceğini ve gerçekleri medya yoluyla çarpıtabileceğini söylemektedir.

Ö1:

2. Karikatürdeki aslan, Neşşinil TV kanalını satın alırsa sonuçları izleyen için neler olabilir? Bakış açınızı detaylarıyla yazınız.

İzleyen kişi Aslan'ın gibi olabilir ve fikirlerini değiştirebilir.

Ö1'in vermiş olduğu cevap incelendiğinde anlatmak istediklerini iyi bir şekilde ifade edemediği görülmektedir. Bunun yanı sıra öğrenci karikatürü açık ve net bir şekilde yorumlamamıştır. Yazmış olduklarıyla aslanın “Neşşinil Tv” yi almasıyla birlikte insanların düşüncelerinde değişim oluşturabileceğini vurgulayarak medyanın insanların algılarında nasıl bir etki oluşturabileceğini değerlendirebildiği söylenebilir. Rubriği incelendiğinde öğrenci

Ölçüt 1 ve Ölçüt 3'ten tam puan alırken ölçüt 2'den tam puan alamamıştır. Buna dayanarak öğrencinin karikatürü doğru okuduğu ve yorumladığı ancak 2. soruda çok fazla yorum yapmak istemediği gözlenmektedir.

Ö12:

3. Sizce medyada (televizyon ya da gazete) güncel olaylarla ilgili bize sunulan haberlere yaklaşımımız nasıl olmalıdır? Yukarıdaki karikatürü de inceleyerek kişisel görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Bence ilk önce bu haberi kendi tecrübelerle sorgulamalıyız, sonra aynı haberi farklı kaynaklar üzerinden bulmaya çalışmalıyız.

Öğrencin vermiş olduğu cevapta edinilen haberlerin öncelikle eleştirel bakış açısıyla değerlendirip daha sonra farklı kaynaklardan farklı yorumları karşılaştırıp değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu öğrencinin olayları objektif değerlendirme becerisine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu etkinlikte öğrencilere karikatür aracılığıyla verilmek istenen mesajın doğru algılanıp ve yorumlanabildiği özgün bir bakış açısıyla öğrenci tarafından değerlendirilebildiği söylenebilir. Öğrencinin diğer sorulara ilişkin vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde bütün ölçütlere uygun nitelikte cevaplar verdiği ve tam puan aldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

3. Sizce medyada (televizyon ya da gazete) güncel olaylarla ilgili bize sunulan haberlere yaklaşımımız nasıl olmalıdır? Yukarıdaki karikatürü de inceleyerek kişisel görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Her gördüğümüze, okuduğumuza, duyduğumuza inanmamalıyız. Her öğrendiğimizi diğerlerine doğru bilgiymiş gibi anlatmamalı, her duyduğumuza doğruymuş gibi savunmamalıyız.

Öğrenci vermiş olduğu cevapla “doğru” kavramının ne olduğunu ve kişilerin doğru olana nasıl ulaşabileceğini anlatmaya çalışmıştır. Öğrenciye göre gördüklerimiz, okuduklarımız ve duyduğumuz bir şeye doğru diyebilmek için yeterli argümanları bizlere vermeyebilir. Bunun yanı sıra öğrenci, sadece gördüğümüz ya da duyduğumuz için bir olaya, habere doğru demememiz gerektiğini ve ulaştığımız haberlere eleştirel bakış açısıyla bakmadan doğru kabul ederek başkalarına da ulaştırmamamız gerektiği düşüncesindedir. Yazılanlar karikatürün doğru okunup yorumlandığını göstermektedir. Öğrenci aynı zamanda karikatüre felsefi bakış açısıyla da bakıp düşündüklerinin özgün cümlelerle ifade edebilmiştir. “Her duyduğumuza doğruymuş gibi savunmamalıyız.” cümlesiyle aynı zamanda genel bir

eleştiri de yapılmaktadır. Aşağıda bu etkinliğin analiz sonuçlarına ilişkin tabloya yer verilmiştir. Tablonun altında da analiz sürecinde işe koşulan temel ölçütler de sunulmuştur.

Tablo 4.2.2: İnceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz Rubriği

Çok Nitelikli: 12		Nitelikli:3	Ortalama:1	Geliştirilmeli-	
No	Öğrenci	Ölçüt 1	Ölçüt 2	Ölçüt 3	Toplam
	ÖĞR1	4	2	4	10
	ÖĞR2	4	4	4	12
	ÖĞR3	4	4	4	12
	ÖĞR4	4	4	4	12
	ÖĞR5	4	0	4	8
	ÖĞR6	4	4	4	12
	ÖĞR7	4	4	4	12
	ÖĞR8	4	4	4	12
	ÖĞR9	4	4	4	12
	ÖĞR10	4	4	4	12
	ÖĞR11	2	4	4	10
	ÖĞR12	4	4	4	12
	ÖĞR13	4	4	4	12
	ÖĞR14	3	3	3	9
	ÖĞR15	2	2	2	6
	ÖĞR16	2	0	2	4

Ölçüt 1: Ana karikatürün okunması verilen mesajların yorumlanması

Ölçüt2: “Neyşinli TV” nin satılmasının sonuçlarına ilişkin görüşlerin

Ölçüt3: “Medyada (televizyon ya da gazete) güncel olaylarla ilgili sunulan haberlere yaklaşımımız nasıl olmalıdır?” sorusuna ilişkin yorumların niteliği

Öğrencilerin puanları göz önüne alındığında ölçüt 1, 2, 3’de öğrencilerin 13 tanesinin tam puan aldığı 3’ünün ise tam puan alamadığı gözlenmektedir. Ölçüt 1 temele alındığında öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun karikatür okuma ve yorumlama becerilerine görece sahip olduğu gözlenmektedir. Ölçüt 2 dikkate alındığında öğrencilerin genel olarak Neşinil tv’nin satılmasıyla birlikte oluşacak durumları kurgulayabildikleri söylenebilir. Son olarak ise ölçüt 3’te sadece 3 öğrencinin tam puan almaması öğrencilerin eleştirel okur-yazarlığın önemini kavradıklarını göstermektedir.

Ö11:

“Adalete hükmeden tilki olduğunda piliçler daima suçlu bulunacaktır”. Cat Farmer

1. Size göre Cat Farmer’ın bu sözyle yukarıdaki karikatür arasında nasıl bir ilişki vardır? Kişisel görüşünüzü açıklayınız.

Bu söz aslında yalancı tilki den gelme. Yani haberleri yapan adaletsiz yada kurnaz biriye daima yalan haber yapar ve dediklerinin hepsine inanmamak lazımdır.

Öğrencinin açıklamalarından karikatür ile verilen söz arasında bağlantı kurabildiği ve “adalet”, “suç” ve “kötü” gibi kavramlarla karikatürü ilişkilendirdiği sonucuna ulaşılabilir. Aynı zamanda yazılanlardan hareketle karikatürlerin öğrencilerin soyut kavramları anlamlandırmasında önemli bir etkiye sahip olduğu gözükmektedir.

Ö12:

"Adalete hükmeden tilki olduğunda piliçler daima suçlu bulunacaktır". Cat Farmer

1. Size göre Cat Farmer'ın bu sözyle yukarıdaki karikatür arasında nasıl bir ilişki vardır? Kişisel görüşünüzü açıklayınız.

Tilki hile yaparak kendini daha güçlü sanar fakat her zaman doğruluğa yana, esit ve adaletli davranan çobanlar tarafından cezalandırılır.

Verilen cevaptan hareketle öğrencinin karikatür okuma ve yorumlamayı doğru bir şekilde yaptığı sonucuna ulaşılabilir. Öğrenci aynı zamanda karikatür ile verilen söz arasında bağlantı kurmayı da doğru bir şekilde yapabirmiştir. Öğr12 bunun yanında verilen söz ve karikatürden faydalanarak günlük hayatta haber kaynaklarının doğruluğuna eleştirel bir bakış açısıyla bakabildiği görülmektedir. Aşağıda aynı etkinliğe ait bir başka öğrenci ürünü sunulmuştur.

Ö1:

Etkinlik 2. Bir diğer karikatürü inceliyoruz.

2. Yukarıdaki karikatürü dikkatlice okuyunuz. Karikatürün verdiği mesajları da dikkate alarak, size göre iyi bir medya okuryazarının en önemli 3 özelliği neler olabilir?

- kaynağı Araştırmalı
- bir süre kaynaktan bakmalı
- Herkesi kuşan sorgulamalı, Sorgulamalı.

Bu 3 özelliği yazdım çünkü, Araştırmak insana somut sonuç verir. diğer kaynaklara bakmak perspektifimizi genişletir. Sorgulamak insanı geliştirir.

Verilen cevaplar dikkate alındığında öğrencinin iyi bir medya okuryazarının nasıl olması gerektiğini kavradığı söylenebilir. Ö1'e göre iyi bir medya okuryazarı, gördüğü her habere inanmamalı haber kaynağının doğruluğunu araştırmalıdır. Bunun yanı sıra ulaşılan bir haberin tek kaynaktan izlememeli izlenen kaynakların da güvenilirliği sorgulanmalıdır. Ö1 yazmış olduğu gerekçede, doğru sonuçlara ulaşabilmek için araştırmanın önemini vurgulamış, araştırma sürecinde farklı kaynaklarla karşılaşılmasının da kişiye haberlere farklı açılardan bakabilme yeteneği kazandıracağını söylemiştir. Öğrenciye göre haberin güvenilirliğinin test edilmesiyle birey sadece doğru habere ulaşmış olmaz aynı zamanda kişisel gelişimine de katkı sağlamış olur. Aşağıda “Özdeyiş-Karikatür İlişkilendirme”, “Bir Diğer Karikatürü İnceliyoruz Etkinliği” isimli etkinliklere ait öğrenci ürünleri sunulmuştur:

Ö14:

"Adaletle hükmeden tilki olduğunda piliçler daima suçlu bulunacaktır". Cat Farmer

1. Size göre Cat Farmer'ın bu sözleriyle yukarıdaki karikatür arasında nasıl bir ilişki vardır? Kişisel görüşünüzü açıklayınız.

Gerekle olan ve görünen arasında dağlar kadar fark var. Medyanın bize gösterdikleri farklıdır. Bunda aslan zabroy yemeye çalışıyor fakat yinade aslanı masum gösteriyorlar. Bu söz de adaleti yöneten kişi aynı oldukça suçlu olanlar da aynı olacaktır.

Etkinlik 2. Bir diğer karikatürü inceliyoruz.

2. Yukarıdaki karikatürü dikkatlice okuyunuz. Karikatürün verdiği mesajları da dikkate alarak, size göre iyi bir medya okuryazarının en önemli 3 özelliği neler olabilir?

- Her şerdebizimiz seye inanimemaliyiz.
- Medyanı araştırmalıyız, daha sonra fikir üretmeliyiz.
- Yanlış haberlere teniklik ettiğimizde insanları uyarmalıyız.

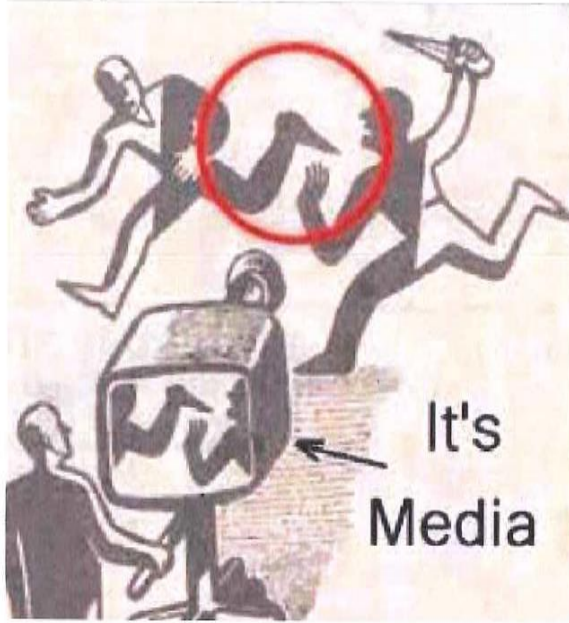
Bu 3 özelliği yazdım çünkü,

Medya çoğu zaman olayları çok farklı gösteriyor.

Ö14'ün Etkinlik 1 için yazmış olduğu cevap incelendiğinde öğrencinin, gördüklerimiz ile gerçekte olanlar arasında farklılıklar olabileceğini düşündüğünü söyleyebiliriz. Ö14'e göre bazen gördüklerimizde bizi yanıltabilir. Öğrenci aynı zamanda karikatürle verilen söz arasında bağlantı kurarak karikatürü doğru bir şekilde yorumlayabilmiştir. 2. Etkinlikte ise verilen cevaplar incelendiğinde öğrencinin karikatürü doğru bir şekilde okuyup yorumlayarak iyi bir medya okuryazarının hangi niteliklere sahip olması gerektiğini kavradığını söyleyebiliriz. Verilen 3 özellik analiz edildiğinde öğrencinin medyanın yalan haber yapabileceğini ve iyi bir medya okuryazarının yalan haberleri belirleyebilmesi için medyayı araştırması gerektiği düşüncesinde olduğunu görmekteyiz. Son özellik ise iyi medya okuryazarının bilinçli oluşu ve doğru bilginin önemiyle ilgilidir. Bunun yanı sıra iyi medya

okuryazarlığı kişinin sadece kendisinin doğru haberlere ulaşabilmesi için değil, başkalarının da yalan haberlerden korunabilmesi için gereklidir.

Ö7:

2. Yukarıdaki karikatürü dikkatlice okuyunuz. Karikatürün verdiği mesajları da dikkate alarak, size göre iyi bir medya okuryazarının en önemli 3 özelliği neler olabilir?

- Medyanın yalan söylediği
- Adında adamın katil olmadığını diğerinin olayını anlatır.
- Adaletin bazı zamanlarda olduğunu

Verilen etkinlik kağıdı incelendiğinde öğrencinin iyi medya okur-yazarının sahip olması gereken özellikleri iyi bir şekilde ifade edemediği söylenebilir. Ö7, medya okur-yazarının özelliklerini sıralamak yerine medyanın karikatürde verilen medyanın özelliklerini sıralayarak, karikatürde okuduklarını aktarmıştır. Aşağıda “Özdeyiş-Karikatür İlişkilendirme” etkinlik rubriği sunulmuştur:

Tablo 4.2.3: Özdeyiş -Karikatür İlişkilendirme Etkinlik Rubriği

Çok Nitelikli:3	Nitelikli:6	Ortalama:6	Geliştirilmeli:1	
Öğrenci No	Ölçüt 1	Ölçüt 2	Ölçüt 3	Toplam
ÖĞR1	4	4	4	12
ÖĞR2	2	2	2	6
ÖĞR3	3	4	0	7
ÖĞR4	4	4	4	12
ÖĞR5	3	3	3	9
ÖĞR6	4	4	0	8
ÖĞR7	4	4	3	11
ÖĞR8	4	4	2	10
ÖĞR9	0	4	0	4
ÖĞR10	4	1	0	5
ÖĞR11	4	1	0	5
ÖĞR12	4	3	3	10
ÖĞR13	3	4	0	7
ÖĞR14	4	4	0	8
ÖĞR15	2	4	3	9
ÖĞR16	2	4	0	6

Ölçüt 1: Cat Farmer'ın sözü ile karikatürü ilişkilendirmenin niteliği

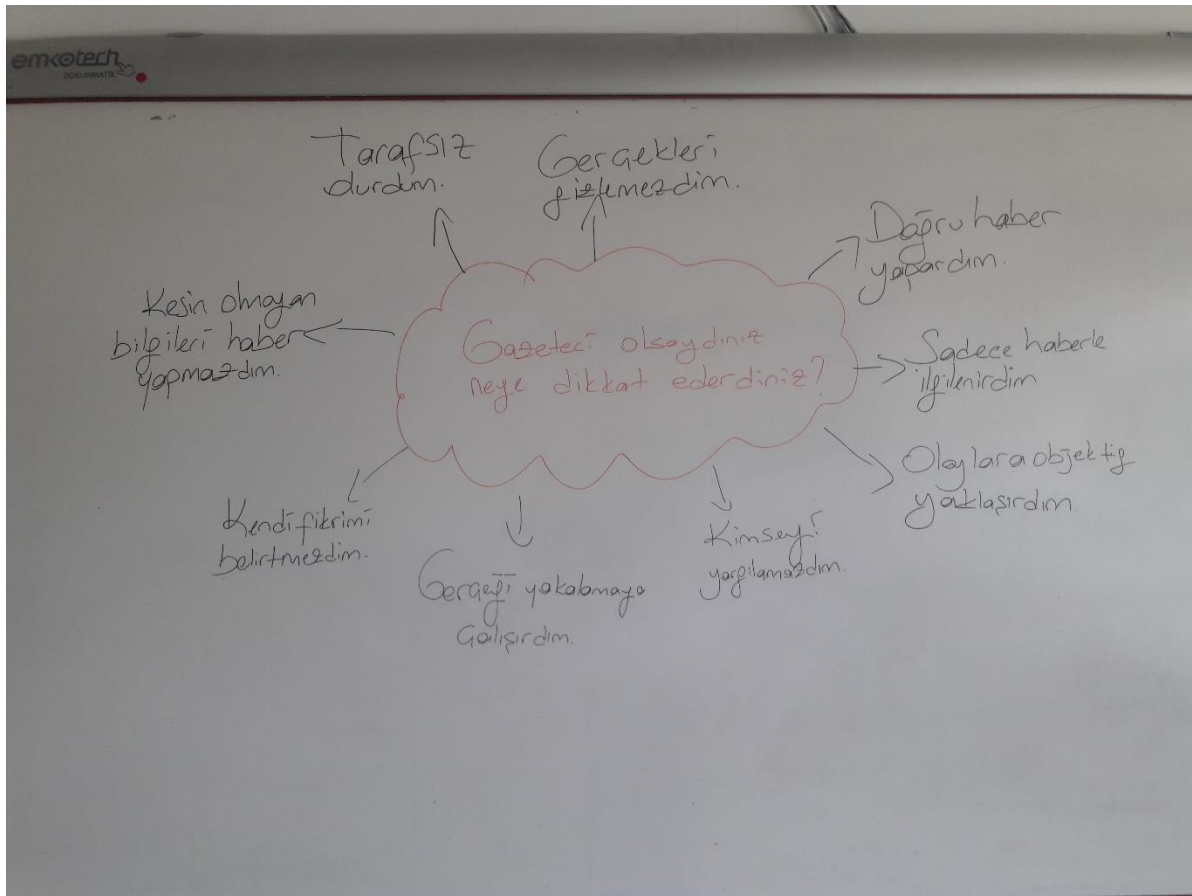
Ölçüt2: İyi bir medya okuryazarının 3 özelliğini ifade edebilmenin niteliği

Ölçüt3: Medya okuryazarının 3 özelliğinin gerekçelendirme niteliği

Öğrencilerin puanları göz önüne alındığında ölçüt 1, 2, 3'de öğrencilerin 2 tanesinin tam puan aldığı 14'ünün ise tam puan alamadığı gözlenmektedir. Ölçüt 1 temele alındığında öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun karikatür okuma ve yorumlama becerilerine görece sahip olduğu ve karikatürü verilen sözle ilişkilendirebildikleri görülmektedir. Ölçüt 2 dikkate

alındığında öğrencilerin genel olarak iyi bir medya okur yazarının 3 özelliğini ifade edebilmenin niteliği noktasında başarılı oldukları söylenebilir. Son olarak ise ölçüt 3'te sadece 2 öğrencinin tam puan alması medya okur yazarının 3 özelliğini gerekçelendirme noktasında başarılı olamadıklarının göstergesidir. Öğrencilerin iyi bir medya okur yazarının sahip olması gereken özellikleri kavradıkları sonucuna ulaşılabilirken, bu özellikleri gerekçelendirme noktasında zorluk çektikleri görülmektedir. Aşağıda kazanımla ilişkili olarak hazırlanan "Gazeteci olsaydınız neye dikkat ederdiniz?" sorusu sorularak yapılan beyin fırtınası örneği sunulmuştur:

Fotoğraf 4.2.4: Beyin Fırtınası Örneği

Öğrencilerin kazanımla ilişkin sahip olması gereken bilgi ve becerileri edindikleri ayrıca karikatür okuma ve yorumlama becerisine sahip oldukları gözlemlenmektedir.

4.3. Öğrencilerin Kendilerine Sunulan Karikatürleri Yorumlama Sürecinde Oluşturdukları Ürünlerin ve Sınıf İçi İletişimin Niteliği Nasıldır?: Örnek Uygulama 3

Ders	Kazanım	Süre	Etkinlik
Sosyal Bilgiler	Çeşitli kültürlerle yönelik kalıp yargıları sorgular.	3 Ders Saati (40'+40'+40')	-Etkinlik 1:İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz -Etkinlik 2: Karikatür Kitabı Çiziyoruz

Dersin giriş kısmında öğrencilerin hazır bulunuşluklarını ölçmek ve güdülemek için konu hakkında önceden hazırlanan sorular sorulmuştur. Daha sonrasında öğrencilerin konu ile ilgili eksikliklerini kapatmak amacıyla slayt üzerinden kısa bir sunum gerçekleştirildikten sonra karikatürler öğrencilere tanıtılarak ön bilgilendirme yapılmıştır. Ön bilgilendirme süreci tamamlandıktan sonra öğrenciler önceden belirlenmiş kazanıma uygun bir karikatürle karşı karşıya getirilmiştir.

İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz

1.Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir?

Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

2.Size göre kişiler sahip oldukları maddi olanaklar, makamlar ya da unvanlara göre mi saygı görmelidir? Neden

3.Siz okulunuzdaki temizlik görevlilerinin isimlerini biliyor musunuz? Onlarla iletişiminiz nasıldır? Hiç onlardan birinin yaşam öyküsünü dinlediniz mi? Lütfen samimi duygu ve düşüncelerinizi yazınız.

Aşağıda “İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz” etkinliği ile ilgili sınıf içi iletişim örneği verilmiştir.

Sınıf İçi İletişim Örneği 1

Öğrt: Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir?

Öğr3: İnsanları, fakir, zengin, eğitilmiş, eğitimsiz oldukları için yargılamamalıyız. Onları insan oldukları için sevmeliyiz. Birinci annenin tutumu yanlış çünkü temizlik görevlisi olmak onun seçimi değildi belki de.

Öğr7: Herkesin hayata farklı bakış açıları vardır. Bu bakış açısı olayları farklı değerlendirmelerini sağlar.

Öğrt: Sizin tanık olduğunuz benzer bir olay oldu mu? Siz o kişinin yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?

Öğr7: Ben tanık oldum hocam. Bir gün vapurda giderken bir babayla çocuk oturuyordu. Karşıda temizlik yapan görevli çocukla ilgili “Eğer sende okumazsan sonun bu genç gibi olur” dedi.

Öğrt: Bu olayda seni rahatsız eden bir şey var mıydı?

Öğr7: O genç adına çok üzuldüm.

Öğrt: Neden üzüldün peki?

Öğr7: Çünkü kendimi o kişinin yerine koyduğumda değersiz hissetmişim. Oysaki insanlara verilen değer meslekler veya makamlarla değil sevgiyle ölçülmelidir.

Çocukların yorumlarından yola çıkacak olursak bir çoğunun empati becerisinin çok gelişmiş olduğunu gözlemliyoruz. Ayrıca olayları değerlendirirken olayların arka planını da ihtimaller içerisine almaları objektif bir değerlendirmeye yaklaştıklarını gösterir. Çünkü duygusal yaklaşımdan çok olayları oluşturan koşullara da değiniyorlar. Örneğin Öğr3’ün “belki onun seçimi değildi” sözü ihtimalleri varsaydığını gösterir. Aynı zamanda bu karikatürle ilgili sınıf içi etkileşimlerdeki diyaloglardan yola çıkacak olursak Öğr7’nin “insanlara verilen değer meslekler veya makamlarla değil sevgiyle ölçülmelidir.” sözü insani değerleri içselleştirdiği ve sevgiyi ölçüt olarak kabul ettiği sonucuna bizi ulaştırır. Öğrenci değerlendirmeleri dikkate alındığında karikatürün düşünsel süreçlere katkı sağlamasının yanında kişilerin değerlerinin oluşumuna da etki ettiği söylenebilir. Başka bir şekilde ifade edecek olursak karikatürler öğrencilerin düşünsel, ahlaki ve empatik açılarından gelişimine katkı sağlamaktadır. Aşağıda bir başka sınıf içi iletişim kesitine yer verilmiştir.

Sınıf İçi İletişim Örneği 2

Öğrt: Size göre kişiler sahip oldukları maddi olanaklar, makamlar ya da unvanlara göre mi saygı görmelidir?

Öğrt4: Hayır. Çünkü her insan aslında aynıdır ve davranışlarına göre saygı görmelidir.

Öğr7: İnsanlar saygıyı sahip oldukları makamlara göre değil, gerçek kişiliklerine göre almalıdır.

Öğr8: Bir insana para, unvan vs. için saygı duyuyorsanız zaten duymayın. O bir insan ve canlı olduğu için saygı duymamız gerekir.

Öğr5: Şu anki yaşadığımız dünyada böyle ama bana göre makamlara göre insanlara saygı göstermemeliyiz.

Öğr1: Hayır. İnsanlar zengin diye saygı görüp fakir diye saygı görmezse burada eşitlik olmaz.

Öğrencilerin karikatürü okuyarak evrensel ahlak ilkelerinden eşitliğe ulaştığı söylenebilir. Bunun yanı sıra karikatür öğrencilerin ahlaki, düşünsel ve empati becerilerinin de gelişmesine de katkı sağlamıştır. Öğr8'in "O bir insan ve canlı olduğu için saygı duymamız gerekir." ifadesindeki insan ve canlı kavramlarını beraber kullanması, öğrencinin insanlar dışındaki canlılara da değer verilmesi gerektiği düşüncesine sahip olduğu söylenebilir. Aşağıda bir başka sınıf içi iletişim kesitine yer verilmiştir.

Sınıf İçi İletişim Örneği 3

Öğrt: Siz okulunuzdaki temizlik görevlilerinin isimlerini biliyor musunuz? Onlarla iletişiminiz nasıldır? Hiç onlardan birinin yaşam öyküsünü dinlediniz mi?

Öğr5: Bilmiyorum hocam. Ama gördüğümde selam veriyorum. Ya da bir şey isteyeceğim zaman kibar bir şekilde rica etmeye özen gösteriyorum.

Öğr4: Bilmiyorum. Siz sorana kadar isimlerini öğrenmek hiç aklıma gelmemişti.

Öğrt: Sence isimlerini öğrenme gerekliliğini neden hissetmedin?

Öğr4: Çünkü çok iletişim kurma gereği duymadım. İsimlerini de bu yüzden öğrenmedim.

Öğrt: Peki mesela ben ismini bilmeseydim ne hissederdin?

Öğr4: Kendimi kötü hissedirdim öğretmenim. Ne demek istediğinizi şimdi anlıyorum.

Öğrt: Peki çocuklar biriyle ismiyle hitap etmek neyin göstergesidir?

Öğr7: Bu sorunuza birine ismiyle hitap etmemek neyin göstergesidir şeklinde cevap vermek istiyorum. Birine ismiyle hitap etmemek ona saygı duymamanın ve değer vermemenin göstergesidir. Çünkü insanlar isimleriyle tanınırlar.

Sınıf içi iletişimde öğrencilerin verdiği cevaplar dikkate alındığında öğrencilerin bireylere isimleriyle hitap etmenin önemini fark etmelerine rağmen uygulamada bu farkındalıkla hareket etmediklerini görüyoruz. Bunun yanı sıra öğrencilerin herhangi bir insana makamından ya da unvanından dolayı saygı duymadıklarını söyledikleri halde iletişim kurma gereği duymamaları söyledikleriyle eylemlerinin uyuşmadığını göstermektedir. Aşağıda “İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz” etkinliğinin öğrenci ürünleri sunulmuştur.

Ö8:

1.Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

Bu karikatürde benzer kimseyi yaptığı işe göre, hayatına, makamına göre sorgulamamız gerektiğini belirtiyor. Benzer insanların gelişmişlik düzeyi konuşmasından veya davranışlarından belli olur. Saygı olan davranışları hep toplumu kendi de aitemizi etkiler.

Ö8'ün vermiş olduğu cevap incelendiğinde, karikatür okumayı ve yorumlamayı doğru bir şekilde yaptığı ve fikirler öne sürebildiği söylenebilir. Öğrenci, bir insanın bireysel gelişmişlik düzeyinin öğretim durumu ile değil davranışları ve konuştukları ile belirlenebileceğini söylemektedir. Bu yorumuyla toplumda genel olarak bulunan eğitim algısının dışında bir yorum yapmıştır. Öğrenciye göre önemli olanın kişilerin meslekleri ya da unvanları değil, insanlara karşı saygı temelinde yapılan tutum ve davranışlardır. Aşağıda aynı soruya ilişkin Ö14'ün yanıtına yer verilmiştir.

Ö14:

1.Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

Bence verilmek istenen mesaj insanların maddi olanaklarından dolayı onları eleştirmek doğru değildir. Çünkü onların yaşam biçimleri herkesinki gibi olmayabilir.

Ö14 burada temizlik görevlisinin eleştirilmesini doğru bulmamasındaki en önemli unsur yaşam koşullarındaki farklılıkla ilişkilendiriyor. Bunun yanı sıra öğrenci kişilerin meslekleri ya da makamlarından dolayı eleştirilmemesi gerektiğini, toplumda kişiler arası farklılıkların olabileceğini ve önemli olanın maddi olanaklar değil insani değerlerin gelişmiş olmasının önemli olduğunu düşünüyor. Verilen cevap aynı zamanda bize öğrencinin karikatür de verilmek istenen mesajı anladığını ve bu mesajı yorumlayabildiğini göstermektedir. Aşağıda aynı soruya ilişkin Ö12'ün yanıtına yer verilmiştir.

Ö12:

1.Sizce karikatüristin çizdiği bu karikatürle verdiği mesajlar neler olabilir? Karikatürü okuyarak kişisel algınızı detaylarıyla yazınız.

Bence bu karikatür de diğer insanlar için genişletti iş imkanları yaratmak ve onlara daha iyi bir dünyada yaşama imkanı sunabiliriz.

Ö12'nin vermiş olduğu cevap dikkate alındığında sadece problemi tespit etmemiş aynı zamanda probleme yönelik çözüm önerileri sunduğu görülebilir. Odaklandığı cümle "Eğer okursan bu insanlar için daha iyi iş imkanları yaratabilir, çok daha güzel bir dünyada yaşamalarına sebep olabilirsin" dir. Öğrenci cevabıyla önemli olanın durumlar ve olaylar

üzerine düşünmek değil diğer insanlara da iyi imkanlar sunmak için çalışmak ve gayret etmek olduğunu düşünmektedir. Aşağıda etkinliğin 2. Sorusuna ilişkin Ö10'un cevabına yer verilmiştir.

Ö10:

2. Size göre kişiler sahip oldukları maddi olanaklar, makamlar ya da unvanlara göre mi saygı görmelidir? Neden?

Hayır çünkü bu olanaklara sahip olmak insanların elinde değildir. Her insana insan olduğu için saygı göstermeliyiz.

Ö10, yazmış olduğu cevapta insanlara, her şeyden önce insan oldukları için saygı duymamız gerektiğini düşünmektedir. Burada kişilerin maddi olanaklarının kendi seçimleri olmadığı bu sebepten saygının da buna göre gösterilmemesinin önemini fark ettiğini söyleyebiliriz. Aşağıda aynı soruya ilişkin Ö8'in yanıtına yer verilmiştir. Aşağıda aynı soruya ilişkin Ö8'in yanıtına yer verilmiştir.

Ö8:

2. Size göre kişiler sahip oldukları maddi olanaklar, makamlar ya da unvanlara göre mi saygı görmelidir? Neden?

Bence herkesin maddi olanaklarına ya da unvanlarına göre saygıyı göstermek doğru değildir. Çünkü herkes eşittir ve herkesin hakları, özgürlükleri vardır. Herkesin saygı görmesi gerekir.

Öğrencinin cevabı incelendiğinde kişilerin doğuştan sahip olduğu hak, adalet ve özgürlük gibi kavramların doğuştan sahip olunduğu maddi olanaklarla kazanılamayacağını kavradığı söylenebilir. Ayrıca insana saygının önemini ve her insanın insan oluşundan dolayı

saygı görmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aşağıda etkinliğin 3. Sorusuna ilişkin Ö14'ün cevabına yer verilmiştir.

Ö14:

3.Siz okulunuzdaki temizlik görevlilerinin isimlerini biliyor musunuz? Onlarla iletişiminiz nasıldır? Hiç onlardan birinin yaşam öyküsünü dinlediniz mi? Lütfen samimi duygu ve düşüncelerinizi yazınız.

Evet, hepsi olmasa da birkaçının biliyorum. Onlarla iletişiminim çok samimi değil fakat her yanlarından geçtiğimde "kolay gelsin" derim. Yaşam öykülerini dinlemedim ama mutlaka bir gün isterim. Hatta bazı insanlar bunları dinledikten sonra ellerindeki imkanları daha iyi olmaları,

Öğrenci daha önce hiç iletişim kurmadığını ifade etmesine rağmen değer verdiği için kolay gelsin dediğini ayrıca iletişim kurmakta istekli olduğunu ve empati yapıp var olan koşullara ilişkin farkındalığının olabileceğini ifade etmektedir. Aşağıda aynı soruya ilişkin Ö12'nin yanıtına yer verilmiştir.

Ö12:

3.Siz okulunuzdaki temizlik görevlilerinin isimlerini biliyor musunuz? Onlarla iletişiminiz nasıldır? Hiç onlardan birinin yaşam öyküsünü dinlediniz mi? Lütfen samimi duygu ve düşüncelerinizi yazınız.

Bazı temizlik görevlerinin isimlerini biliyorum. Ancak daha birkaç tanesi dışında çok bir diyalog ~~kurmadım~~ kurmadım. Onlara her zaman saygılı davranmaya çalışıyorum. Hiç birinin yaşam öyküsünü dinlemedim.

Öğrenci iletişim kurmadığını ancak empati kurarak sınıfı daha temiz bırakmaya özen gösterdiğini ifade ederken aslında kişilere makamlarına unvanlarına mesleklerine göre değer vermediğini eyleme dönüştürerek göstermektedir. Aşağıda bu etkinliğin analiz sonuçlarına ilişkin tabloya yer verilmiştir. Tablonun altında da analiz sürecinde işe koşulan temel ölçütler de sunulmuştur.

Tablo 4.3.1: İnceleme Konumuza Karikatürle Bakıyoruz Etkinlik Rubriği

Çok Nitelikli:12	Nitelikli:3	Ortalama:1	Geliştirilmeli	
Öğrenci No	Ölçüt 1	Ölçüt 2	Ölçüt 3	Toplam
ÖĞR1	4	4	4	12
ÖĞR2	4	0	4	8
ÖĞR3	3	2	4	9
ÖĞR4	4	4	4	12
ÖĞR5	4	4	4	12
ÖĞR6	3	4	4	11
ÖĞR7	4	4	4	12
ÖĞR8	4	4	4	12
ÖĞR9	4	4	4	12
ÖĞR10	4	4	4	12
ÖĞR11	2	4	4	10
ÖĞR12	2	2	2	6
ÖĞR13	4	4	4	12
ÖĞR14	4	4	4	12
ÖĞR15	4	4	4	12
ÖĞR16	4	4	4	12

Ölçüt1: Ana karikatürün okunması verilen mesajların yorumlanması

Ölçüt2: “Size göre kişiler sahip oldukları maddi olanaklar, makamlar ya da unvanlara göre mi saygı görmelidir?” sorusuna ilişkin yorumların niteliği

Ölçüt3: “Siz okulunuzdaki temizlik görevlilerinin isimlerini biliyor musunuz? Onlarla iletişiminiz nasıldır? Hiç onlardan birinin yaşam öyküsünü dinlediniz mi? “ sorusuna ilişkin yorumların niteliği. Aşağıda “Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.” Kazanımına ait diğer etkinlik örneği sunulmuştur.

Etkinlik Zamanı 1.

Yolun iki tarafındaki horozların birbirini anlamama sebebi ne olabilir, Sizce karikatüristin vermek istediği mesaj nedir? Lütfen kişisel görüşlerinizi yazınız.

Aşağıda hazırlanan etkinliğe ait öğrenci ürünleri sunulmuştur.

Etkinlik Zamanı 1.

Yolun iki tarafındaki horozların birbirini anlamama sebebi ne olabilir, Sizce karikatüristin vermek istediği mesaj nedir? Lütfen kişisel görüşlerinizi yazınız.

Bicbirlerini anlamamalarının nedeni hep kendi bakış açılarından bakmaları, empati kurmamaları.

Öğr 16'nın empati kavramını bildiği ve empati kavramıyla karikatür yorumlamasını yapabildiği gibi anlaşılacak ile empati arasında bağlantı kurarak karikatürde verilen mesajı anladığı sonucuna ulaşılabilir.

Ö11:

Etkinlik Zamanı 1.

Yolun iki tarafındaki horozların birbirini anlamama sebebi ne olabilir, Sizce karikatüristin vermek istediği mesaj nedir? Lütfen kişisel görüşlerinizi yazınız.

Her ikisi de birbirini anlamıyor Hatta anlamak istemiyor. İnsanlar hata yapsa veya birşey sorarsa ve bu soru saçma olsa hiçbirini anlamıyor. Aslında olması gereken birbirlerine yardım etmeleri, kendilerini karşılarındaki kişinin yerine koymaları. Böyle olmazsa zaten kavga ederler ve anlaşamazlar.

Öğr11 bir bireyin başka bir bireyi anlayabilmesi için empati yapabilmenin büyük bir öneme sahip olduğunu düşünmektedir. Çünkü olması gerekeni “kendilerini karşısındaki kişinin yerine koymaları” şeklinde açıklamıştır. Bunun yanı sıra Öğr11 her iki horozun da birbirlerini anlamadıklarını hatta anlamak istemediklerinin söyleyerek empati kurabilme de karşısındaki kişiyi anlama isteğinin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Ö5:

• Etkinlik Zamanı 1.

Yolun iki tarafındaki horozların birbirini anlamama sebebi ne olabilir, Sizce karikatüristin vermek istediği mesaj nedir? Lütfen kişisel görüşlerinizi yazınız.

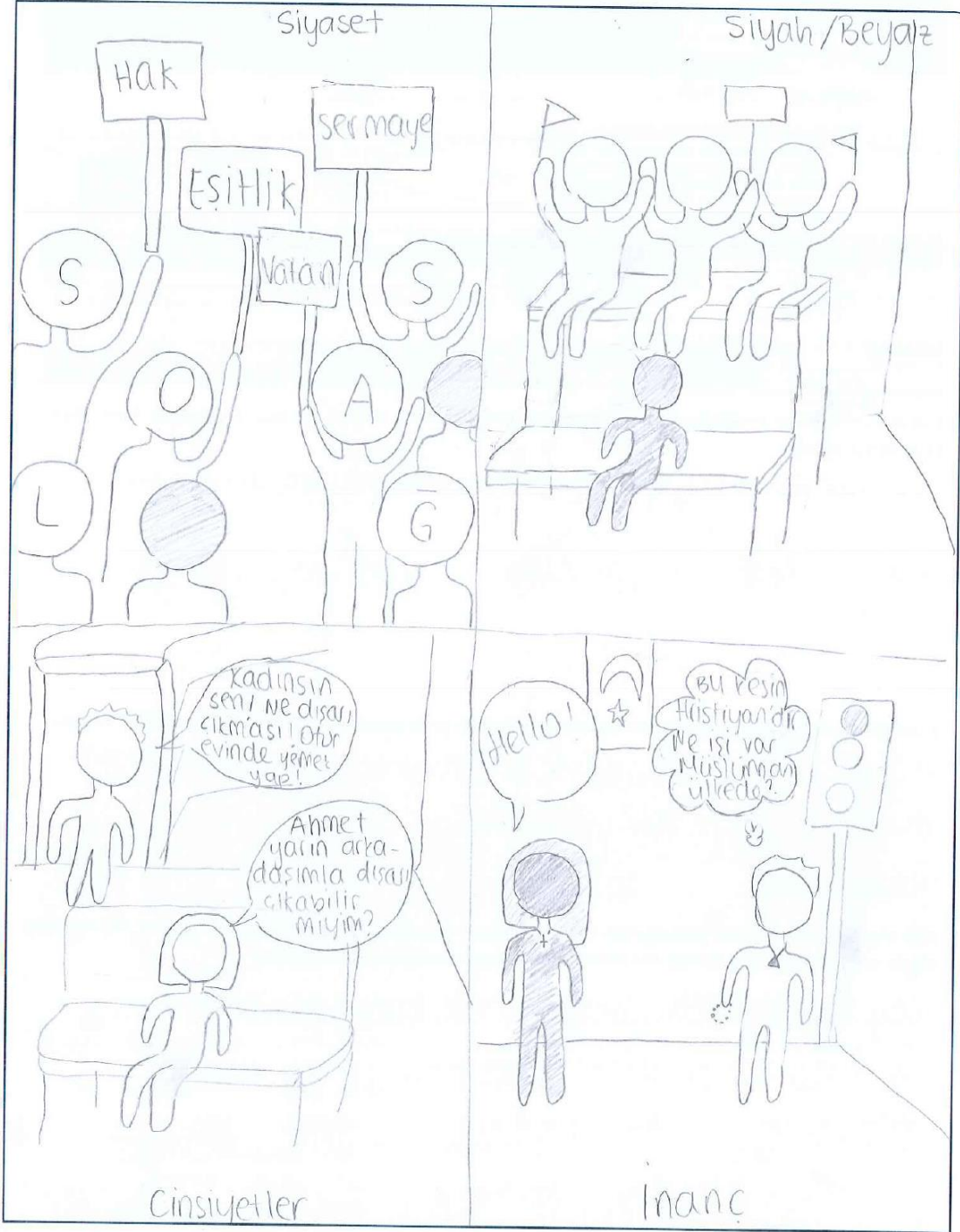
Bu karikatürde, karikatürist horozları insan yerine koyup bir anlam çıkarmamızı istiyor. Ben insanların çoğu zaman problemlere kendi taraflarından bakmalarından bahsediyor. Kendini, karşısındaki insanın yerine koymadığımızı anlatıyor.

Öğr5'in karikatürü okuduğu, karikatürü yorumladığı ve aynı zamanda karikatürle günlük yaşamı da ilişkilendirdiği sonucuna ulaşılabilir. Bunun yanında öğrenci horozların karikatür içerisinde neden kullanıldığını anlamış ve bize bu yolla bir mesaj verildiğini belirtmiştir. Devamında ise empati değerinin önemine “insanların çoğu zaman problemlere kendi taraflarından bakmalarından bahsediyor.” cümlesiyle değinmiştir. Problemi tespit etmekle kalmamış aynı zamanda probleme yönelik çözüm önerileri de sunmuştur.

KARİKATÜR KİTABI ÇİZİYORUZ

Etkinlik: Toplum içerisinde farklı dış görünümlere, cinsiyetlere, bedensel yapılar, inançlara, siyasi görüşlere sahip bireyleriz ve bizler farklı görünsek de birer bütünü; farklılıklarımıza güzeliz. Farklı olduğumuzu, farklılıklarımızı anlatan bir kitap yazsaydınız kitabınızın kapağını nasıl tasarlardınız? Bunun için aşağıdaki kutucuğu kullanınız. Bunun dışında kitabınızın amacını açıklayan bir önsöz sayfası da hazırlayınız.

KİTABINIZIN KAPAĞI

Öğrencinin çizmiş olduğu kitap kapağı analiz edildiğinde 4 farklı gruplandırma yaptığı ve bu gruplandırmalara başlıklar koyarak farklılıkların bizler için gerçeklikler olduğu ve bu farklılıklarla yaşamamızın gerektiği mesajını başarılı bir şekilde verebildiğini söyleyebiliriz. Öğrenci gruplandırmaları “Siyaset”, “Siyah/Beyaz”, Cinsiyetler” ve “İnanç” diye isimlendirerek verilen yönergeye uygun çizim yaptığını göstermektedir. Her ne kadar 4 farklı başlık altında kitap kapağı oluşturulsa da yapılan gruplandırmalar incelendiğinde farklı gruplar kendi içerisinde farklılığı barındırmakta ve farklılıklar tüm toplumu oluşturmaktadır. Öğrenciye göre farklılıklar toplumların gerçekleri ve değerleridir.

Öğrencinin çizmiş olduğu kitap kapağındaki “Siyaset” başlığı altındaki görsel okunduğunda ellerinde pankartlar taşıyan insanlar olduğu görülmektedir. Çizilen insanların başlarına siyasi görüşlerini belli eden harfler yazılarak “Sağ” ve “Sol” kavramları oluşturulmuştur. Oluşturulan pankartlarda ise siyasi görüşlerin fikirlerini simgeleyen kavramlar yazılmış ve fikirlerin farklı oluşuna vurgu yapılmıştır. Hiçbir pankart kaldırmayan ve başlarında hiçbir harf bulunmayan kişiler de pankart gösteren kişilerle aynı yerde çizilmiş ve farklı fikirlere sahip bireylerin beraberce aynı ortamı paylaşabileceği mesajı verilmek istenmiştir.

“Siyah/Beyaz” başlığı altında yapılan çizim analiz edildiğinde ise biyolojik farklılıklar temelinde her farklılığın insanlar için zenginlik olduğu mesajı verilmeye çalışılmıştır. Öğrencinin vermek istediği mesajlardan birisi de çizim dikkatli bir şekilde incelendiğinde anlaşılabilir. 4 farklı kişi bir yere oturmakta ve “beyaz” bireyler, “siyah” olarak çizilmiş bireyin daha üzerinde oturur vaziyettedir. Dikkat edilmesi gereken başka bir nokta ise beyazların çoğunluğu oluşturduğudur. Verilmek istenen mesaj, çoğunluğun üstünlük olmaması gerektiği ve niceliksel olarak bir grup az sayıda kişiden oluşsa bile o gruba verilmesi gereken haklarda eşit olunması gerektiğidir.

Farklılıklarla ilgili verilmek istenen bir başka mesaj da “Cinsiyetler” üzerinden verilmiştir. Yapılan çizim analiz edildiğinde, toplumsal algılar, ön kabuller ve kadın-erkek eşitsizliği problemleri ile ilgili farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Konuşma balonları incelendiğinde dışarıya arkadaşıyla birlikte çıkmak isteyen bir kadının olduğu ve bir erkekten bunun için izin istediği görülmektedir. Erkek ise kadına cinsel kimliğini hatırlatmakta ve

sorumluluk belirlemeye çalışmaktadır. Öğrenci tarafından çizilen erkeğin “Otur evinde yemek yap” cümlesi toplumsal algıda kadına biçilen role eleştiri yöneltmektedir. “Siyah/Beyaz” başlığı altında konular üzerinden verilmek istenen mesaj “Cinsiyetler” başlığı altında çizilen görselde de verilmiştir. Kadın erkeğe göre daha aşağı bir konumda çizilmiş ve kadın erkek arasındaki eşitsizliğe bu çizimle vurgu yapılmıştır. Çizilen görselde dikkat edilmesi gereken bir başka nokta ise erkeğin konumunun kapıya yakın oluşudur. “Otur evinde yemek yap” diyen erkeğin dışarıya daha yakın çizilmesiyle yine toplumsal algıda erkek ve kadına biçilen rollere vurgu yapılarak erkeğin dışarıya özgür bir şekilde çıkabilirken kadınların çıkamadığına değinilmiştir.

Yapılan son görselde ise “İnanç” başlığı altında farklılıklara vurgu yapılmaktadır. Görseli okuduğumuzda çizimde kullanılan sembollerden anlaşılacak iki farklı bireyin iki farklı inanca sahip olduğudur. Boynunda haç kolyesi bulunan bir kadın “Hello” diyerek selam vermekte ve karşısındaki kişiyle iletişim kurmaktadır. Farklı bir inanca sahip olan bir başka kişi ise kendisinin dini inancından dolayı iletişim kurmak istememekte ve yaşamış olduğu ülkede bulunmasına şaşkınlıkla karşılık vermektedir. Görselde dikkat çeken bir başka ayrıntı ise sağ tarafta çizilen trafik lambasıdır. Çizimde “Dur!” anlamına kırmızı ışığın karalanarak

KARİKATÜR KİTABI ÇİZİYORUZ

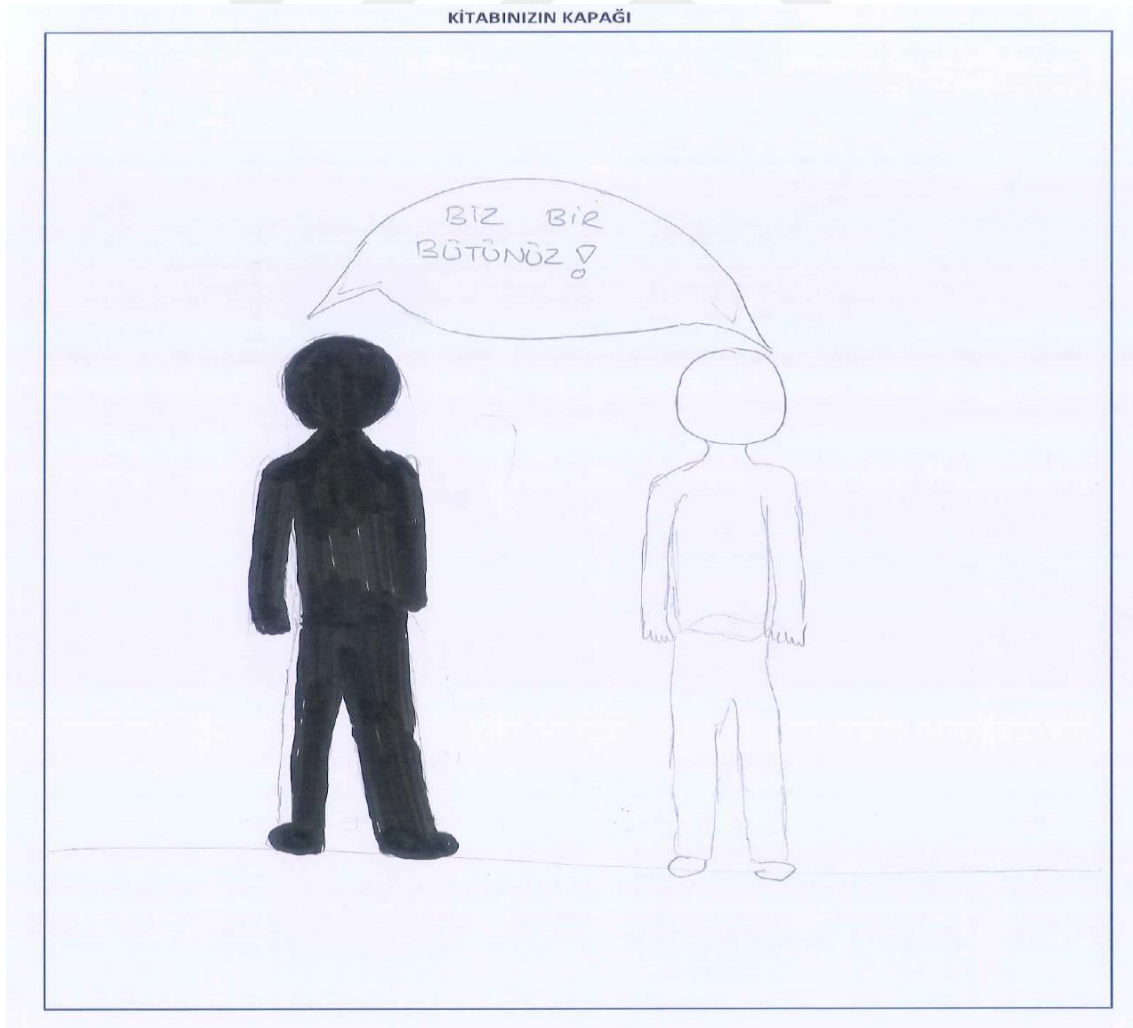
Etkinlik: Toplum içerisinde farklı dış görünüşlere, cinsiyetlere, bedensel yapıya, inançlara, siyasi görüşlere sahip bireyler ve bizler farklı görünsek de birer bütündür; farklılıklarımızla güzeldir. Farklı olduğumuzu, farklılıklarımızı anlatan bir kitap yazsaydınız kitabınızın kapağını nasıl tasarlardınız? Bunun için aşağıdaki kutucuğu kullanınız. Bunun dışında kitabınızın amacını açıklayan bir önsöz sayfası da hazırlayınız.

KİTABINIZIN KAPAĞI

belirginleştirilmesi ile farklı inançlar arası iletişimsizlik ve hoşgörüsüzlük arasında bir bağlantı kurulmuş olabilir. Öğrencinin vermek istediği mesaj bunun yanında hoşgörüsüzlüğe, dini özgürlüğün olmamasına ve eşitsizliğe “Dur” demek de olabilir.

Öğrenci hedeflenen kazanıma uygun ürün” ortaya çıkartmıştır. Öğrencinin çizmiş olduğu kitap kapağını inceleyecek olursak öğrenci toplum içerisinde farklılıkların gerçekler olduğunu ve insanların da bu gerçeklerle yaşamasının birer zenginlik olduğunu düşünmektedir. Bu zenginlik aynı zamanda toplum için güzeldir. Öğrencinin çizmiş olduğu kitap kapağı toplumun farklı kesimlerinden insanların olduğu ve bunların beraber mutlu bir şekilde yaşayabileceğinin mesajını bizlere vermektedir. Vurgulanan mesaj, hangi ırktan olursan olsun ister insanların genelinden farklı ister kadın ister erkek olsun her bir kişinin insan oluşundan dolayı değerli olduğu ve güzel olanın da bu farklılıklarla beraber yaşamak olduğudur. Öğrencinin vurgulamak istediği noktalardan birisi de biyolojik ya da fiziksel farklılıklar olmasa bile insanların farklı düşüncelerinin olması da bizler için birer zenginlik olduğudur. Aynı saç modeli, rengi ve aynı cinsiyete sahip kişilere konuşma balonlarıyla farklı

renkler söylenerek, biyolojik ya da fiziksel farklılık olmasa bile fikir farklılıklarının da olması gerektiği ve zenginliğin farklılıklar olduğu vurgulanmıştır.

Öğrencinin çizmiş olduğu kitap kapağı incelendiğinde toplum içerisinde farklılıkların toplumsal bütünleşme ve kaynaşmaya engel olmayacağı mesajı okunmaktadır. Siyah ve beyaz olarak sembolize edilen farklılık kavramı, bireylerin bir araya gelmesinde iletişim kurmasında ve beraber yaşamalarında bir engel oluşturmaması gerekmektedir düşüncesini kazandırmak istemektedir. Öğrencinin sadece çizim yaparak farklılıkların zenginlik olduğunu anlatmak istememesi, çizmiş olduğu resme “Biz farklılıklarla bütünüz.” şeklinde slogan eklemesi, çizimi oluştururken verilen yönergeyi dikkate aldığı, yönergeyi uyguladığının ve kazanıma uygun slogan oluşturabildiğinin de bir göstergesidir.

KİTABINIZIN ÖNSÖZ SAYFASI

ÖNSÖZ

Herkes bu dünyada aynı olmak zorunda değil !
Kimse başka biri farklı özelliklere sahip değil
Onu yargılayamaz. Hele ayrıca da zaten birbirine
benzer insanlar bir bütünler. Onlar herşeyin farkında.
Ama ona rağmen bir bütün halinde ve
birbirlerini hep koruyor. İşte bu onların
hikayesi. Her birinin hikayesi ile hem yaşadığınızı
hem geleceğinizi belki de sınırlandıracağınız şeyler
olabilir. Zaten asıl amacım biraz olsun
onları yargılamadan anlamak ve
desteklemek

Öğrencinin yazmış olduğu önsöz incelendiğinde birbiriyle karıştırılabilecek “Aynı”, “Farklı” ve “Benzer” kavramlarına hâkim olduğu görülmektedir. “Herkes bu dünyada aynı olmak zorunda değil” cümlesiyle kişilerinin birbirlerini aynılaştırmaya çalışmasının doğru olmadığını ifade etmektedir. Öğrenci aynı zamanda herkesin birer hikayesinin olduğuna ve bizlerin de bu hikayeleri dinlemek ve anlamak amacıyla olmamız gerektiğine vurgu yapmaktadır. Toplumsal bütünleşme ve kaynaşmanın da önemli olduğunu vurgulayan öğrenci birbirlerinden farklı olsa da tüm insanların birbirlerini koruması gerektiğini düşünmektedir. Son olarak ise yazılanlardan farklılıklar birer zenginlik ve gerçek olduğunu ve bir kimsenin başka birini farklı olmasından dolayı yargılamaması ve dışlamaması gerektiğini anlıyoruz.

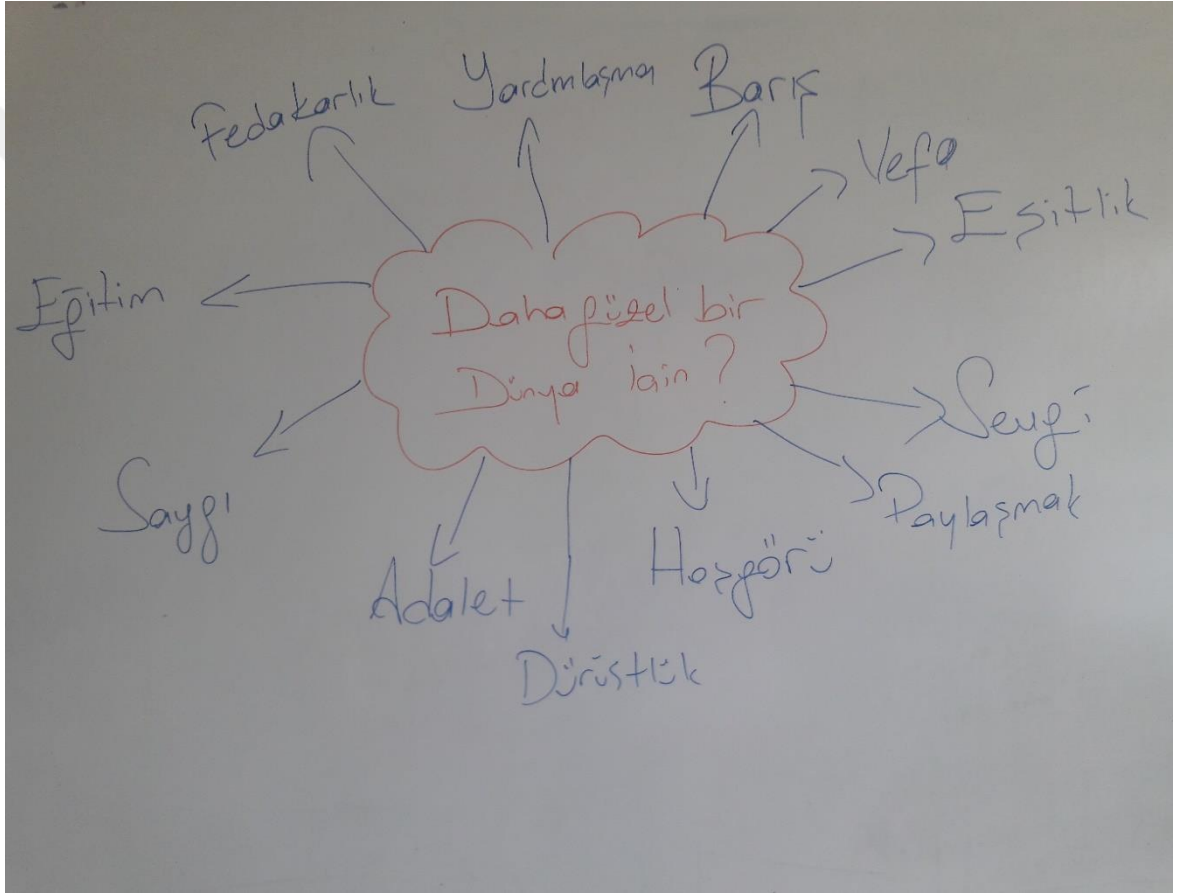
KİTABINIZIN ÖNSÖZ SAYFASI

İnsanlar farklı görüş, cinsiyet, ırk, inanç ve siyasi görüşlere sahip olabilirler. Bazı insanlar diğerlerini bunlardan dolayı yargırlar. Fakat bu tamamen yanlış bir düşüncedir. İnsanlar farklı görüş, cinsiyet, ırk, inançlara sahip olsalar bile unutmamalı ki biz insanlar hepimiz bir bütünü oluşturuyoruz ve bunun kıymetini bilmek çok önemlidir.

Öğrencinin yazmış olduğu önsöz incelendiğinde farklılıkların bir toplum içerisinde neden olması gerektiğini ve insanların farklılıkları birer zenginlik olarak görmesi gerektiğini

düşünüyor olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencinin yazdıklarından kişiler arası farklılıkların gayet doğal bir durum olduğu ve insanların siyasi görüşü, cinsel kimliği ve inançlarından dolayı yargılanmaması gerektiğini düşündüğünü söyleyebiliriz. Her farklı özelliğe sahip bireyin toplum içerisinde puzzle parçaları gibi bir bütünü oluşturduğunu düşünmekte ve bu farklılıklarla oluşan bütünün de oldukça kıymetli olduğunu söylemektedir. Aşağıda kazanıma uygun olarak hazırlanan “Daha güzel bir Dünya için ne gereklidir?” sorusuna ait beyin fırtınası etkinliği ürünü sunulmuştur.

Fotoğraf 4.3.2: Beyin Fırtınası Örneği

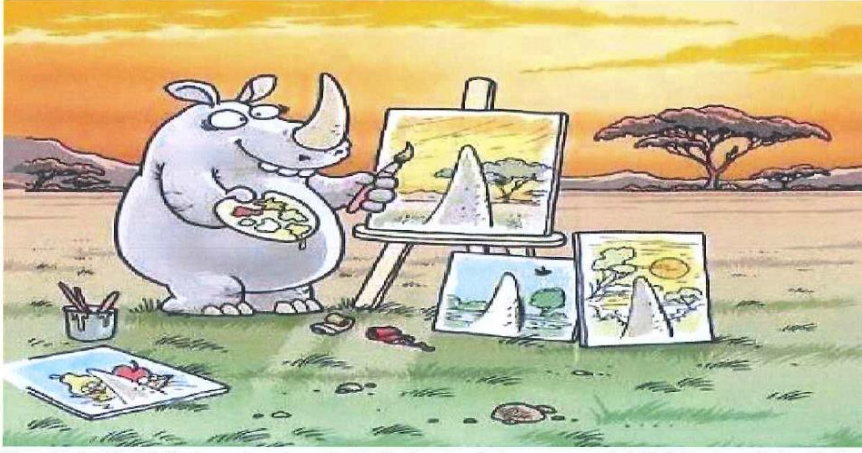
Öğrencilerin karikatürü doğru okuyup yorumladıkları gibi sahip olunması gereken değerleri de doğru bir şekilde ifade ettikleri gözlemlenmektedir.

4.4. Öğrencilerin Kendilerine Sunulan Karikatürleri Yorumlama Sürecinde Oluşturdukları Ürünlerin ve Sınıf İçi İletişimin Niteliği Nasıldır? Örnek Uygulama 4

Ders	Kazanım	Süre	Etkinlik
Sosyal Bilgiler	-	3 Ders Saati (40'+40'+40')	- İnceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz

İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz

Bu dersi sorularıyla ve etkinlikleriyle işleyen Sosyal Bilgiler öğretmeni sizsiniz. Lütfen aşağıdaki karikatürü dikkatle okuyunuz. Bu dersin konusu ne olabilir?. Ardından öğrencilere karikatürle ilgili 2 soru soracaksınız. Bu sorular neler olurdu? İlgili yerlere soruları yazınız.

Sizce bu karikatürün temel materyal olduğu bu dersin konusu ne olabilir? Neden böyle düşündünüz?

Bu dersin konusu: Dar bakışlılık

Çünkü, sürekli aynı yere bakıyor ve ayrıntıları değiştiriyor fakat düşünce hala aynı.

Soru 1:

Sizce bu karikatürün ana düşüncesi nedir? Hayatınızdaki örnek vererek açıklayınız.

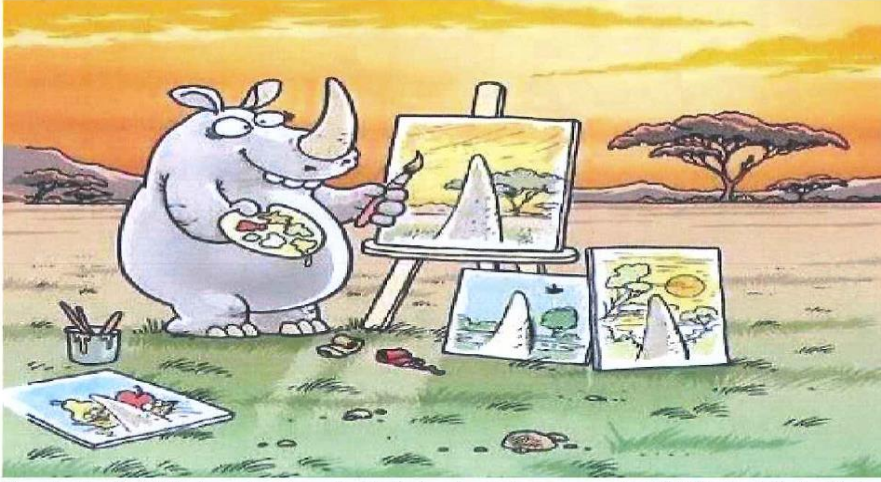
Soru 2:

Siz bu probleme karşı nasıl çözümler üretirseniz? örnek vererek açıklayınız.

Öğrencinin etkinlik kağıdını incelediğimizde, öğrencinin karikatür okumaya ve yorumlamaya ilişkin becerilerinin iyi düzeyde oldu söylenebilir. Bunun yanı sıra ölçütler dikkate alındığında öğrencinin dersin konusu, dersin konusunun nedeni, soruların niteliğinin başarılı olduğu gözlenmektedir. Aynı zamanda dersin konusunun “Dar Bakışlılık” olarak belirlenmesi öğrencinin farklı düşüncelerin ortaya çıkabilmesi için farklı yönlerden bakabilme becerisine sahip olunması gerektiğini düşündüğünü söyleyebiliriz. Aşağıda aynı etkinliğe ait bir başka öğrenci ürünü sunulmuştur.

İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz

Bu dersi sorularıyla ve etkinlikleriyle işleyen Sosyal Bilgiler öğretmeni sizsiniz. Lütfen aşağıdaki karikatürü **dikkatle okuyunuz**. Bu dersin konusu ne olabilir?. Ardından öğrencilere karikatürle ilgili 2 soru soracaksınız. Bu sorular neler olurdu? İlgili yerlere soruları yazınız.

Sizce bu karikatürün temel materyal olduğu **bu dersin konusu** ne olabilir? Neden böyle düşündünüz?

Bu dersin konusu: Gördüklerimiz hayal etiklerimizden farklıdır.

Çünkü, tipik düşüncelerimiz gibi hayal etiklerimizde değişiklik gösterir.

Soru 1: Gördüklerimiz mi daha sıradandır, yoksa görmek istediklerimiz mi? Neden

Soru 2: Bakış açılarımız gördüklerimizin en büyük değişkeni midir?

Öğrencinin etkinlik kağıdını incelediğimizde, öğrencinin karikatür okumaya ve yorumlamaya ilişkin becerilerinin iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Öğrenci aynı zamanda, resim yapan gergedanın hayal kurmadığını düşünmektedir. Ders konusunun “Gördüklerimiz hayal ettiklerimizden farklıdır.” şeklinde yazılması gergedanın gördüğünü çizdiğinin ve bunun ötesine geçemediğinin bir göstergesi olarak görülmüştür. “Gördüklerimiz mi daha sıradandır yoksa görmek istediklerimiz mi?” sorusuyla da öğrencinin karikatürde verilmek istenen mesaja ilişkin bir soru yazma becerisine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu öğrenci etkinlik kağıdında ilk olarak karikatür okumayı doğru bir şekilde yapmış okuduğu karikatürü yorumlamış ve yorumladığı bu karikatür de verilmek istenen mesaja ilişkin soru yazmıştır. Karikatür üzerinden anlatacak olursak: Gergedanın sabit olarak resmettiği resimlerdeki değişmeyen unsur burnu; değişen farklılık gösteren ise tablolara resmettiği arka temadır. Öğrencinin sorduğu soruyla karikatürü doğrudan ilişkilendirilebiliyor. Ayrıca bize “sıradanın” ne olduğunu sorması sorusu bir manzarayı herkes aynı şekilde görür ancak herkes farklı yorumlar çıkarımına ulaştırmak istemesindedir. Buradan da şuna ulaşılabilir karikatürde verilmek istenen mesajla hayal gücü ve bakış açısının önemini de fark etmemizi istiyor.

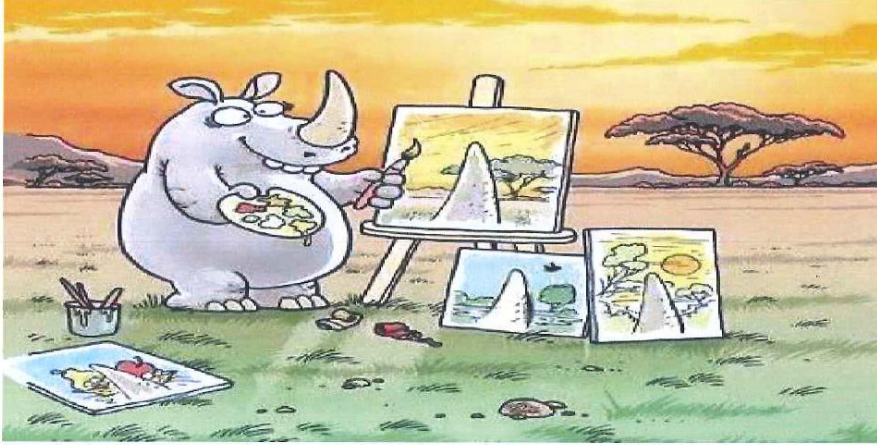
“Bakış açılarımız gördüklerimizin en büyük değişkeni midir? “sorusunda ise karikatürdeki görsele farklı bir açıdan daha bakmamızı sağlıyor. Karikatürde gergedanın sabit bir teması var gergedan burnu ki bu burun öğrencinin bize anlatmak istediği kadarıyla baktığı yer yani bakış açısı ortaya çıkardığı tablolar ise: Gergedan burnu farklı mevsimleri anlatan tablolar. Burada öğrenci sorduğu soruyla olaylara ve gergedanın çizdiği görseli farklılaştıran değişkenin bakış açısı olduğunu bize anlatmaya çalışmasıdır. Bu etkinlik kağıdında öğrenci bizim hayal gücünün ve bakış açısının önemini fark etmemizi sağlıyor.

Öğrenci etkinlik kağıdında görmekle bakmak arasında da bir farkın olduğunu bize anlatmak istiyor. Verilen etkinlik kağıdına baktığımızda resim çizen bir gergedanın olduğunu söylemek bakmakken, resim çizen bir gergedanın ötesinde karikatürden mesajlar alabilmek ve karikatürü yorumlayabilmek ise karikatürü görmektir. Öğrenci de karikatürde sadece resim çizen bir gergedana bakmamış, karikatürle verilmek istenen mesajı kavramış ve karikatürü görebilmiştir. “Gördüklerimizin hayal ettiklerimizden değişkenlik göstermesi” içinde bakmanın ötesinde görme becerisine sahip olmamız ve bakış açılarımızın geniş olması gerekmektedir. Verilen etkinlik kağıdında öğrencinin bakmakla görmek arasındaki farkı ayırt

ettiğini ve karikatürü görebildiğini söyleyebiliriz. Aşağıda aynı etkinliğe ait bir başka öğrenci ürünü sunulmuştur.

İnceleme Konumuza Karikatür İle Bakıyoruz

Bu dersi sorularıyla ve etkinlikleriyle işleyen Sosyal Bilgiler öğretmeni sizsiniz. Lütfen aşağıdaki karikatürü **dikkatle okuyunuz**. Bu dersin konusu ne olabilir?. Ardından öğrencilere karikatürle ilgili 2 soru soracaksınız. Bu sorular neler olurdu? İlgili yerlere soruları yazınız.

Sizce bu karikatürün temel materyal olduğu **bu dersin konusu** ne olabilir? Neden böyle düşündünüz?

Bu dersin konusu: Herkesin gerçeği ve gördüğünü aynı zanneder.
Çünkü, kişi, gördüğünü olduğu gibi dışa aktarır resmetmektedir.

Soru 1: Resim ve görülen arasında nasıl bir fark vardır?

Soru 2: Sizce karikatür size ne anlatıyor?

Öğrencinin etkinlik kağıdını incelediğimizde, öğrenci gerçek olanla gördüklerimiz arasında bazen farklılıklar olabileceğini anlatmaya çalışıyor. Bu öğrencinin karikatür yorumlamasının şu şekilde olduğunu varsayabiliriz: Gergedanın karşısında bir gerçeklik var o da ağaç ve gün batımı. Gergedan ise çizmiş olduğu tablolar da bu gerçekliğin dışında farklı temalı tablolar da resmetmektedir. Böylelikle gergedan görünen gerçekliğin dışında görmek istediği şeylerin ürününü ortaya koymuştur. “Resim ve görülen arasında nasıl bir fark vardır?” sorusundan da gergedanın gerçekte var olanın dışında bir ürün ortaya koyduğu cevabına ulaşmamızı istiyor. Öğrenci böylelikle dersin konusuna, dersin konusunun gerekçesine uygun sorular hazırlayarak bütün ölçütlerden tam puan almıştır.

Etkinlik Ürünlerinin Sınıfta Sunulması

Uygulamanın son ders saatinde ise etkinlik ürünleri öğrenciler tarafından sergilenerek akran ve öğretmen değerlendirilmesi yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlar “beyin fırtınası” tekniği kullanılarak öğretmen tarafından tahtaya yazılmıştır. Aşağıda etkinlik ürünleri sunulması aşamasındaki sınıf içi iletişim örneği verilmiştir.

Sınıf İçi İletişim Örneği 1

Öğr7: Ben bu çalışmamda hayal ettiklerimiz ile gerçekler arasında bazen farklar olabileceğini, hayallerimizin gerçeklerin çok ötesinde olabileceğini anlatmak istedim. Eğer gerçeklere olan bakışımızı genişletir ve hayata tek bir pencereden bakmazsak hayal ettiklerimizin de genişleyeceğini düşünüyorum.

Öğr 5: Ben yaptığım etkinlik kağıdında bakış açısının insanlar için ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalıştım. Eğer hayata dar bir açıyla bakarsak düşündüklerimiz, fikirlerimiz, anladıklarımız ve anlayamadıklarımız da dar olur.

Öğr 13: Yaptığım çalışma hayal gücünün insan için ne kadar önemli olduğunu anlatmaya yönelik hocam. Aslında insan hayal gücü geniş olduğu ölçüde ortaya bir ürün koyabilir bence. Bize belirlenen sınırları aşmanın en önemli yolu bence hayal kurabilmektir.

Öğr8: Hocam ben de arkadaşım ile hemen hemen aynı amaçla çalışmamı yaptım. Ben de hayal gücümüzün genişliğinin bizi daha iyi düşünmeye götüreceğine inanıyorum. Dünyada gördüklerimiz ve göreceğimiz belliyken hayal gücümüz bizi bu dünyanın ötesine geçirir bence.

Etkinliklerin sunumuyla ilgili sınıf iletişim örneği incelendiğinde öğrencilerin hayal gücünün insan için ne kadar önemli olduğunu kavradığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında öğrenciler hayal gücünün insanın düşündüklerine, inandıklarına ve fikirlerine de önemli bir katkısı olduğunu düşünmektedirler. Bunun yanı sıra söylenenler değerlendirildiğinde öğrencilerin karikatürü doğru bir şekilde okudukları, yorumladıkları ve değerlendirdikleri görülmektedir. Öğrenciler aynı zamanda düşünmüş olduklarını ifade ederken kendi yorumlarını ve değerlendirmelerini de aktarabilmişlerdir. Aşağıda bu etkinliğin analiz

sonuçlarına ilişkin tabloya yer verilmiştir. Tablonun altında da analiz sürecinde işe koşulan temel ölçütler de sunulmuştur.

Tablo 4.4.1: İnceleme Konumuza Karikatür ile Bakıyoruz Etkinliği Rubriği

Çok Nitelikli:16	Nitelikli:-	Ortalama: -	Geliştirilmeli:-		
Öğrenci No	Ölçüt 1	Ölçüt 2	Ölçüt 3	Ölçüt 4	Toplam
ÖĞR1	4	4	4	4	16
ÖĞR2	4	4	4	4	16
ÖĞR3	4	4	4	4	16
ÖĞR4	4	4	4	4	16
ÖĞR5	4	4	4	4	16
ÖĞR6	4	4	4	4	16
ÖĞR7	4	4	4	4	16
ÖĞR8	4	4	4	4	16
ÖĞR9	4	4	4	4	16
ÖĞR10	4	4	4	4	16
ÖĞR11	4	4	4	4	16
ÖĞR12	4	4	4	4	16
ÖĞR13	4	4	4	4	16
ÖĞR14	4	4	4	4	16
ÖĞR15	4	4	4	4	16
ÖĞR16	4	4	4	4	16

Ölçüt 1: Ana karikatürün okunması ve yorumlanmasının niteliği

Ölçüt 2: Dersin Konusunun niteliği

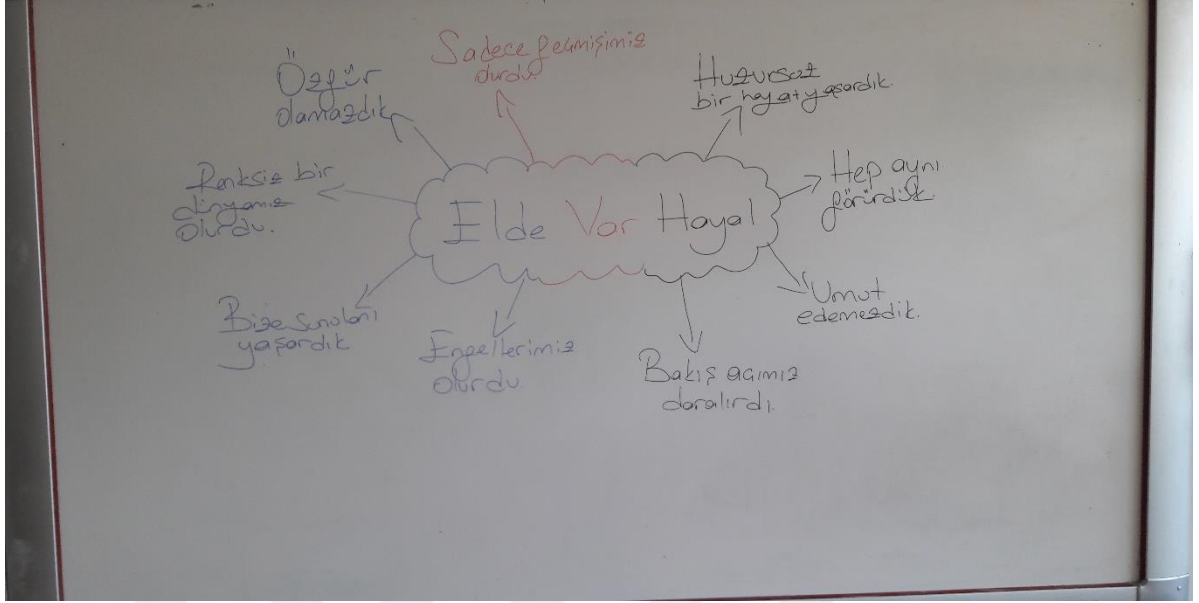
Ölçüt 3: Dersin Konusunun Gerekçesinin Niteliği

Ölçüt 4: Hazırlanan Soruların Niteliği

Etkinlik rubriği sonuçlarına göre öğrencilerin tamamı bu etkinlikte tam puan almıştır. Ve etkinlikler incelendiğinde öğrencilerin görseller aracılığıyla anlatmak istedikleri dersin konusuyla ve dersin konusunun gerekçelendirmelerine ilişkin nitelikte sorular hazırlayarak yaratıcı ürünler ortaya çıkarmışlardır. Bu etkinlikte öğrencinin karikatür okuma, karikatür yorumlama, karikatür çizme becerilerinin dışında bir konuyla ilgili vermek istedikleri mesajlara ilişkin soru yazma becerilerinin de geliştiğini söyleyebiliriz. Verilen etkinlik örneklerin dışında birçok etkinlik kağıdında öğrencilerin bakış açısının önemine ilişkin nitelikte ürünler ortaya koydukları gözlemlenmektedir. Karikatürlerin ve görsellerin bireylere kazandırılmak istenen soyut becerilerin aktarılmasında önemli bir materyal olduğunu söyleyebiliriz. Görseller ve karikatürlerin öğrencilerin bakış açılarını geliştirdiğini ortaya yaratıcı ürünler koymalarında önemli bir materyal olduğu da gözlemlenmektedir.

Etkinlik kağıdında istenilen amaç her öğrencinin görsele ilişkin bakış açılarını anlatan ürünler ortaya koymalarıydı, ürünler incelendiğinde her biri kendi bakış açısıyla farklı pencerelerden karikatür yorumlaması yaparak görsele ilişkin bakış açısı, görmek ve bakmak arasındaki farkı anlatan ürünler ortaya koymuşlardır. Bu da sosyal bilgiler dersinin öğrencilere kazandırmak istenen becerilerinden olan yaratıcı düşünme becerisinin öğrencilere kazandırılmasında görsellerin ve karikatürlerin önemini vurgular niteliktedir. Ayrıca öğrencilerin yarattığı ürünleri sundukların da ürün ortaya koyma hazını yaşamaları öğrencilerde girişimcilik becerisinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretim programında öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerden yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, empati, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, karar verme, problem çözme, girişimcilik, öz denetim gibi becerilerin kazandırılmasında önemli materyallerdendir. Aşağıda “Elde Var Hayal” adlı beyin fırtınası ürünü sunulmuştur.

Fotoğraf 4.4.2: Beyin Fırtınası Örneği

4.5. Ön ve Son Algı Anketine Göre, Öğrencilerin, Karikatürlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanımına İlişkin Bakış Açılarındaki Değişim Nasıldır?

Aşağıda öğrencilerin son algı anketine göre karikatürlerin sosyal bilgiler dersinde kullanımına ilişkin bakış açıları sunulmuştur.

1. Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmi izlemeyi mi tercih edersiniz? Tercihlerinizi nedenleriyle açıklayınız.

Roman okumayı tercih ederim çünkü daha detaylıdır yani insanların duygu ve düşünceleri daha iyi yansıtır. İnsanların hal ve davranışlarına daha çok önem verilir ve kısa bir sürede olsa yorum yapabilirsiniz. Fakat bunu film izlemek yaparsanız filme konsantre olamazsınız ve çabuk sıkılırsınız.

Kitap okurken karakterleri kendinizle tanımlarsınız, dış görünüşlerini eğer anlatılmıyorsa biz karar veririz. Ancak bu filmde olmaz ve hayal gücümüzü

Öğrencinin yorumundan yola çıkarsak öğrencinin kitap okumayı tercih ettiğini çünkü kitapta kurguların kendisine ait olduğunu ve istediği gibi bütün detaylarıyla zihninde

1. Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmi izlemeyi mi tercih edersiniz? Tercihlerinizi nedenleriyle açıklayınız.

Ben ikisini de çok severim ama ilk olarak kitabını, yani romanını severim. Benim ilk önce kitabı okumamın nedeni filminden değişik olmasıdır. Ama ben artık sesim ve görüntü de çok severim çünkü aklımda kalmasını sağlıyor.

imgelendirme Yapabildiği ancak film izlerken tamamen başkası tarafından kurgulanmış bir ürün ortaya koyulduğu hayal dünyasının gelişmesine hiçbir katkı sağlamadığını ifade ettiğini söyleyebiliriz. Öğrenci filmleri izlerken hayal kurulamayacağını eğer bunu yaparsa detayları kaçıracağını ifade etmektedir. Roman okumayı tercih etmesindeki gerekçe olarak romanları daha detaylı bulması duygu düşüncelerini ifade etmekte daha etkili olduğu kitaplarla ilgili yorum yapma fırsatı elde ettiğini filmler de bu imkânın olmadığı ayrıca öğrencinin hayal gücünü kitaplarda daha çok kullandığını filmlerin buna imkân sağlamadığını söyleyebiliriz.

Öğrencinin cevabına göre izlediği gördüğü şeylerin daha çok aklında kaldığı yönüdeyken ilk olarak okumayı tercih ettiği yönünde çünkü okuduğu şeylerin gördüğü şeylerden farklı olduğuna inanmasıyla ilişkili bunun sebebi de okuduğu şeylerde karakterlerin olayların kendisinin istediği şekilde yönlendirilmesi ve zihninde detaylandırması bunun yanında kurgulama olay akışı detaylarda hakim olan kendisi olmasına rağmen görsel olarak filmini de izlemek istemesi ve izlediği şeylerin aklında kalıcı olacağını düşünmesi öğrencilerin öğrenmede detayları kurguyu yönlendirenin kendisi de olsa yine de kalıcı öğrenme için görsel içerikli materyalleri tercih ettiğini söyleyebiliriz.

1. Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmini izlemeyi mi tercih edersiniz? Tercihlerinizi nedenleriyle açıkladınız.

Ben bir romanı daha çok filmini izlerim ve izlemeyi tercih ederim. Çünkü bir romanın filmini bende daha çok merak uyandırır.

Öğrencinin cevabı izlemeye görmeye dayalı görsellerin öğrencide daha çok merak uyandırdığı ve öğrencinin kitaptaki detayları kendi zihninde hayal gücünü kullanarak tasarlamaktan ziyade izlediği şeylerin onda daha çok etki ve merak uyandırdığı sonucuna ulaşabiliriz.

1. Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmini izlemeyi mi tercih edersiniz? Tercihlerinizi nedenleriyle açıkladınız.

Bence romanların film olarak izlemek daha iyi çünkü ben gördüğümde sanki ordaymışım gibi hissediyorum ve daha gerçekçi oluyor. Kitap okurken bazen anlatımlar detaylı olamayabiliyor ama filmlerde genelde detaylı olduğu için de tercih ediyorum.

Öğrenci gördükleri ve izlediklerinin daha akılda kalıcı ve gerçekçi bulunduğunu ifade etmekte ve kitaplardaki detaylardan ziyade filmlerdeki detayların fazla olduğuna dikkat çekmektedir. Öğrencinin cevabından şu yorumu çıkarabiliriz okurken belli detayları kaçırebiliyorken izlediğinde ya da gördüğünde detayların farkında olduğu yönündedir.

1. Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmini izlemeyi mi tercih edersiniz? Tercihlerinizi nedenleriyle açıklayınız.

Bir romanın filmini izlemeyi tercih ederim çünkü kendisi görsel hafızanın daha iyi olduğunu düşünüyorum. Ve uzun bir romanı okumak filmini izlemeye göre daha zordur. Ve filmlerde olayı yaşadığını izlerken daha iyi.

Öğrenci hafızasının hangi yönde daha gelişmiş olduğunun farkında görsel unsurların öğrenmesindeki etkisinin de öneminde farkında olduğu için izlemeye dayalı aktiviteleri tercih

1. Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmini izlemeyi mi tercih edersiniz? Tercihlerinizi nedenleriyle açıklayınız.

Ben bir romanın filmini izlemeyi tercih ederim. Çünkü romanlardaki karakterlerin duygularını filmlerde daha iyi anlıyorum. Hem filmlerin izlenmesi daha keyifli hem de filmleri izlerken olayın ne olduğu, nasıl geliştiği ve insanları nasıl etkilediğini daha iyi görmüş olurum.

ediyor. Öğrencinin filmlerde olayı yaşadığını olayın içinde olduğunu ifade etmekte. Görseller öğrencide bıraktığı etki olayın içinde olduğunu hissettirdiği gibi akılda kalmasını da sağlıyor. Öğrenci öğrenme şeklinin farkında olduğu için kendisinin öğrenme stili hakkında da bilgi edinmemizi sağlıyor.

Öğrenci izlerken karakterlerin duygularını daha iyi anladığını olayın nasıl olduğunu nasıl geliştiği daha kolay anladığını ifade ederken görsellerin ya da izlemeye dayalı ürünlerin aslında anlaşılması zor olan eserlerde karakterlerin duygularından tutunda olayın ne olduğunu nasıl geliştiğini öğrenci tarafından anlaşılmayan noktaların anlaşılmasını kolaylaştırdığını söyleyebiliriz. Okunan kitabın insanlar üzerindeki etkisinin gözlenemeyeceğini ancak bir romanın film olarak izlendiğinde insanlar üzerindeki etkisinin görülebileceğini ifade

etmektedir. Öğrencinin karakterlerin duygularını daha iyi anlıyorum ifadesi soyut olan duyguların öğrenciler tarafından anlaşılmasını kolaylaştırdığını anlamamızı sağlıyor.

2. Size göre karikatür niçin vardır ve ne işe yarar? Lütfen bakış açınızı yazınız. genişletemeyiz.

İnsanların dikkatini çekmek, farkındalık yaratmak, güldürmek için vardır. Aynı zamanda bir deyin, konun ana düşüncesi gibidir her şey. Birkaç kısa cümleyle durumu özetler tipler komuspotu gibi iletiliminde amaçları birbirine çok benzerdir.

Öğrencinin karikatürü “bir olayın konun ana düşüncesidir, özetidir” tanımlaması karikatür okumanın önemini kavradığını karikatürde verilmek istenen mesajların ne için kullanıldığını ifade etmektedir. Aynı zamanda görsellerin dikkat çekmek , farkındalık yaratmak , güldürmek ,özet yapmak içinde kullanıldığını söylemesi karikatürlerin kullanım amaçlarına ilişkin fikir yürütebildiğini söyleyebiliriz.

2. Size göre karikatür niçin vardır ve ne işe yarar? Lütfen bakış açınızı yazınız.

Bana göre karikatürler insanları eğlendirmek için vardır. Karikatürler insanlara bir konuyu komik yollarla öğretmeye yarar.

Öğrencinin, karikatürü kullanma amacına ilişkin görüşü daha çok öğretilmek istenilen bir konuyu eğlenceli bir şekilde aktarmak amacıyla kullanılmasıdır.

2. Size göre karikatür niçin vardır ve ne işe yarar? Lütfen bakış açınızı yazınız.

Bana göre karikatürler bir çok neden için vardır. Mesela bazı karikatürler insanları güldürmek , eğlendirmek için yazılıyor. Bazılarını ise öğrencilerin derslerini eğlenceli bir şekilde geçirmek , daha anlaşılır bir hale getirmek ve akılda kalınacak şekilde yazılıyor.

Öğrenci karikatürlerin eğlendirmek güldürmek için kullanıldığını bunun yanı sıra derslerdeki kullanımına ilişkin değerlendirmesi ise dersin anlaşılır ve kalıcı olmasına ilişkindir.

Karikatür kullanımına ilişkin öğrenci şu tanımlamaları yapmıştır: karikatürler eğlendirir, mutlu olunmasını sağlar, empati kurulmasına yardımcı olur, verilmek istenen mesajın en verimli şekilde verilmesini sağlar ifadeleri öğrencinin karikatür kullanımına ilişkin fikir sahibi olduğunu aynı zamanda empati becerisiyle karikatürleri ilişkilendirdiğini söyleyebiliriz.

2. Size göre karikatür niçin vardır ve ne işe yarar? Lütfen bakış açınızı yazınız.

Karikatür bence insanları eğlendirmek için komiklik olsun diye kullanılıyor. Bazen internette (Instagram'da) dersler ile alakalı komik karikatürlerde gördüğüm oluyor. Açıklığı çok işe yarıyorlar çünkü hem komik hem öğretici oluyorlar. Birde aklıda kalıcılığı bence daha fazla oluyor çünkü o eğlendirmiş şeyin aklınızdan çıkmasını hiç istemiyorsunuz.

Öğrenci karikatür kullanımının günlük yaşamda kullanılma amacına örnekler verirken aynı zamanda eğitimde yani derslerle ilişkili olanları fark ettiğini aklında daha fazla kaldığını ifade ediyor ayrıca öğrencinin “eğlendiğiniz şeyin aklınızdan çıkmasını istemiyorsunuz” ifadesi karikatürlerin eğlendirirken öğrettiğini derslerde ve eğitimde ne için tercih edilmesi gerektiğinin en önemli göstergesidir.

2. Size göre karikatür niçin vardır ve ne işe yarar? Lütfen bakış açınızı yazınız.

Karikatür, insanoğlu espriye dayalı bir yöntemle bilgi veren resimli metindir. Karikatür, insanları bilgi verir ve eğlendirir. Tabii bazı karikatürler sadece eğlendirir çok bilgi vermez.

Öğrencinin karikatür tanımı eğlendirerek bilgi veren materyaller olduğu yönündedir. Ve karikatürlerin bilgi verme amacı olduğuna ilişkin görüşü verilmek istenen mesajların karikatürler aracılığıyla öğrenciler tarafından algılanabileceğini de söyleyebiliriz.

2. Size göre karikatür niçin vardır ve ne işe yarar? Lütfen bakış açınızı yazınız.

Bence karikatür herhangi bir şeyin daha komik ve eğlenceli bir şekilde insanlara daha doğru okuyuculara sunulmasıdır. Bizim sosyal derslerimizde kullandığımız bir bilgili karikatür kitabımız var. İçinde eski tarihi olayları bizim daha rahat bir şekilde anlayabilmemiz için karikatürize etmiş ve böyle anlatmışlar. Özellikle bizim yaş grubumuz içinde resim den şeyleri daha çok seviyor ve ilgi gösteriyor. Buna göre resimler yerine karikatür sanatının kullanılması daha iyi.

Öğrenci aktarılmak istenen bir şeyin karikatürlerle daha eğlenceli bir şekilde aktarıldığını ifa etmekte. Aynı zamanda günlük yaşamında karikatür kullanılarak anlatılan tarihi bir kitabın öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırdığını ifade ettiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda kendi yaş grubunun öğrenmesinde görsellerin önemine ilişkin şu ifadesi “resim olan şeyleri daha çok seviyor ve ilgi gösteriyor.” İfadesi eğitimde görsel kullanımının önemine ilişkin örnek teşkil ediyor.

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Evet okunur, hatta bir resim de okunur çünkü bir anlam ifade eder, bir duygusu vardır.
Diyelim ressamların yaptığı onca resim, daha ne anlam ifade ettiğini okumadan anlarız ne olduğunu.

Öğrenci bir görselin yazılı bir ifade olmadan da bir şeyler anlatabileceğini ifade etmektedir. Ayrıca görsellerin bir anlam ifade ettiğini bir duygusu olduğunu söylemesi karikatür okuma ve karikatür yorumlama konusundada başarılı olabileceğini söyleyebiliriz. Burada öğrenci bazen sayfalarca aktarılabilecek bir şeyin tek bir görsel kullanarak anlatılabileceğinin anlatılabilir yorumunu yapmamızı sağlıyor. Ayrıca öğrencinin : “Diyelim ki ressamların yaptığı onca resim, daha anlam ifade ettiğini okumadan anlarız ne olduğu” ifadesi bazen görsellerde yazılı yönergeler olmadan da okuyucusuna anlatmak istediğini anlatabilir.

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Karikatür özeldir fakat okuyamıyor çünkü olayları sadece 3-4 cümleyle özetler. Biz olayın öncesini bilmediğimiz için ağızımız bağlantı kurmakta zorlanır ve kendimiz düşünmeye başlarız. Aklımızda sadece okuduğumuz karikatürlerden 2-3 tanesi kalır onlarda ilgimizi en çok çekenlerdir çünkü bir hikâye ya da roman gibi olay zinciri yoktur.

Öğrencinin cevabına göre karikatür okunmaz çünkü karikatürler olayları özetlemek için vardır. Ayrıca karikatürler olay örüntüsünü ağlayamazlar bu sebeple bağlantı kurmakta zorlandığını kendisinin düşünmesinin gerektiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda karikatür okumayı bilmediğini vermiş olduğu cevaptan çıkarabiliyoruz. Örneğin; “Aklımızda sadece okuduğumuz karikatürlerden 2-3 tanesi kalır onlarda en çok ilgimizi çekenlerdir çünkü bir hikâye ya da roman gibi olay zinciri yoktur.” Öğrenci karikatür okunmaz ifadesini kullanmıştır buna karşılık okuduğumuz karikatürlerden 2-3 tanesi akılda kalır derken aslında karikatürün okunabileceğine ilişkin de yorum yapmış bulunmaktadır. Ancak öğrencinin cevabından şu sonucu çıkarabiliriz bir karikatürün okunması için hikâye ve romandaki gibi olay örüntüsünün olması gerekir.

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Bana göre karikatür sadece okunmaz çünkü karikatürler sadece yazıyla olmaz yani sadece resimle de olabilir.

Öğrenci cevabında karikatür okunmaz ifadesi kullanmış bunu da şununla gerekçelendirmiştir: “Karikatürler yalnızca yazıyla olmaz resimle de olabilir.” Öğrencinin cevabından da anlaşılacağı üzere öğrenci karikatür okumayı bilmemektedir. Okumak diyince sadece görsellerdeki yazıyla sınırlandırdığı bir görselin yazısızda anlatılmak isteneni anlatma da araç olarak kullanacağını bilmediği sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır.

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Karikatür bence okunur ama uzun, uzun yazıları okumak gibi değilde kısa ve net açıklamalar şeklinde yazılar konulursa okunur. Ama çoğunlukla resimlerle anlatıldığı için, karikatürdeki o resimleri anlamak da bence çok önemli.

Öğrenci karikatür okunabileceğini ancak karikatürlerde de uzun uzun ifadelerin kullanılmaması gerektiğini ifade etmiş ayrıca vermiş olduğu cevapta bir görselin ya da resmin yazısız da anlamak gerektiğinin önemini farkında. Öğrenci resimlerin yazısız olarak da anlaşılmasını düşünmesi aslında görsel okuma becerisine sahip olduğunu ya da görsel okuma ve yorumlamanın önemini farkındalığına sahip olduğunu söyleyebiliriz

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Bence okunur çünkü karikatürde bir yazı türüdür ayrıca daha önce bahsettiğim gibi ders gibi akılda kalması gereken bazı konularda çok işe yarayan.

Öğrenci karikatürlerin okunabileceğini ifade ederken aynı zamanda akılda kalıcılığındaki önemi de vurgulamaktadır.

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Karikatür okunur çünkü okumazsak resimlerde bir şey anlamayız. Anlamayı öğrensek de yanlış anlamlar çıkarırız. Bu yüzden okunur.

Öğrenci karikatürlerin okunabileceğini ifade ederken sadece yazılı karikatürlerin okunup yorumlanabileceği yazısız olanların anlaşılamayacağını yanlış anlamlar çıkarılabileceği algısındadır.

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Benim okunur, oradaki karakterlerin ne dediğini ya da ne yaptığını anlamak çokta zor değil. Yüz ifadelerine ve hareketlerine bakarak ne yaptıklarını ya da söylemek istediklerini kolayca anlayabiliriz.

Öğrenci karikatür okunur ifadesi kullanırken gerekçelendirme olarak da yazısız olan görsellerin yorumlanabilmesiyle ilgili yapmıştır. Örneğin :Yüz ifadelerine ve hareketlerine bakarak ne yaptığını ya da ne söylemek istediklerini kolayca anlayabiliriz.” Öğrenci sadece yazılı karikatürlerin okunmasına ilişkin yorumda bulunmamıştır aksine bir karikatürün yazısızda olsa anlatmak istediği mesajı görseller aracılığıyla aktarabileceği kanısındadır.

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

Evet okunur. Karikatürdeki insanların veya herhangi başka bir canlının duruşu, bakışı, giyimi, yüz ifadesi bizim bakış açımızı etkileyebilir. Bu nedenle karikatür okunabilir.

Öğrenci karikatür okunur cevabını verirken gerekçelendirme olarak da yazısız karikatürlerin yorumlanabileceğini de anlatmaya çalışmaktadır. Örneğin:” Duruşu, bakışı giyimi yüz ifadesi bizim bakış açımızı etkileyebilir.” ifadesi yazısızda olsa verilmek istenen mesajın aktarılabilmesine dairdir.

4.5.1. Ön Algı -Son Algı Veri Analizi

4.5.1.1. “Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmini izlemeyi mi tercih edersiniz?” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu

ÖN ALGI	SON ALGI
Film izlemek; Ö1 Ö2, Ö3, Ö4, Ö10 Ö11, Ö12, Ö13, Ö15, Ö16	Film izlemek; Ö1, Ö2, Ö3, Ö4 Ö9, Ö10, Ö11, Ö12 Ö13, Ö14, Ö15, Ö16
Roman Okumak: Ö5, Ö7, Ö8, Ö14	Roman Okumak: Ö5, Ö7, Ö8
Her ikisi de (film izlemek, roman okumak): Ö6, Ö9	Her ikisi de (film izlemek, roman okumak): Ö6

1.Soruya öğrencilerin Ön Algı ve Son Algı Anketinde vermiş oldukları cevapları incelediğimizde;

- Öğrencilerin çoğunluğunun izleyerek öğrendikleri gözlemlenmektedir
- Ö14 Ön Algı anketinde roman okumak cevabını verirken son algı anketinde film izlemek olarak değiştirmiş olup filmi daha iyi anlıyorum cevabını vermiştir.
- Ö9 Ön algı anketinde her ikisi de (film izlemek, roman okumak) olarak cevaplarırken son algı anketinde film izlemek olarak değiştirmiştir.

4.5.1.2. “Size göre karikatür niçin vardır ne işe yarar? Bakış açınızı yazınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu

ÖN ALGI	SON ALGI
İnsanları eğlendirmek, güldürmek amacıyla vardır: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö10, Ö11, Ö13, Ö15, Ö16	İnsanları eğlendirmek, güldürmek amacıyla vardır: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö14, Ö15, Ö16
Daha iyi anlamak amacıyla vardır: Ö6	Sosyal bir mesaj vermek amacıyla vardır: Ö2
Dikkat çekmek için vardır: Ö7	Empati kurdurmak amacıyla vardır: Ö3
Mutluluğu anlatmak amacıyla vardır: Ö12, Ö13	İletilmek istenen bir mesajın verimli bir şekilde aktarılması için vardır: Ö3
Mesaj vermek amacıyla vardır: Ö14	Dikkat çekmek için vardır: Ö4, Ö7
	Bilgi vermek amacıyla vardır: Ö4
	Farkındalık yaratmak amacıyla vardır: Ö7
	Konun ana düşüncesi gibidir: Ö7
	Konuyu, durumu özetlemek için vardır: Ö7
	Farklı bakış açıları kazandırmak amacıyla vardır: Ö8
	Farklı yorum yapma imkânı sağlar: Ö9
	Öğretmek için vardır: Ö10, Ö14
	Görsel destekle öğretmek amacıyla vardır: Ö11, Ö12
	Resimlerle anlatmak amacıyla vardır: Ö13
	Kalıcı öğretmek amacıyla vardır: Ö14, Ö16
	Vurgulama yapmak amacıyla vardır: Ö16

Öğrencilerin ön algı anketinde karikatürlerin ne işe yaradığına dair düşüncelerinin büyük bir çoğunluğunda insanları eğlendirmek, güldürmek amacıyla kullanıldığını ifade ederken son algı anketinin de karikatürlerin ne işe yaradığı ile ilgili farklı fikirler ortaya koydukları gözlemlenmektedir.

4.5.1.3. “Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu

ÖN ALGI

SON ALGI

Karikatür Okunur:
Ö1, Ö6, Ö8, Ö9, Ö12

Karikatür Okunur: Ö1, Ö2, Ö4,
Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15

Karikatür Okunmaz: **Ö2, Ö4,**
Ö5, Ö7, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16
Ö16

Karikatür Okunmaz: Ö5, Ö9,

Her İkisi de: **Ö3**

Her İkisi de: Ö3

Sizce karikatür okunur mu? Sorusuna öğrencilerine verdikleri cevaplar incelendiğinde;

- Ön algı anketinde Karikatür Okunur diyen öğrenci sayısı 5 ‘iken son algı anketinde karikatür okunur diyen sayısı 11’e çıkmıştır.
- Ön algı anketinde karikatür okunmaz diyen öğrenci sayısı 10 ‘iken son algı anketinde 3’e düştüğü gözlenmektedir.

- Ön algı ve son algı anketinde her ikisi de diyen öğrenci sayısı 1'dir.

4.5.1.4. “Size göre sosyal bilgiler konularını sınıfta karikatürleri

kullanarak işleyebilir miyiz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle yazınız.” Ön Algı-

ÖN ALGI

SON ALGI

ÖN ALGI	SON ALGI
<p>Karikatürleri kullanarak işlenebilir çünkü;</p> <p>Eğlenceli ve öğretici: Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16</p> <p>Akılda kalır: Ö4, Ö9, Ö10, Ö12</p> <p>Daha Kolay Öğreniyoruz: Ö5, Ö7</p> <p>Karikatürleri kullanarak işlenemez çünkü;</p> <p>Ben resimleri sevmem: Ö6</p>	<p>Karikatürleri kullanarak işlenebilir çünkü;</p> <p>Sosyal bilgiler dersi daha eğlenceli geçer: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö11, Ö14, Ö15</p> <p>Sosyal bilgiler dersinde daha önce fark etmediğimiz detayları görmemizi sağlar: Ö2, Ö14, Ö16</p> <p>Sosyal bilgiler dersi dikkat çekici olur: Ö4, Ö5, Ö14</p> <p>Sosyal bilgiler dersinde kullanılırsa tarihle ilgili konuları hızlı kavramamızı sağlar: Ö7, Ö9, Ö10, Ö14</p> <p>Bize kitaplardan daha fazla yardımcı olur: Ö8</p> <p>Aklımızdaki soru işaretlerini giderir: Ö8</p> <p>Sosyal bilgiler dersini öğrenmemiz için farklı kaynak olur: Ö10, Ö16</p> <p>Öğrenmemiz daha kolay olur: Ö5, Ö6, Ö7</p> <p>Ö11, Ö14</p> <p>Hatırlamamızı kolaylaştırır: Ö11, Ö14</p> <p>Sosyal bilgiler dersi zor bir ders olduğu için karikatürlerle daha akıcı olur: Ö12, Ö14</p> <p>Sosyal bilgiler dersi sözel bir ders olduğu için ezber ağırlıklı karikatürlerle dersin aklımızda kalmasına yardımcı oluyor: Ö14, Ö16</p> <p>Derslerde etkinlik aktivesi ihtiyacımızı karşılıyor: Ö14</p> <p>Sosyal bilgiler dersini pekiştirmemizi sağlar: Ö15</p> <p>Karikatürleri kullanarak işlenemez çünkü;</p> <p>Ben resimleri sevmem: Ö6</p>

Son Algı Sorusu Tablosu

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin karikatür kullanarak işlenebilir mi sorusuna ilişkin cevapları ön algı anketinde ve son algı anketinde karikatür kullanarak işlenebilir :15,

İşlenemez :1 öğrencidir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde yorumlarına eklemeler yaptıkları gözlemlenmektedir. Ö6'nın görüşlerinde değişme olmamıştır.

4.5.1.5. “Size göre Sosyal Bilgiler dersi sınıf ortamında karikatürleri kullanmak öğrencilerde ne gibi beceri ve bakış açıları geliştirebilir? Düşüncelerinizi yazınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu

ÖN ALGI	SON ALGI
Mizahı geliştirir: Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö11, Ö13, Ö14, ÖĞR15, ÖĞR16 Akılda kalmasını sağlar: Ö4, Ö6 Hızlı öğrenmemizi sağlar: Ö7 Düşünmemizi sağlar: Ö8 Bakış açısı katar: Ö9, Ö10, Ö12	Yorum yapma kabiliyetimi geliştirdim: Ö1 Bir konuyla ilgili birçok fikrim olabileceğini öğrendim: Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7 Empati becerisi kazandırır: Ö1, Ö2, Ö3, Ö13 Dersi verimli kullanabilme becerisi kazandırır: Ö3 Olaylara farklı bakmamızı sağlar: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14, Dersi daha iyi dinlememizi sağlar: ÖĞ1, Ö3, Ö16 Verilen mesajları anlayabilme kabiliyeti kazandırır: Ö3 Olumlu düşünmemizi sağlar: Ö4, Ö5, Ö8, Ö15 Yorum yapma becerisi kazandırır: Ö1, Ö6 Hayal gücünü geliştirir: Ö1, Ö5, Ö9, Ö10, Ö14 Çok boyutlu düşünmemizi sağlar: Ö3, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö16 Okuma becerisi kazandırır: Ö12, Ö15 Açık sözlü olmamızı sağlar: Ö10 Hafızamızı geliştirir: Ö8 Dersi daha iyi dinlememizi sağlar: Ö16 Aklımızda kalmasını sağlar: Ö16 Sınıf ortamında farklı düşüncelere saygı duymayı öğretir: Ö1, Ö2, Ö3, Ö7

Ön algı ve son algı anketleri incelendiğinde öğrencilerin karikatürlerin kazandırdığı beceri ve bakış açılarına ilişkin yorumlarının geliştiği gözlemlenmektedir.

4.6. Öğrencilerin ve Araştırmacının Karikatürlerle Görsel Okuma Sürecine İlişkin Duygu Düşünceleri Nasıldır?

Bu çalışmada, görsel okumaya bağlı olarak karikatür kullanımının Sosyal Bilgiler öğretimi alanında oluşturacağı etkiler incelenmiş ve öğrencilerin karikatürlerle görsel okuma yaparak anlam çözümlmeleri yapmaları beklenmiştir. Araştırmamızın çalışma grubunu, İstanbul ili Beykoz ilçesinde bulunan bir özel eğitim kurumunda 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde 7. sınıfa devam eden toplam 16 öğrenci oluşturmaktadır. 5. sınıf ve 6. sınıf kazanımlarını incelediğimizde, öğrencilerin görsel okumayı yapabileceği iyi düzeyde olmayacakları görülmüş, 7. sınıf düzeyine gelen öğrencilerin ise hem ders içerikleri hem de kazanımları dikkate alındığında karikatürleri okuyabilecekleri, yorumlayabilecekleri ve karikatürlere eleştirel bir şekilde yaklaşabilecekleri düşünüldüğünden 7. sınıf öğrencileri araştırmanın örneklemini olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı okul ve çevresi, sosyokültürel ve sosyoekonomik bakımdan genel olarak yüksek düzeydedir. Sosyal Bilgiler derslerinde karikatür kullanımına dayalı bir eğitim-öğretim uygulamasını gerçekleştirmek amacıyla 7. sınıf kazanımlarına uygun etkinlikler ve etkinlik çalışma yapıları hazırlanmıştır. Etkinlikler hazırlanırken öğretim programındaki 7 kazanım dikkate alınmış ve her bir kazanım için ortalama 2 etkinlik düzenlenmiştir.

Derse başlamadan önce kazanıma yönelik öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınmış öğrencilere bilgilendirme amaçlı sunumlar yapılmıştır. Sunumlardan sonra öğrencilere Ana karikatürün yer aldığı ilk çalışma kâğıdı dağıtılmış öğrencilerin bireysel cevaplandırmaları için yeterli süre tanınmış her öğrenci bireysel cevaplamalarını yaptıktan sonra sırayla ana karikatürle ilgili cevapları için hak tanınmıştır. İlk olarak öğrencilerin gönüllüğü esas alınmıştır. İlk derste öğrenci katılım sayısı az iken diğer derslerde katılım oranı artmıştır. İlk derste öğrenciler cevaplandırmalarda yanlış olabileceği korkusuna kapıldıkları gözlemlenirken öğretmen olarak her düşüncenin değerli olduğunu cevapların farklı olduğunda anlamlı ve özel kıldığını anlatarak cesaretlendirmelerden sonra öğrencilerin cevaplarda kağıtlara bağlı kalmadığını özgün yorumlar ortaya çıkartmışlardır. Öğrencilerin süreçte en çok hoşlarına giden şeyin onlara kendini ifade etme imkânının sağlanması olduğunu dile getirmeleridir. Cevaplama sürecinde farklı cevapları dinlemek onlara farklı düşüncelere saygı duymanın önemini kavratmış bir olaya herkesin farklı bakması dikkatlerini çekmiştir. İfade ettikleri en önemli duygulardan bir tanesi bir olaya herkesin farklı bakmasının çok anlamlı ve güzel olduğu ifadeleridir. Bazılarının karikatürleri yorumlarken kendini karikatüristin yerine koyduğu bu onlarda empati becerisinin gelişmesine katkı sağladığı

yönündeydi. Ana karikatürün olduğu çalışma kâğıdı dışında etkinlik kağıtları yine onların karikatür okuma becerisi ve yorumla becerisiyle ilgili olurken buna ek olarak ortaya yeni bir ürün çıkarmaya dayalı aktivitelerdi. Bu etkinliklerde her öğrenci bireysel ürünler ortaya çıkarmaya çalıştığı gibi hayal güçlerini tam anlamıyla kullandıkları ifade ettikleri söylemleri yer alıyordu. Etkinlik ürünleri incelendiğinde öğrencilerin özgün yaratıcı hayal gücünün ön planda olduğu çok güzel çalışmalar ortaya çıktığı görülmektedir. Öğrenciler her bir etkinlikte hayal gücünün ötesine geçerek sıradan olmayan ürünler ortaya çıkarmaya çalışmaktaydılar. Bu ürünleri sunma aşamasında bir şey başarabilmenin hazzını yaşadılar. İlk olarak karikatür okunmaz diyen öğrencilerin süreç ilerledikçe yazısız olan görsellere ilişkin yorumlar yaptıkları gözlemlendiği gibi kendileri de okunabilir karikatür ürünleri hazırladılar. Karikatürleri hazırlama sürecinde öğrencilerin bilgi düzeyleri ile ilgili konuyla ilgili geri bildirim edinilme fırsatı da elde edildi. Özellikle soyut kavramlara ilişkin verilmek istenen kazanımların karikatürlerle daha kalıcı hale geldiği ve daha kolay öğrenildiği söylenebilir. Öğrenciler daha çok tarihle ilgili sosyal bilgiler konularında karikatürler tercih edilirse unutmayacakları tarih konularını eğlenceli olarak öğreneceklerini ifade ettiler. Seçilen karikatürlerden günlük yaşamla ilişki olanları ayrıca ilgilidiler. Örneğin sosyal medyayla ilgili olan karikatürde günlük yaşamla ilişkilendirerek özgün ürünler sundular. Buna karşılık ilgilerini çekmeyen konuları algılamakta zorlandılar örneğin küresel ısınmayla ilgili olan etkinlik kağıdındaki görselleri anlamadıkları ifade ettiler. Bu konuyla ilgili gerekli bilgilendirmeyi sağladıktan sonra o karikatürün ya da görselin benzeri ürünler ortaya çıkardıkları görülmektedir. Bu bağlamda öğrenciler algılamakta zorluk çektikleri karikatürlerde özgün ürünler ortaya çıkaramadıkları gözlenmiştir. Öğrencilerin tamamının tam puan aldığı Bu dersi sorularıyla ve etkinlikleriyle işleyen Sosyal Bilgiler öğretmeni sizsiniz. Lütfen aşağıdaki karikatürü dikkatle okuyunuz. Bu dersin konusu ne olabilir?. Ardından öğrencilere karikatürle ilgili 2 soru soracaksınız. Bu sorular neler olurdu? İlgili yerlere soruları yazınız. Etkinliği öğrencilerin tamamıyla kendi yaratıcılıkların hakim olduğu etkinlik olduğu için karikatüre ilişkin başlık gerekçelendirme ve hazırlanan ürünlerin ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca işlenen karikatürlerin dışında öğrencilerin gönüllü olarak hazırlayıp getirdikleri karikatür görsellerde bulunmaktadır. Bu karikatürlerde öğrenci dersi içselleştirip kendisi yeni bir ürün ortaya koyma sevincini yaşamıştır. Burada dikkat edilecek en önemli unsur öğrencilere sunulan etkinliğin dışında bir ürün oluşturmuş ve bu ürünü kendisi sunmak istemiştir. Karikatürlerin öğrenilerin hayal gücünü geliştirmesine yaratıcılıklarına katkı sağlamasının yanında olaylara eleştirel bakabilme becerisini de kazandırmıştır. Örneğin öğrenci hazırlamış olduğu bu

görselle sosyal medyanın yaşama etkisine eleştirel bakış açısıyla yaklaşarak bir ürün ortaya çıkarmasıdır.

Öğrenciler uygulama süreci içerisinde gözlemlendiğinde büyük bir çoğunluğunun yazma ile ilgili olan aktivitelerde sıkıldıklarını söylemiş olup karikatürleri sözel olarak yorumlanmasını daha eğlenceli bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca karikatür çizme ile ilgili etkinliklerde hiç sıkılmadıklarını ifade ederlerken gelecek sınav olmasa böyle bir etkinlik yapılsa hoşlarına gideceğini ifade etmişlerdir.

Benca karikatür hem güzel hem sıkıcıdır. Güzel çünkü resim çizmek hoşuma gidiyor. Biraz da sıkıcı çünkü çok yazı yazmak hoşuma gitmiyor ve her şeyi cevaplamakta bir müddet sonra bıyıyor. Onun dışında çoğu şey gayet güzel ve iyi.

Sosyal İgidir

Bu sena sosyal sahemalırım çok sevdim. Fikrimizi rahatlıkla ifade edebilmemiz adeta mükemmel. Seneye de LGS olmasaydı bu aktiviteleri yapmak isterdim. Bu filere bayıldım- Sosyalde bayıldım. Sadece yazmayı biraz azaltmak iyi olurdu.

• Araştırma sürecinin başında ve sonunda öğrencilerin karikatürlerin kullanım amacı için büyük bir çoğunluğunun sadece eğlenmek amaçlı kullanılan materyaller olarak ifade ettiği gözlemlenirken araştırma sonunda ise öğrencilerin karikatürlerin kullanımına ilişkin farklı yorumlar yaptığı gözlemlenmektedir.

• Araştırma öncesinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun karikatür okumayı roman ve hikâye okumayla eş değer görürken araştırma sonunda karikatür okumaya ilişkin fikir yürüttükleri gözlemlenmiştir.

• Öğrenciler sosyal bilgiler dersinde konuların karikatürler kullanarak işlenmesine ilişkin yorumları sınırlıyken çalışma sonunda farklı yorumların yapıldığı gözlemlenmiştir.

• Öğrencilerin karikatürlerin kazandırabileceği becerilerle ilişkin yorumları çalışmanın öncesinde ve sonrasında büyük farklılıklar göstermektedir.

• Öğrencilerin bir görselle ilişkin farklı bakış açılarının farklı olabileceğini düşünmezken çalışma sonucunda görsellere ilişkin farklı fikirler ortaya çıkabileceğini savunmaktadırlar.

• Çalışmanın sonunda öğrenci geri bildirimlerinden yola çıkarak öğrencilere; bir konuya ilişkin düşünme becerisi, eleştirel düşünme, hayal gücü, farklı bakış açısı, empati becerisi, farklı bakış açılarına saygı duyma, kendilerini daha iyi ifade edebilme becerisi, eğlenerek öğrenme, bir konuya ilişkin farklı perspektiflerden bakabilme, görsel okuma, karikatür okuma becerisi, karikatür yorumlama becerisi, karikatür çizebilme becerisi, problem çözebilme becerisi kazandırdığını ifade etmektedirler.

4.7. Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanım Sürecine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nasıldır?

Levgil: Günlak,

Garşariba

Ben karikatürle ilgili bu çalışmayı sosyal bilgiler dersinde yaptırken çok eğlendim.

Resimleri, yazuları, esprileri çok hoşuma gitti, özellikle derste işlediğimiz konular ile ilgili karikatürler olursa çok iyi olur. Çünkü karikatürler bana çok eğlenceli geliyor, ve bu sayede bençe sosyal bilgiler derslerimde işlediğimiz konular karikatürler ile birlikte daha eğlenceli hale gelir, ve aklımızda konu ile ilgili esprilerle daha iyi kalır, ama şunu üst üste her ders karikatürle ilgili çalışmaları yapmak beni biraz sıkı gibi.

Kısacası bençe fazla bayılmamak şartıyla sosyal bilgiler yada herhangi bir farklı sosyal derste karikatürlerden yararlanmanın bir sakınca yoktur.

Öğrencilerin karikatürlerle işlenen sosyal bilgiler derslerinde eğlenerek öğrendikleri gözlemlenmiştir. Konularla ilişkili olan karikatürlerin öğrenme üzerinde olumlu etki bıraktığı gibi öğrencilerin kalıcı öğrenmesinde önemli materyallerdendir.

Öğrencilerle yapılan çalışmalarda üst üste karikatür çalışma etkinliklerinin yapılması öğrencilerin sıkılmasına yol açmıştır. Karikatürler ilgili yapılacak etkinliklerin daha çok belli aralıklarla yapılması gerekir.

Yaptığımız karikatürler şu ana kadar gayet eğlenceliydi ama bazılarını anlamakta bazen zorluk çektim. Yani tam olarak vermek istediği mesajı algılayamadım. Karikatürlerin üstünde sınıfta konuşurken karikatürleri daha iyi anladım ve farklı bakış açıları gördüm. Herkesin aynı şeye bakarak farklı anlamlar çıkarması aslında hoşuma gitti. Bazı karikatürlerde fazla yazdığımızı düşünüyorum, daha fazla konuşmamız lazım bence. Hep yaz yaz, yani insan sıkılır ve en sonunda hiç bir şey anlamadan dersten çıkar. Bence konuşulanlar daha akılda kalır. Aynı zamanda bazenleri bizim karikatür çizmemiz de sıkıcı olabiliyor. Eminim ki sınıfın yarısı bir şey çizmiş gibi gözlemek için kısa kısa şeyler karalıyor. Bana göre karikatürler öğrenmekte yardımcı oluyor ama çok fazla da kullanılmamak lazım.

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan karikatürler derse ilişkin öğrencilerde olumlu bir algı oluşmasına sağlamıştır. Aynı zamanda dersin eğlenceli geçmesi öğrencilerin empati becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı gibi farklı bakış açılarıyla olayları değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Karikatürlerle işlenen derslerde öğrenciler birbirlerinin yorumlarını dinlerken farklı düşüncelere saygı duymayı da öğrenmişlerdir. Öğrenciler karikatürlere ilişkin yorum yapma fırsatı sunulduğunda öğrencilerin kendilerini özgürce ifade etmeleri onlara kendilerini iyi hissettirdikleri ifade etmişler ve karikatürler ilgili etkinliklerden daha çok yorum yapma imkânı sağlayan etkinliklerin olmasını talep ettikleri gözlemlenmiştir. Çünkü birçoğu karikatürle ilgili yazma eylemi gerektiren etkinlikleri cevaplamak istememişlerdir.

Yaptığımız karikatür çalışmalarını çok eğlenceli, etkili ve bizlerinde görüşlerini içerdikleri için daha da eğlenceli oldu. Bazen anlamadığımız karikatürler, yazılar veya sorularda oldu; bunları çözebilmek için öğretmenlerimizden yardım aldık ve sorularımızı ilettik. Bazı karikatürleri algılamak oldukça güçtü, fakat etkileyiciydi. Karikatürlerin komikliği gerçekten mutlu edebiliyor. Fakat aynı zamanda içerdikleri mesajda mesela kadına şiddet gibi mutsuz bir sonuçla bitebiliyor. Karikatürlerinde eğitimi kolaylaştırıyor, eğlenceli olduğu, konuların pekişmesini sağladığımı ailemle paylaştım. Açıklığı değişmesini ve eklemek istediğim bir şey olduğunu sanmıyorum ama bir kaç olumlu ve olumsuz düşüncelerimide sizlerle paylaşacağım. Olumlu olarak eğlenceli ve interaktif olması çok hoşuma gitti ve oldukça güzeldi. Genel olarak her şey. Olumsuz olarakta kâğıtların uzun olması işi zorlaştırdı ve yarucu bir hâl aldı. Yapılan etkinliklerin daha kısa olmasını tercih ederdim.

Öğrencilere kendilerini ifade etme imkânı sağladığında öğrencilerin daha mutlu olduğu derslerde eğlenceli bir şekilde zaman geçirdikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin bazı karikatürleri yorumlamakta zorluk çektikleri aktiviteler de bulunmaktaydı. Bu konuda öğrencilere gerekli açıklamalar ve yönlendirmeler yapılmıştır. Öğrencilerin süreç içerisinde aktif olması ortaya ürün çıkarması onlara başarıma duygusunun hazzını yaşamasına katkı sağlamıştır. Yapılandırıcı eğitim anlayışının benimsendiği sosyal bilgiler eğitim programında öğrencinin aktif olması öğrenmenin süreçte rehber yönlendirici bir rol üstlenmesi gerekliliğini de karikatür kullanarak işlenen derslerde hayata geçirilmesine katkı sağladığı öğrenci yorumundan da anlaşılmaktadır.

Benca karikatür hem güzel hem sıkıcıdır. Güzel çünkü resim çizmek hoşuma gidiyor. Biraz da sıkıcı çünkü çok yazı yazmak hoşuma gitmiyor ve her şeyi cevaplamakta bir müddet sonra bıyıyor. Onun dışında ağız sayı gayet güzel ve iyi.

Öğrenci günlüğünden de anlaşılacağı gibi öğrenci yorumlama ve çizme ilgili aktivitelerde eğlendiğini ifade ederken yazma aktivitelerde hoşlanmadığı dile getirilmiştir.

Sosyal İyidir

Bu süre sosyal salımlarım çok sevdim. Fikrimizi rahatlıkla ifade edebilmemiz adeta mükemmel. Seneye LGS olmasaydı bu aktiviteleri yapmak isterdim. Bu fikre bayıldım - Sosyali bayıldım. Sadece yazmayı biraz azaltmak iyi olurdu.

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin karikatürlerle ilgili aktivitelerde eğlendiklerini, kendilerine ifade etme fırsatı tanındığında, onları mutlu ettiğini ifade ederken, yazma ile ilgili aktivitelerde sıkıldıkları gözlemlenmiştir.

Sosyal dersinde yaptığımız karikatür etkinliği benim hoşuma gitti çünkü gayet eğlenceliydi. Sosyal derslerde karikatür çizdik, okuduk ve yorumladık. Fakat tek bir sorun vardı bazı karikatürler çok derin mesajlar veriyordu, ve anlamakta zorlandım ama birkaç kez okuduktan sonra anladım. Bunun dışında çok bir problem yoktu. Çalışma beni mutlu etti çünkü karikatürleri seviyorum ama bazen elim yoruluyor ve yorumlardan çok elim ağrıyor. Ailemle de bazı karikatürleri ve mesajları paylaştım çünkü komik şeyler vardı. Bence bu karikatür gibi başka bir aktivite de yapılabilir. Mesela bu anlamlı kısa filmlere ilgili olabilir. Bunların dışında çok söylecek bir şey yok gayet güzeldi.

Öğrenci günlüğünde öğrencinin ders sürecinde eğlenerek öğrendiğini ve süreç içerisinde yazma ile ilgili aktivitelerde sıkıldığını yazmaktan yorulduğunu ifade ettikleri gözlemlenmiştir.

5. BÖLÜM: SONUÇ/TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma süresince elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlara, sonuçlar çerçevesinde alanyazınla ilişkili olarak yapılan tartışmaya ve elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak üretilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Araştırmanın Yapıldığı Okul Çevresi, Sosyoekonomik ve Sosyokültürel Açılardan Nasıldır?

Mezuniyet Düzeyi	Anne	Baba	Toplam
İlkokul	-	-	-
Ortaokul	-	-	-
Lise	-	-	-
Ön Lisans	-	-	-
Lisans	14	10	24
Yüksek Lisans/Doktora	2	6	8

Tablodaki durum değerlendirildiğinde öğrencilerin ailelerinin büyük bir çoğunluğun lisans ve yüksek lisans/doktora mezunu olduğu görülmektedir. Öğrenci ailelerinin eğitim durumu aynı zamanda araştırma yapılan örneklemin sosyokültürel ve sosyoekonomik durumu hakkında da bilgi vermektedir. Aynı zamanda 16 ailede de hem anne hem de babanın çalışması ve çalışılan mesleklerin de yüksek gelir getiren işler olması gibi durumlar, sosyoekonomik açıdan tabloyu açıklar niteliktedir.

5.1.2. Araştırma Soruları Cevapları

Öğrencilerin büyük oranda karikatürlerle görsel okuma becerisine sahip oldukları, karikatürlerle verilen mesajları algıladıkları gözlemlenmiştir.

Öğrenciler, karikatürlerle görsel okuma ile yapılan etkinliklerin yorumlama kısmında kendilerini ifade etmelerine imkân sağlaması, ortaya koydukları fikirlerin doğru ya da yanlış olmasından ziyade yaratıcı ve özgün yorumların önemli olduğunu hissetmeleri, yorumlama ile etkinliklerde öğrencilerin günlüklerinde de ifade ettikleri gibi büyük oranda onları motive etmiş ve süreçten keyif almışlardır.

Etkinlik Ürünleri çalışma sürecinde etkinliklerin sadece karikatür okuma ve yorumlama ile sınırlı olmaması öğrencilere kendilerinin hayal güçlerini kullanarak ortaya ürün koymalarına ve yaptıkları işten motive olarak özgün ürünler çıkarmalarına sebep olmuştur.

Çalışma sürecinin sonunda görsel okuma becerimin aslında sürecin başındakiyle aynı olmadığı kanısındayım. Nitekim çalışma sürecinde bir görseli yorumlarken sınırlı sayıda fikir ortaya koyarken belli ayrıntıları kaçırdığımı da fark ettim. Süreçle birlikte araştırma boyunca öğrenciler kadar benim de hayal gücümün geliştiğini, empati becerime katkı sağladığını, farklı düşünceler ortaya çıkarabilmeme etken oluşturduğunu gözlemledim. Özellikle öğrenciler çalışmada kendi çizdikleri karikatürleri yorumlayarak süreçte benim hayal gücümü güçlendiren en güzel ürünleri ortaya koymuşlardır.

Teknolojik gelişmelerin yaygın olduğu ve görselle kuşatılmış bir çağda görsel okuma becerisine sahip olunan bireylerle görsel okuma becerisine sahip olmayan bireyler arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin; görsel okuma becerisine sahip değilseniz bir görsele bakıp yorumlamanız istense o görselle ilgili sadece genel ve yüzeysel bir yorum yaparsınız. Eğer görsel okuma becerisine sahipseniz görselde daha önce fark edilemeyen ayrıntılar üzerinde yoğunlaşır ve farklı fikirler ve düşünceler ortaya koyabilirsiniz. Verdiğimiz örnek aslında bakmakla görmek arasındaki fark gibidir. Görsel okuma becerisiyle ilgili kavramların öğrencilere aktarılması ilk olarak öğrencinin olaylara tek tip düşüncenin ötesinde bakmasına ve hayal dünyasını kullanarak yeni ve özgün fikirler ortaya koymasına katkı sağlayacaktır.

Karikatür okuma ile ilgili etkinlikler öğrencilerin düşüncelerini ifade etmelerine, kendilerini daha iyi anlatmalarına imkân sağladığı gibi sınıf içi etkinliklerde de diğer arkadaşlarının yorumlarını dinlediklerinde farklı düşüncelere saygı duymalarına katkı sağladığını söylemek mümkündür.

Öğrenci cevaplarından yola çıkacak olursak, karikatürleri okumanın, öğrencilerin yorum yapma kabiliyetlerini geliştirmesine katkı sağladığı, bir konuyla ilgili farklı düşüncelerin olabileceğini görebilmesine imkân sunduğu, verilen mesajı anlayabilme kabiliyeti ve olayları farklı açılardan değerlendirebilme becerisi elde etmelerine katkı sunduğu söylenebilir. Karikatürler aynı zamanda öğrencilere farklı düşüncelere saygı duyma becerisi kazandırırken ayrıca sınıf içerisinde öğrencilerin aktif olarak yer almasına da etki etmektedir.

5.1.3. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi öğrenme ortamlarında karikatür kullanımına ilişkin algıları araştırma öncesi ve sonrası nasıldır?

Öğrencilerin “Kitap Okumak mı Yoksa Film İzlemek mi?” sorusuna verdikleri cevaplarla ilgili 16 öğrenciden 12 öğrencinin son soruda algı anketinde film izlemeyi tercih ettiklerini, 1 öğrencinin hem film hem kitap okumayı tercih ettiği görülmektedir.

Ön Algı Anketi’nde “karikatür niçin vardır ne işe yarar?” sorusuna öğrenciler “eğlenmek, güldürmek, mutlu etmek, dikkat çekmek” için var diye cevaplarırken, son algı anketinde ise “eğlendirmek, güldürmek, mutlu etmek, dikkat çekmek” cevapları yanında “Sosyal bir mesaj vermek için”, “Empati kurmak için”, “Aktarılmak istenen mesajın verimli bir şekilde aktarılması için”, “Farkındalık oluşturmak için”, “Konuyu özetlemek için”, “Konunun ana düşüncesi gibi farklı bakış açıları kazandırmak ve farklı yorumlar yaptırabilmek”, “Fırsat sağlamak”, “Kalıcı öğrenme için” vardır cevaplarını vermişlerdir.

Öğrenciler çalışmanın başında karikatürün sadece eğlendirme ve güldürme aracı olarak kullanıldığını düşünürlerken, son algı anketinde karikatürlerle görsel okuma yaparken karikatürlerin kazandırabileceği becerilerin farkında oldukları söylenebilir. Aynı zamanda öğrencilerin karikatürlerle farklı bakış açıları kazandıkları gibi “Karikatürler Niçin Vardır?” sorusuna da farklı bakış açılarıyla yorumlama becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

“Karikatür Okunur mu?” sorusuna ön algı anketinde 10 öğrenci olunmaz cevabı verirken son algı anketinde 11 öğrenci karikatür okunur cevabını vermiştir. Çalışma sürecinde karikatür okuma yeteneğine sahip oldukları, verilen mesajları yorumladıkları gözlenmiştir.

Öğrencilerin ön algı ve son algı anketinde “Sosyal Bilgiler Dersi Karikatürlerle İşlenebilir mi?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde ön algı anketinde karikatürlerle “İşlenebilir çünkü eğlenceli” cevaplarını verirken son algı anketinde “eğlenceli geçer fark etmediğimiz detayları görmemizi sağlar”, “Dikkat çekici olur”, “Tarihle ilgili konuları daha iyi öğrenmemizi sağlar”, “Farklı kaynak olur”, “Dersin akılda kalmasını sağlar”, “Konuyu pekiştirmemizi sağlar” gibi cevaplar verdikleri gözlenmiştir. Örs (2007, 26-27) soyut kavramı öğretmekte zorlanılan derslerde karikatür kullanımının çok yararlı olacağını, ezberci eğitim anlayışının terk edilip eğlendirerek, düşündürerek öğretmeye katkı sunacağını belirtmektedir.

Karikatür çizme ile ilgili etkinliklerde öğrencilerin kendi ifadeleriyle şu gibi katkılar olmuştur:

- Hayal gücünü geliştirmiştir.
- Empati becerisini geliştirmiştir.
- Konuda verilmek istenen mesajı daha iyi kavrayabilmemizi sağlar.
- Etkinlik ürünlerinin sunulmasında öğrencilerin sınıf içi paylaşımında bulunmasına zemin oluşturur.

Sosyal Bilgiler dersinde karikatür kullanımının kazandıracığı beceri ve bakış açıları ile ilgili son algı anketinde öğrenci cevapları aşağıdaki gibidir:

- Yorum yapma kabiliyetimi geliştirdim.
- Bir konuyla ilgili birçok fikrimin olabileceğini öğrendim.
- Empati becerisi kazandırdı.
- Dersi verimli bir şekilde kullanabilme becerisi kazandırdı.
- Olaylara farklı bakmamızı sağladı.
- Dersi daha iyi dinlememizi sağladı.
- Verilmek istenen mesajı daha iyi anlayabilme becerisi kazandırdı.
- Olumlu düşünmemizi sağlar.
- Hayal gücünü geliştirir.
- Çok boyutlu düşünmemizi sağlar.
- Okuma becerisi kazandırır.
- Farklı düşüncelere saygı duymamızı sağlar.
- Dersin daha dikkatli dinlenmesini sağlar.

- Konunun akılda kalmasına katkı sağlar.

ÖN ALGI	SON ALGI
İnsanları eğlendirmek, güldürmek amacıyla vardır: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö10, Ö11, Ö13, Ö15, Ö16	İnsanları eğlendirmek, güldürmek amacıyla vardır: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö14, Ö15, Ö16
Daha iyi anlamak amacıyla vardır: Ö6	Sosyal bir mesaj vermek amacıyla vardır: Ö2
Dikkat çekmek için vardır: Ö7	Empati kurdurmak amacıyla vardır: Ö3
Mutluluğu anlatmak amacıyla vardır: Ö12, Ö13	İletilmek istenen bir mesajın verimli bir şekilde aktarılması için vardır: Ö3
Mesaj vermek amacıyla vardır: Ö14	Dikkat çekmek için vardır: Ö4, Ö7
	Bilgi vermek amacıyla vardır: Ö4
	Farkındalık yaratmak amacıyla vardır: Ö7
	Konun ana düşüncesi gibidir: Ö7
	Konuyu, durumu özetlemek için vardır: Ö7
	Farklı bakış açıları kazandırmak amacıyla vardır: Ö8
	Farklı yorum yapma imkânı sağlar: Ö9
	Öğretmek için vardır: Ö10, Ö14
	Görsel destekle öğretmek amacıyla vardır: Ö11, Ö12
	Resimlerle anlatmak amacıyla vardır: Ö13
	Kalıcı öğretmek amacıyla vardır: Ö14, Ö16
	Vurgulama yapmak amacıyla vardır: Ö16

Öğrencilerin ön algı anketinde karikatürlerin ne işe yaradığına dair düşüncelerinin büyük bir çoğunluğunda insanları eğlendirmek, güldürmek amacıyla kullanıldığını ifade ederken son algı anketin de karikatürlerin ne işe yaradığı ile ilgili farklı fikirler ortaya koydukları gözlemlenmektedir. Aşağıda “Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu sunulmuştur.

ÖN ALGI	SON ALGI
Karikatür Okunur: Ö1, Ö6, Ö8, Ö9, Ö12	Karikatür Okunur: Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15
Karikatür Okunmaz: Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16	Karikatür Okunmaz: Ö5, Ö9, Ö16
Her ikisi de: Ö3	Her ikisi de: Ö3

Sizce karikatür okunur mu? Sorusuna öğrencilerine verdikleri cevaplar incelendiğinde;

- Ön algı anketinde Karikatür Okunur diyen öğrenci sayısı 5 ‘iken son algı anketinde karikatür okunur diyen sayısı 11’e çıkmıştır.
- Ön algı anketinde karikatür okunmaz diyen öğrenci sayısı 10 ‘iken son algı anketinde 3’e düştüğü gözlenmektedir.
- Ön algı ve son algı anketinde her ikisi de diyen öğrenci sayısı 1’dir.

Aşağıda “Size göre sosyal bilgiler konularını sınıfta karikatürleri kullanarak işleyebilir miyiz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle yazınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu sunulmuştur.

ÖN ALGI

Karikatürleri kullanarak işlenebilir çünkü;
Eğlenceli ve öğretici: **Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16**
Akılda kalır: **Ö4, Ö9, Ö10, Ö12**
Daha Kolay Öğreniyoruz: **Ö5, Ö7**
Karikatürleri kullanarak işlenemez çünkü;
Ben resimleri sevmem: **Ö6**

SON ALGI

Karikatürleri kullanarak işlenebilir çünkü;
Sosyal bilgiler dersi daha eğlenceli geçer: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö11, Ö14, Ö15
Sosyal bilgiler dersinde daha önce fark etmediğimiz detayları görmemizi sağlar: Ö2, Ö14, Ö16
Sosyal bilgiler dersi dikkat çekici olur: Ö4, Ö5, Ö14
Sosyal bilgiler dersinde kullanılırsa tarihe ilgili konuları hızlı kavramamızı sağlar: Ö7, Ö9, Ö10, Ö14
Bize kitaplardan daha fazla yardımcı olur: Ö8
Aklımızdaki soru işaretlerini giderir: Ö8
Sosyal bilgiler dersini öğrenmemiz için farklı kaynak olur: Ö10, Ö16
Öğrenmemiz daha kolay olur: Ö5, Ö6, Ö7
Ö11, Ö14
Hatırlamamızı kolaylaştırır: Ö11, Ö14
Sosyal bilgiler dersi zor bir ders olduğu için karikatürlerle daha akıcı olur: Ö12, Ö14
Sosyal bilgiler dersi sözel bir ders olduğu için ezber ağırlıklı karikatürlerle dersin aklımızda kalmasına yardımcı oluyor: Ö14, Ö16
Derslerde etkinlik aktivesi ihtiyacımızı karşılıyor: Ö14
Sosyal bilgiler dersini pekiştirmemizi sağlar: Ö15
Karikatürleri kullanarak işlenemez çünkü;
Ben resimleri sevmem: Ö6

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin karikatür kullanarak işlenebilir mi sorusuna ilişkin cevapları ön algı anketinde ve son algı anketinde karikatür kullanarak işlenebilir :15, İşlenemez :1 öğrencidir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde yorumlarına eklemeler yaptıkları gözlemlenmektedir. Ö6'nın görüşlerinde değişme olmamıştır.

Aşağıda “Size göre Sosyal Bilgiler dersi sınıf ortamında karikatürleri kullanmak öğrencilerde ne gibi beceri ve bakış açıları geliştirebilir? Düşüncelerinizi yazınız.” Ön Algı-Son Algı Sorusu Tablosu sunulmuştur.

ÖN ALGI

Mizahı geliştirir: Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö11, Ö13, Ö14, ÖĞR15, ÖĞR16
Akılda kalmasını sağlar: Ö4, Ö6
Hızlı öğrenmemizi sağlar: Ö7
Düşünmemizi sağlar: Ö8
Bakış açısı katar: Ö9, Ö10, Ö12

SON ALGI

Yorum yapma kabiliyetimi geliştirdim: Ö1
Bir konuyla ilgili birçok fikrim olabileceğini öğrendim: Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7
Empati becerisi kazandırır: Ö1, Ö2, Ö3, Ö13
Dersi verimli kullanabilme becerisi kazandırır: Ö3
Olaylara farklı bakmamızı sağlar: Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14,
Dersi daha iyi dinlememizi sağlar: ÖĞ1, Ö3, Ö16
Verilen mesajları anlayabilme kabiliyeti kazandırır: Ö3
Olumlu düşünmemizi sağlar: Ö4, Ö5, Ö8, Ö15
Yorum yapma becerisi kazandırır: Ö1, Ö6
Hayal gücünü geliştirir: Ö1, Ö5, Ö9, Ö10, Ö14
Çok boyutlu düşünmemizi sağlar: Ö3, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö16
Okuma becerisi kazandırır: Ö12, Ö15
Açık sözlü olmamızı sağlar: Ö10
Hafızamızı geliştirir: Ö8
Dersi daha iyi dinlememizi sağlar: Ö16
Aklımızda kalmasını sağlar: Ö16
Sınıf ortamında farklı düşüncelere saygı duymayı öğretir: Ö1, Ö2, Ö3, Ö7

Ön algı ve son algı anketleri incelendiğinde öğrencilerin karikatürlerin kazandırdığı beceri ve bakış açılarına ilişkin yorumlarının geliştiği gözlemlenmektedir.

5.1.4. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilecektir.

- Öğrencilere kazandırılmak istenen kazanımlara uygun olarak karikatür kullanımına özen gösterilmelidir. Bu doğrultuda öğretmenler buldukları kazanımları

sınıfta sunarken öğrencilere güdüleyici ve motive edici bir şekilde yaklaşp, demokratik bir tartışma ortamı oluşturmaldır.

- Karikatür kullanımı ile yapılacak derse hazırlanma ve planlama önceden yapılmalı ve öğrencilerin düşünsel, ahlaki, empatik becerilerini geliştirici sorular hazırlanmalıdır.

- Araştırmanın çalışma grubunu 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmacılar farklı şubelerdeki öğrencileri çalışma grubuna dahil edebilir.

- Araştırma özel bir okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar benzer bir araştırmayı hem özel okul hem de devlet okulunda gerçekleştirebilir. Ulaşılan sonuçlar karşılaştırılabilir.

6.KAYNAKLAR

Ahmet, A. (2011-s.56). Karikatürlerle Dil Bilgisi Öğretimi.

Akbaba, B. (2014). Tarih Öğretiminde Görsel Kaynaklardan Yararlanma. Mustafa Safran (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir* içinde (s.217-230), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Akkaya, A. (2011). *Karikatürlerle Dil Bilgisi Öğretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Akyol, H. (2006). Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri . Ankara: Kök Yayıncılık

Akçam, H. K. (2006). *İlköğretim Ana Bilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Görsel Okumanın İlköğretim 5. Sınıf Bilgi Verici Metinlerde Anlam Kurmaya Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akengin, İbrahimoglu (2010) “Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2010, 29 (2), 1-19

Akyol, H. (2007). Görsel Okuma Ve Sunu. Kırkkılıç, A., Akyol, H. (Editörler). İlköğretimde Türkçe Öğretimi İçinde. Ankara: (ss.163-192).2. Baskı Pegem Akademi.

Aslan, H. (2015) “*Tarih Öğretmenlerinin Görsel Kullanma Durumları Ve Bunun Lise Öğrencilerinin Görsel Okuma Becerilerine Yansımaları*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum

Aslan, U. T. (2003). Görsel Olanı Okumak : Eleştirel Okuryazarlık,. İletişim Araştırmaları, 1(1):39-64.

Ateş, S. (2006). İlköğretim 4.Sınıf Metinlerindeki Görsellerin Okuduğunu Anlama Ve Özetlemeye Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aydemir, E.(2016), “*Dördüncü Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programının Görsel Okuma Ve Sunu Becerilerini Geliştirme Açısından İncelenmesi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın

Bakır, B. (2008). Grafik Sanatında Yaratıcılık Ve Karikatür İlişkisinin Sanat Eğitimine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. (Bakır,2008:31;Gündüz,2009:13).

Bakır, M. (2008). Grafik Sanatında Yaratıcılık Ve Karikatür İlişkisinin Sanat Eğitimine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniveristesi.

Balun, H.(2008) *İlköğretim I. Kademe Uygulanan Görsel Okuma ve Görsel Sunu Öğrenme Alanının Türkçe Öğretiminde Kazanımlara Ulaşmadaki Etkililiği (Bingöl- Elazığ-Diyarbakır Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ

- Baysal, Z. N. (2005). Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme İçin Problem Durumları Oluşturma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*,3(4):471-485.
- Bekdemir, M. ve Duran, M. (2012). İlköğretim Öğrencileri İçin Görsel Matematik Okuryazarlığı Öz Yeterlik Algı Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 89-115.
- Berger, J. (2014). *Görme Biçimleri*. İstanbul: Metris Yayınları.
- Bozkurt, E. (2011) “İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Programı Görsel Okuma-Görsel Sunu Kazanımlarının Ve İlk Okuma Yazma Öğretiminde Kullanılan Görsellerin Etkililiğinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ
- Brummett, P. (2007). *Açgözlülük, Kolera Ve Moda :Osmanlı Karikatür Âleminde Kültürel Emperyalizm*. İstanbul: (çev. Hamdi Can Tuncer) Doğuda Mizah (137-156) (Haz. Irene Fenoglio,François Georgeon) Yapı Kredi Yayınları.
- Caner, N. (2014), “Göçebe Sanatçı Kavramı Üzerinden Görsel Okumalar”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta
- Çam, B. (2006) “İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Düzeyleri ile Okuduğunu Anlama, Eleştirel Okuma Ve Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişki”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskisehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- Doğan, Y. (2014). Tarih Öğretiminde Kanıtı Sorgulama. Mustafa Safran (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir* içinde (s.206-216), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Duran, S. (2006) *Türkçe Derslerinde Resimlerin Kullanımı Ve Öğrencilerin Metinleri Anlamalarına Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü İstanbul
- Düzgün, E. (2013), “Görsel Okuma Yaklaşımının Üniversite Öğrencilerinin Fizik Dersindeki Akademik Başarılarına Etkisinin Araştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum
- Efe, H. (2005). Karikatür Ve Eğitim. İzmir: Etki Yayınları S.9,10,16-18,44.
- Ergin, T. (2015). Görsel Okuma Programının Okul Öncesi Dönem Hazırlık Sınıfı Öğrencilerinin Bilişsel İşlem Performansları Üzerine Etkisi. Hacettepe Üniversitesi.
- F, D. (1999). Tef Karikatüristleri Albümü Önsözü. Gül Diken (Özel Sayı 5 Ferruh Doğan),19,112-116.
- Fidan, B. (2007). Reklam Ve Karikatür. İstanbul: : RYD Yayınları, Yazın Matbaacılık, 39-40.
- Güneş, F. (Yaz 2013). *Görsel Okuma Eğitimi*. Bartın Üniveristesi Eğitim Fakültesi Dergisi,Cilt2,Sayı1,s.1-17.

Göker, G. (2014) *Osmanlı Karikatürlerinde Kadın (1872-1922)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon

Halit, D. (2010). İlk Okuma Yazma Öğretiminde Sesi Sezdirilmeye Yönelik Olarak Yararlanabilecek Bazı Görseller. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı:12-1 Yıl:2010,s.92.*

Holliday, D. C. (2002). "Using Political Cartoons: An Activity For Students Of Every Ability". *Middle Level Learning*,15(Pp M8-M9, National Council For The Social Studies.

Hünerli, S. (1993). Türkiye'de Gazete Karikatürünün Durumu Ve Siyasi Karikatürün Söylemi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

İşler, A., Ş. (2002). *Günümüzde Görsel Okur Yazarlık Ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: XV, Sayı: 1, 2002

Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Pegem Akademi (4.Baskı): Ankara.

Kocaarslan, M. ve Çeliktürk, Z. (2013). "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görsel Okuryazarlık Yeterliklerinin Belirlenmesi". *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 2, Sayı 2, s. 344 – 362.*

Kocaarslan, M. (2008). Yeterliliklerin Belirlenmesi., *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt2,Sayı2,s.344-362,Kış 2013,s.346.*

Koçoğlu, E. (2012) "6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Erişmeye Göre Değerlendirilmesi", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum

Korucu, S. (2009). Çokgenler Konusunda Karikatür Ve Bilgisayar Destekli Öğretim Yöntemlerinin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Köksal, K. (2003). *Okuma Yazmanın Öğretimi*. Ankara: Pegem A yayıncılık.

Kuru, A. (2008), *İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Görsel Okuma Ve Görsel Sunu Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi*, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana

Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). *21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı Ve Türkçe Eğitimi*." <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tubar/article/view/5000073085> adresinden 23 Aralık 2015 tarihinde edinilmiştir.

Kuvvetli, E. (2008). Görsel Okumanın Ortaöğretim Öğrencilerinin Ders Başarılarına Etkisinin Araştırılması. s.2.

MEB. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (4-5. sınıf). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- MEB. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (6-7. sınıf). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Onursoy, S. (2017). Görsel Kültür Ve Görsel Okuryazarlık. s.53.
- Örs, F. (2007). Eğitim ve karikatür. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 84, 26-28.
- Özer, A. (1994). İletişimin Çizgi Dili Karikatür. Eskişehir: Anadolu Üniveristesi Yayınları.
- Özer, A. (2007). Karikatür ve eğitim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*,84.
- Özsarı, İ. (2015) “İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerine Yönelik ‘Görsel Okuma Eğitim Programı’ Geliştirilmesi Ve Etkililiğinin Sınanması” Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Özşahin, E. (2009) “Karikatürlerle Coğrafya Öğretimi”, *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 20, Temmuz- 2009, S. 101-121, İstanbul*
- Sağlamgöncü, A. (2016) “Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarına Görsel Okumayı Eklelemek: Örnek Bir Uygulama” , Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Sidekli, S., (2014). Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Yıl:2, Sayı:2, NİSAN 2014 s.152-160.
- Seçgin, F., Yalvaç, G., Çetin, T. (2010) “İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Karikatürler Aracılığıyla Çevre Sorunlarına İlişkin Algıları” International Conference On New Trends İn Education And Their Implications ,11-13 November, 2010, Antalya
- Selçuk, T. (1980). Türkiye'de Yapısal Değişme Ve Karikatür. İstanbul: Karikatür Dergisi.
- Şentürk, M. (2014) “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Karikatürlerin Hedef Kavramların Öğretilmesine ve Öğrenci Tutumuna Etkisi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum
- Tanrıverdi, B. A. (2013). Görsel Okuryazarlık Üzerine Bir İçerik Analizi. *Uludağ Üniveristesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 26(2013):267-294.
- Tarakçı, A. (2013). İlkokul 4. Sınıf Türkçe Dersinde Görsel Okuma-Görsel Sunu Çalışmalarında Değerler Eğitiminde Kitle İletişim Araçları Kullanılmasının Değer Edinimine Ve Türkçe Dersine Yönelik Tutumuna Etkisi. s.33 2013.
- Topuz, H. (1997). *Başlangıçtan Bugüne Dünya Karikatürü*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Uğurel, I. ve Moralı, S. (2006). Karikatürler ve matematik öğretiminde kullanımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 35 (170), 32-46.
- Uslu, H. (2005). Karikatür Kullanımı Keşke Bütün Derslerde Yaygınlaşsa. *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*,275,81-82.

Uslu, H. (2007). Eğitimde Karikatür. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 15-18.

Yavaşer,R., Aydın, E. (2014) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Bir Yöntem: Karikatür, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl:2, Sayı:2, Nisan 2014

Yardımcı, İ. (2010). Mizah Kavramı Ve Sanattaki Yeri. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2(3),1- 41.

Yerlikaya, E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Mizah Tarzları İle Algılanan Stres, Kaygı Ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yrd. Doç Dr. Mehmet Kurudayıoğlu, A. S. (2010). 21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı Ve Türkçe Eğitimi, *Tübar-XXVIII-2010-Güz*,s.284-298.

Zeren Gülbin, A. R. (2009). Bir Eğitim Süreci Olarak Görsel Okuryazarlık. *TSA/ 13*,s:3, Aralık 2009,s.45.

7. EKLER

Ek1: Ön Algı Açık Uçlu Anket Formu

Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanmak

Sevgili Öğrencilerimiz; Bu çalışmayla sizlerin Sosyal Bilgiler derslerinde karikatürlerin kullanılmasına ilişkin bakış açılarınızın öğrenilmesi amaçlanmıştır. Bu bir sınav değildir. Veriler akademik amaçların dışında kullanılmayacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Adı Soyadı:

Sınıfı:

Sosyal Bilgiler Öğretmeni: Mihriban Mike

1. Bir romanı roman olarak mı okumayı yoksa filmini izlemeyi mi tercih edersiniz? Tercihlerinizi nedenleriyle açıklayınız.

2. Size göre karikatür niçin vardır ne işe yarar? Bakış açınızı yazınız.

3. Size göre karikatür okunur mu? Görüşünüzü gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Size göre sosyal bilgiler konularını sınıfta karikatürleri kullanarak işleyebilir miyiz? Görüşlerinizi gerekçeleriyle yazınız.

5. Size göre Sosyal Bilgiler dersi sınıf ortamında karikatürleri kullanmak öğrencilerde ne gibi beceri ve bakış açıları geliştirebilir? Düşüncelerinizi yazınız.

Ek2: Öğrenci Günlüğü Yönergesi

Araştırma Günlüğüm

Değerli öğrencilerim,

Sizden araştırma günlüğünüz olan bu deftere “Karikatürlerle Görsel Okuma” hakkında yapılan tüm etkinliklerle ve çalışmalarla ilgili duygu ve düşüncelerinizi, o günün tarihini atarak yazmanız beklenmektedir.

Günlüğünüze aşağıdaki konularda görüşlerinizi yazabilirsiniz.

Etkinlikler sırasında neler düşündüğünüz ve hissettiğinizi

Etkinliklerin öğrenmenize katkısı olup olmadığını

Öğrendiklerinizin ne kadarını hatırladığınızı

Etkinlikler sırasında zorlandığınız yerleri

Etkinliklerin hoşunuza giden ve gitmeyen taraflarını

Etkinlikler hakkında önerilerinizi, değiştirilmesini veya eklenmesini istediğiniz şeyleri yazınız.

Günlüğünüze yazdığınız ayrıntılı görüşleriniz çalışmaya katkı sağlayacaktır.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Mihriban Mike

Ek 3: Öğretmen Algı Anketi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Mihriban MIKE

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Marmara Üniversitesi/ Atatürk Eğitim Fakültesi / Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Lisansüstü Öğrenimi: Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi ABD / Yüksek Lisans

İş Deneyimi

Sosyal Bilgiler Öğretmeni (2017-2018) Vehbi Koç Vakfı Koç Özel Lisesi, Tuzla \ İstanbul

Sosyal Bilgiler Öğretmeni (2018-Devam Etmekte) TED İstanbul Koleji, Beykoz \ İstanbul

İletişim

E-posta Adresi: mihribanmike@outlook.com

Tarih: 14.07.2019